

VEČERNI ZVON ZVONIL V MARIBORU

ZA DVOJČKA CIRILA IN METODA PETRAK

teden se začne s **TT**

TEDESKA TRIBUNA

32 Ljubljana, 15. avgust 1966
Leto XIV Cena 80 par (80 starih dinarjev)

In vendar — končno poletje! Pršlo je z zamurom in je zato tolikanj bolj naše. V vseh minulih tednih je bila to prva akcija, ko se nam ni bilo treba tresti pred dežjem.

Odpeljali smo se naravnost v Maribor in iz Maribora tja, kamor hodijo v takšnih poletnih dneh vsi Mariborčani. No, kam? Seveda, na Mariborski otok!

Minulo sredo je bilo na Mariborskem otoku kot na mravljišču. Na ležalnih deskah okrog in okrog bazena je bilo na ducat sonca željnih kopalcev. Skoraj se več jih je poglelo po livadi vse do obronka kosatega gozda, iz katerega so tu in tam kapljali zaljubljenici.

Potem ko se je hripavi zvočnik na kopalniški zgradbi za hip umiril, je po zadnjem delu kopalnišča zaplavala nežna pesem Slovenskega okteta »Večerni zvon«.

Precej kopalcev je z zanimanjem prislušnilo lepemu ruskemu napevu, Slovenski oktet je odpel, plošča na »Ohridu« se je zaustavila in ostali smo se kar sami. Prav zraven nas je na razprostrti odeji ležala cela družina, mamica, očka in dve hčerki, ogledovali so z radovednostjo, nas pa gramofon... Tem je pač lahko žal, da ne berejo TT.

Potem smo ploščo zavrteli vrugo.

Okrog nas se je začel motoviliti fant v ortastih kopalcih in kar videlo se mu je, kako ne more zorati korajže in pristopiti. V

zadregi je stopical okrog, medtem pa sta prišla dva druga kopalca — eden izmed njih je nosil očala — ki sta pravkar prilezla iz vode, kajti s seboj sta prinesla roj drobnih kapljic.

— A ste vi morda od TT? sta pristopila in povprašala v fipični mariborscini.

Priznali smo, toda fanta sta morala še dokazati, da sta zares prebrala TT.

— Seveda sva ga, saj TT redno bereva. V tej številki se je končal roman Južno od Jave.

— Vam je v TT všeč še kakšna branja, ki je v nadaljevanjih?

— Dr. X je zelo dober.

Se nekaj vprašanj in kratkih odgovorov. Bilo je več kot očitno, da sta fanta TT zares prebrala.

— Poslušajta, kako bo zdaj, ko sta dva, nagrada pa ena?

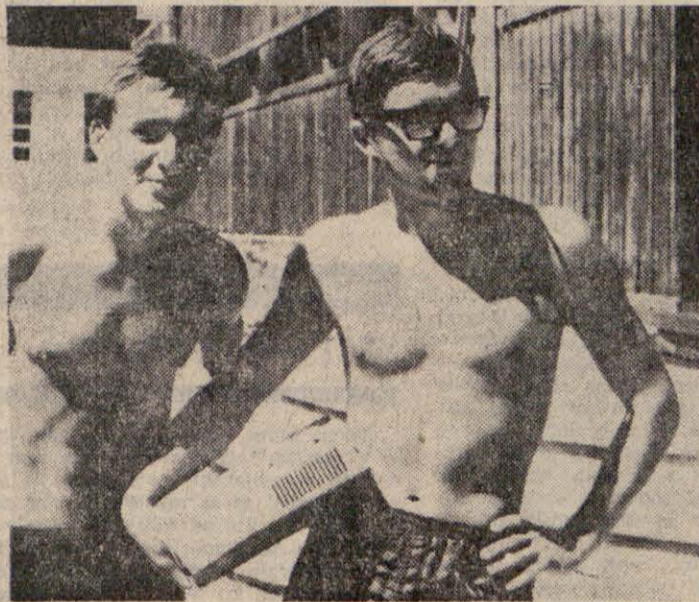
— Nič ne de, saj sva brata!

Bila sta dvojčka, devetnajstletna Metod in Ciril Petrak, prvi študent višje stomatološke šole v Mariboru, drugi pa tehnične srednje šole v Krškem.

— To je bilo prvič, da sem dobil kaj kar iz slufas, je rekel Metod, Ciril pa se je razveselil.

— Pa imava res srečo. Pravkar se odpravljava na Rab, pa ga bova s sabo vzele.

Ohrid — kombiniran transistorski gramofon z radiom, ki ga je skupno z našim uredništvom podelila Elektrotehna, je torej ostal v Mariboru. In prav je tako, saj je bil namenjen mariborskim bralcem TT.

TOKRAT (ZA SPREMEMBO) BEATLI!

Uparno, da bo vsem veseljnim kopalcem pa tudi nam sonce vendarle postalo naklonjeno, kot se spodobi za avgustovsko poletje, in tako bomo našo akcijo nadaljevali.

Tokrat so za spremembo pogovora naše akcije malo ugodnejši. Dovolj bo, če boste prebrali TT, posluha pa tokrat ne potrebujete preveč, melodija TT bo ta teden namreč HELP, ki jo pojejo pravzaprav bolj kričijo znameniti Beatli.

Uredištvu TT in Elektrotehni sta tokrat pripravila za vs

transistorski sprejemnik BLEND DE LUXE.

Če boste torej na kopalnišču ali plaži zaslišali kričanje Beatlov z mikro ploščo na prenosnem gramofonu, potem kar korajžno, v vaši neposredni bližini vas čaka naša lepa nagrada.

Torej — Beatli in HELP.

Kako boste spoznali to njihovo znamenito popevko?

Takole: yeh, yeh, yeh — pa še malo vpijta pa spet: yeh, yeh, yeh, pa malo kitar (električnih seveda) pa yeh, yeh, yeh...

TONE FORNEZZI

PRED VAŠIM ODHODOM
NA DOPUST SE NA OGLED, KAJ
VAM PRINAŠA ZA VROČE DNI

PRODAJNI SERVIS

modna hiša
LJUBLJANA — MARIBOR

PITRALON PITRALON PITRALON
DITRALON PITRALON
SPET V PRODAJI
PITRALON PITRALON PITRALON
PITRALON PITRALON
PITRALON PITRALON
PITRALON PITRALON

TT ODMEVI

SOŠKA FRONTA

V 30. številki vašega tednika z dne 1. avgusta t. l. sem v nadaljevanju člankov o soški fronti opazil, da napačno uporabljate obliko krajevne imena »BANJSICE«. Pravilno se govori in piše samo »BANJSICE« brez Č. Tako so govorili in pisali Primorci že od nekdaj. To je tudi uradno priznana pravilna oblika, kakor jo uporablja tudi zavod za statistiko SRS v svojih poročilih.

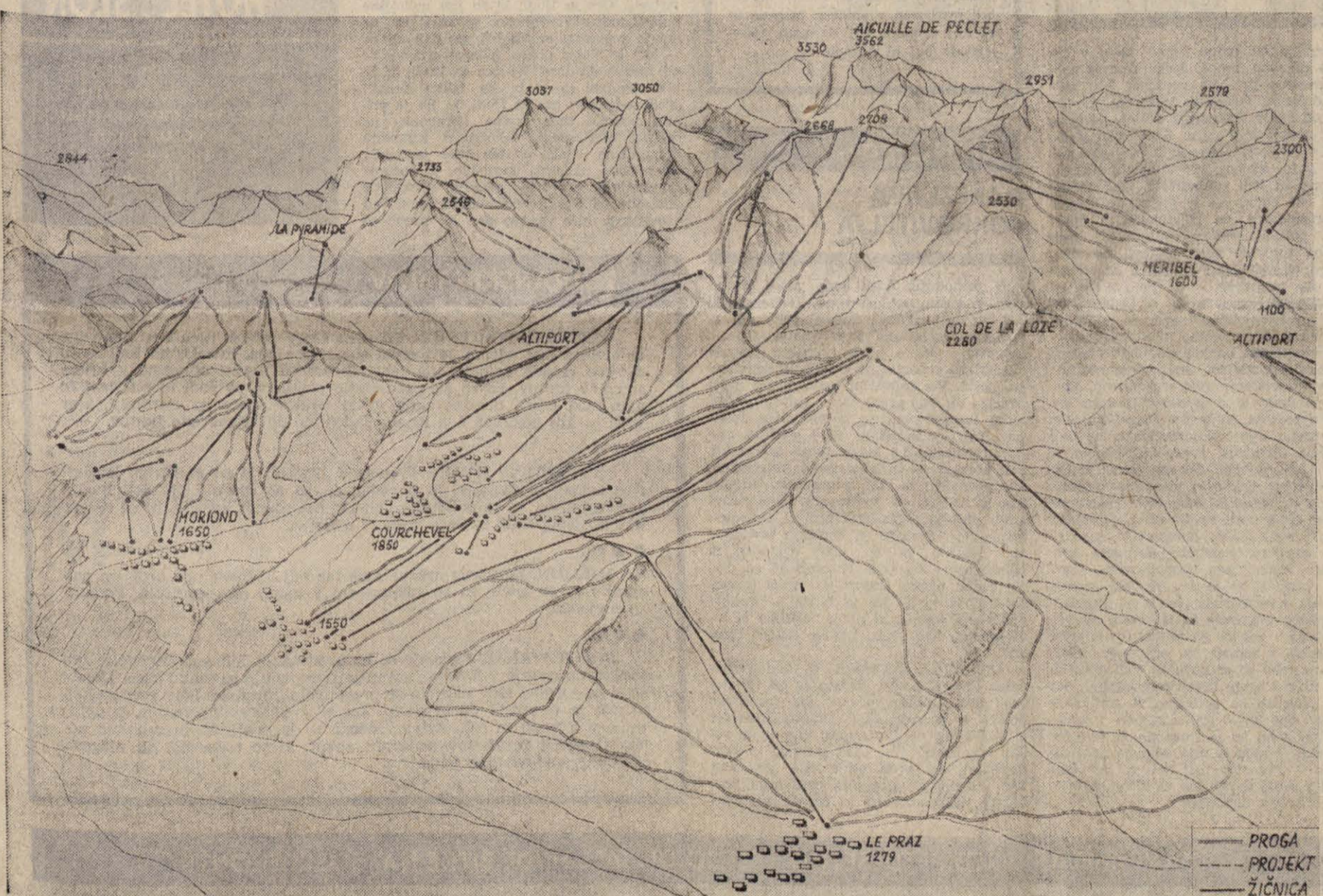
Slovenski pravopis ima sicer na strani 120 »Banjšice«, »v Banjšicah« in »Banjščan«, kar pa je vse popolnoma napačno. Pravilno je le: Banjsice, na Banjsicah, prebivalec pa je Banjškar... V nadaljnjih člankih o soški fronti bo gotovo treba še večkrat omeniti te kraje, zato bi bil prav vesel, če bi opazil, da pišete pravilne oblike teh imen. Tudi ime planote pišemo kot lastno ime z veliko začetnico: Banjška planota in ne banjška planota, kakor je to v zadnjem nadaljevanju.

Prav lep pozdrav!

Franc Mlekuž
Ljubljana, Titova c. 55

NAŠI SMUŠKI CENTRI

ZAKAJ NE BI TUDI MI IMELI COURCHEVELA?

Debelejše črte kažejo obilico žičnic v gorski prelesti Courchevela

bel, iz Méribela pa v St. Martin in še na sosednji hrbet Pralongnan-La Vanoise.

Na to vabo pa je seveda takoj prijel privatni kapital in v 10 letih je zraslo pravo pravcato šest kilometrov dolgo smučarsko mesto v tri nadstropja: Moriond (1650 m), Spodnji Courchevel (1550 m) in Courchevel (1850 metrov). Dostop do njega vodi skozi »predmestje« Le Praz (1279 metrov), stikalnice mnogih smukov, ob cesti nad dolino Isère pa je termalno kopalnišče Brides-Les Bains. V kopej lahko pridrži kar na smučeh.

Tako je novi Courchevel postal najbolje opremljena in najprijetnejša od vseh evropskih višinskih smučarskih »grandes stables«. Samo hotelov šteje 65. Raznolikost in dožnja courchevelskih smučarskih prog je prav neverjetna. Zanje skrbi obširen strojni park s štabom strokovnjakov za ta posej (proženje plazov, vuljanje, ravnanje snega, patrolna služba na progah, reševanje poškodovanih itd.)

Smučkega veselja pa tudi posmuškega je na pretek in za vse žepa. Osončnost je izredna, courchevelsko vreme je ugodno in stalno. Razgledi so mogočni, do Mont Blanca. Za hitre sveze z dolinami, drugimi centri in mesti, seveda tudi s Parizom, skrbi tudi omrežje »altiportov«, majhnih višinskih letališč za okretna letala »Pilatius-Porter« tipa turboprop. Enourni polni 7 oseb stane skupno okroglo 200 NF, kar ni prešarano. Helikopteri pa se spuščajo s smučarji tako kjerkoli, zlasti pa vrh visokih smučarskih gor. V Grenobleju je že na kolodvoru organizirana zveza z bližnjimi letališči, ob lepem vremenu letala, ki prevažajo smučarje v gore, kar rojijo.

Nadaljevanje na 4. strani

NA 12. STRANI

ZAČETEK NOVEGA ROMANA
NI IMENA NA ULICI
IN ZAČETEK PODLISTKA
Anatomija krutosti

TT TELEGRAMI

TEHERAN — V Slani puščavi, nedaleč od meje z Irakom, je zašla karavana: 16 ljudi je umrlo zaradi žeje in vročine, 14 pa je s poslednjimi močmi uspelo priti do neke oaze.

BALTIMORE — »4-A« je najstarejši ameriški satelit, ki še vedno deluje. Pred petimi leti ga je izstrelila ameriška mornarica, še vedno pošilja signale na zemljo, in doslej ima za seboj že 1160 milijonov kilometrov.

NEW DELHI — Med tisoč Indijci jih je povprečno pet slepih. Tako je ugotovilo nacionalno združenje za boj proti očesnim boleznim. Za 4.500.000 Indijcev velja, da je njihov vid tako slab, da niso sposobni za delo.

TOKIO — Ameriškemu letalskemu častniku bo sodilo japonsko sodišče, ker je kriminalcem prodal precejšnjo zalogo orožja. To je prvič, da se bo ameriški vojak znašel pred japonskim sodiščem.

GUATEMALA — Sežgali so tajne »črne liste«, sezname nasprotnikov režima. Guatemala je uporabila te liste predvsem za »izmenjavo informacij z ZDA«, kot so povedali v uradnem poročilu.

VREME V SLOVENIJI IN OB JADRANU

V tem tednu je začelo prevladovati področje visokega zračnega pritiska nad pretežnim delom srednje in južne Evrope, ronalni sistemi inajo postali preko severne Evrope in Skandinavije. Ni izgledov za večje spremembe.

VREME V ZAČETKU TEDNA:

Staniša je tedaj nevzdružna. Vendar se ne nameravam muditi ob njem kaj dlje, saj kaže, da nam tu za zdaj še ni pomoči. Povedati pa sem dolžan o spoznanjih po zimsko športnih centrih, kot sem jih ob weekendih

Smučska sezona ob žici je že zdavnaj pri kraju in že začnemo misliti na novo. Vendar je ostalo še precej smučarjev, ki ne odnehajo in se, kot vsako leto, pomikajo za umikajočim se snegom. Vsako leto jih je več. Ni le pri nas tako, da se visokogorsko smučanje, športno kot turno, zopet širi. Ljudje se pozimi preobujejo zgolj športnega smučanja, ob mehaničnih sredstvih pa se jim spomladaj zahote tistega najčudovitejšega, kar da je narava: visokih gora na smučeh. Pri nas pa je težava v tem, da čez noč nimajo kam. Nova Staniševa koča pod Triglavom je proti pričakovanju in svojemu namenu spomladaj zaprta. Planika prav tako, Kredarica in Sedmerna jezera tudi. Tako sta za letošnji prvi maj v Julijah ostala pravzaprav le Vodnikova koča na Veleni polju ter Peter Skalar na Kaninu. Zato se je bilo vse področje, smučarjev je tam vsaj trkrat toliko, kot je ležiš.

Staniša je tedaj nevzdružna. Vendar se ne nameravam muditi ob njem kaj dlje, saj kaže, da nam tu za zdaj še ni pomoči. Povedati pa sem dolžan o spoznanjih po zimsko športnih centrih, kot sem jih ob weekendih

službenega bivanja spoznaval te zime v Franciji v Dauphiné in Savojski. Poznam sicer Avstrijo in Svico in tem pogledu, vendar se vse lahko skriva pred francoskimi koncepti, prijemi in načrti. Narod, ki si je samo sira izmislil domala 500 (petsto, ne petdeset!) vrst, se tudi v svojih zahtevah po smučanju ni zapustil in je dosegel višek doseženega.

Pri novih modernih francoskih smučarskih centrih je inicijator

FRANCE AVČIN

in osnovni investitor povečini država. Da, država, in sicer v obliki departementa, to je okraja, zlasti njegovih dveh strokovnih javnih služb »Mostovi in ceste« ter »Vode in gozdovici«. V Franciji je namreč precej več socialističnih prijemov, kot ponavadi mislimo. Najto bolj jasnim na primeru Courchevela, ki v tem pogledu predstavlja višek na svetu. Courchevel leži na Savojskem nad dolino Tarentaise med Albertville ter Bourg-St. Maurice, izhodiščem za podobno znano Val d'Isère, domovino sedanjih smučarskih asov sester Goitschel ter

Killyja. Skrajno dinamičen pa tudi kompetentni inženir pri savojških »Mostovih in cestah« M. Cuhaelles je spoznal, da je svet nad tremi sosednjimi dolinami, ki vodijo v dotlejši komaj znane kraje St. Martin de Belleville, Méribel les Allues in Courchevel, en sam čaroben smučski svet s prav vsemi možnostmi za velik bodoči smučarski center. Dolga leta se je ta tamkajšnji Bloudek boril proti čisto popolnemu nerazumevanju. Ko pa so ga podprli takj smučarski bogovi, kot je Emile Allais, je končno le prodrl. Okraj je v popolnoma prazno visokogorsko goljavo Courchevel zgradil imenitno dostopno cesto, predvsem povsem varno pred plazovi. Od konca ceste so napravili vrsto odcepov po velikopoteznem osnovnem urbanističnem načrtu, potem pa na vse strani vrsto žičnic vseh tipov, vlečnih, sedežnih in kabinskih, tudi v največje višine 2700 m visokega tamošnjega Masiva de la Vanoise. V še večje višine do 3500 m vodijo mehanična sredstva na sosednjem prelazu Col d'Iséran, namenjena za poletno smučanje, to novo alpsko formulo belega športa. Čez grebene so spustili žico v sosednje doline, v Méri-

N

ZA DOPUST PRI MORJU,

- šotori: Dubrovnik, Opatija, Kravac, Bled, Krim, Student za dve, tri, štiri in šest oseb.
- zložljive postelje, ležalniki, stoli, fotelji, mize

ZA WEEKEND, ZA REKREACIJO IN ŠPORT V III. NADSTROPJU TRGOVSKE HIŠE TOMŠIČEVA 2

- blazine: dve in tridelne, eno in večbarvne
- camp garniture posode: za dve, tri in štiri osebe
- gorilnik na bencin, plin, spirit
- pečice za meso na žaru
- turist doze: male, srednje in velike
- camp svetilke in baterije
- termos steklenice za hrano in pijačo: od 1/1 do 1 1/1
- hladilniki za avtomobil ali camp

VELIKA IZBIRA.
KVALITETNO DOMAČE IN UVOZENO
BLAGO

NAKUP TUDI NA POTROŠNIŠKI KREDIT
10% POPUST PRI PLACILU ZA DEVIZE

mama

LJUBLJANA

ZDA

ČRNA SILA NA POHODU

Črnska deklica pred policisti. Enakopravnost je lahko različna

Ze nekaj let sem se v ameriškem gibanju za državljanske pravice temnopoltih Američanov pojavljajo razpoke ... ne velike, vendar dovolj značilne. Potrebe tega gibanja nalagale doznost, da se izogiba sporom in da nastopajo kar se da enotno v politični areni, katere publika jim

ni najbolj naklonjena. Počasni proces emancipacije ameriškega črnega prebivalstva in premajhna zavzetost vlade in njenih organov pri razbijanju rasističnih trdnjav na jugu pa je med črnimi voditelji sprožila vse več sporov o tem, kako radikalne naj bodo metode boja za črnske pravice. Spor o tem se je zaostрил ob nedavnem kongresu predstavnikov ameriškega črnega gibanja; kongresa se je tedaj zelo nepričakovano udeležil tudi ameriški predsednik Johnson, da bi s svojo navzočnostjo dosegel, da se na kongresu ne bodo uveljavila stališča radikalnega krila črnega gibanja.

Sele zdaj, dobrih deset tednov po tem dogodku, so prišli na dan dokumenti, ki pričajo, kako težaven je bil spopad med predstavniki umerjene struje dr. Kingom in Rustinom na eni strani ter zavestniki mladega Carmichaela Stokleya, predstavnika novega gibanja črna sila. Stokley je na kongresu predstavljal mlado gardo tega kongresa. Ima diplomane od ameriških univerz, hkrati pa je vso svojo mladost preživel v črnih getih; zato skupaj s svojimi sodelavci obtožuje staro gardo borcev za državljanske pravice črncev, da so se ločili od svojih ljudi, si nakopali trebušček, kupili Cadillac ter se naselili v hiši, ki je zunaj najbolj bednega geta. Stokley je danes vodja študent non-violent Committee (študentskega odbora za nenasilno akcijo) Brž ko je dosegel vrh hierarhične piramide te sorazmerno obsežne organizacije, se je spopadel s tako imenovanimi liberalci, to je belci, ki so sodelovali z gibanjem, ter jih obdolžil natematizma. To je bil začetek ostrega kurza in uvod v politiko, ki se je kasneje inkristalizirala v ideji črne sile. Stokley meni, da črnci ne potrebujejo te vrste sodelovanja z belci. Potem ko je leta 1964 končal študij na univerzi, je bil kar 27-krat v zaporu. Udeležil se je skoraj vseh večjih pohodov za državljanske pravice na jugu. Prvemu mu je uspelo, da je na jugu vpisal v volilne imenike 1700 črncev, za kar so ga vtačili v zapor. Ko je prišel na prostost, je začel govoriti precej drugače kot mirujoč Martin Luther King. Spregovoril je o »črni pomenu in črni sili« ter povedal, da svoj življenjski dan ni srečal belca, ki bi mu lahko zupalet kot prijatelju. (Eden od belih sodelavcev, študent, ki je dolgo leta delal s Stokleyem, ga je tedaj vprašal: »Res in kogar?« — Stokley je še enkrat potrdil svoje besede). Stokley ni sam odprl poti

k črni sili. Pred njim je o tem govoril znan črnski ekstremist Malcolm X, ki je pred časom tragično izgubil življenje. Pač pa je Stokleyu uspelo tem idejam dobiti organizacijsko ozadje. Njegova organizacija sicer ni med največjimi v ZDA, saj lahko Martin Luther King računata na mnogo več pristavev. Vendar pa ima Stokley odlično organiziran štab, v katerem dela okoli 200 ljudi, ki jih pošilja v kraje, kjer je pritisk na črnce najhujši in ki žive — za razliko od večine drugih črnih voditeljev — sredi getov v običajni črnski revščini.

INDIJA SPET SVETE KRAVE

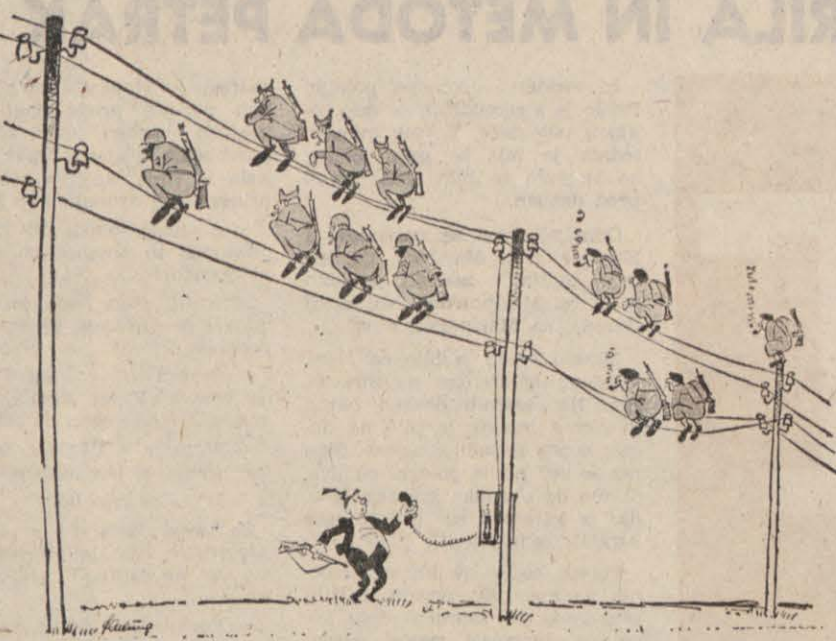
Večna bitka okoli indijskih svetih krav je v začetku tega meseca znova razveljavila duhove v indijskem parlamentu. Ze pred nekaj meseci so se razburili duhovi zaradi težav, ki jih na indijskih cestah povzročajo svete živali; ker so nedotakljive, se jim morajo vozniki izogibati, to pa v zadnjem času, ko je promet vse gostejši, povzroča vse več nesreč. Druga težava se je pojavila v zvezi z ostarelim govedom, ki potem, ko pogine, ostaja kar na cestah in zastruplja že tako ne preveč zdravo ozračje. Pred dnevi se je v spopad okoli svetih krav zapletla tudi predsednica indijske vlade Indira Gandhi. Pred njeno rezidenco v New Delhiju so aretirali enajst pobožnih verskih fanatikov, ki so demonstrirali zoper načrte, naj bi odvečno govedo, ki hudo bremeni indijsko gospodarstvo življenje, odstranili. Spor sta v parlamentu povzročila dva konservativna poslance, ki sta od parlamenta zahtevala, naj sprejme zakon, s katerim naj bi prepovedali ubijanje krav v vsej državi. Predstavnik vlade je presenečen odgovoril, da to ni naloga osrednjega parlamenta, marveč vlad posameznih indijskih zveznih držav. Vendar pa ni ostalo pri temi poslanca sta pritisnila še naprej, hkrati pa so se na ulicah pojavile skupine verskih fanatikov, ki so pripravljali žrtvovati življenje za to sveto stvar.

FRANCIJA

4585 TON ZLATA V TREZORJIH

Francija še vedno kopiči zlato v trezorjih državne banke. Javne rezerve so v tem mesecu presegle vrednost šest milijard dolarjev (takšnega rekorda niso dosegli od časov Poincarreja dalje), od česar je 86 odstotkov v zlatu. Količinsko gledano ima Francija v trezorjih zdaj 4585 ton zlata, goro, ki ima 237 kubičnih metrov. Francozi so lani uskladičili vsak mesec 60-65 ton zlata, vse v okviru de Gaullovi prizadevanj, da bi dolarju in funtu odvzel položaj svetovne valute ter mednarodno trgovino spet postavil na zlato podlago (zaradi česar so začeli Američani de Gaulla imenovati — po junaku ene od dogodivščin Jamesa Bonda — Goldfinger). Mnogi strokovnjaki na finančnem področju pa se ne strinjajo s takšno politiko, francoske vlade, katere namen je spraviti v težave ameriško zaščitnico. Sodiijo namreč, da takšno tezaviranje zavira poslovno dinamiko in omejuje dolgoročno posojila dejelnost v razvoju, ki bi jim Francija s svojo pozitivno trgovinsko bilanco lahko bolj pomagala. Presežek v plačilni bilanci je minulo leto dosegel 962 milijonov dolarjev, od česar je šlo v blagajne javnega sektorja približno 75 odstotkov, ostalo pa je plod trgovinske in finančne aktivnosti zasebnih bank. Letni obračun je opozoril še na nekatere pozitivne elemente konjunkturo francoskega gospodarstva. Trgovinska bilanca, ki je že tri leta kazala znamenja nazadovanja, se je v minulem letu močno popravila in je prešla od primanjkljaja v znesku 89 milijonov dolarjev v presežek v znesku 388 milijonov dolarjev. Prav tako so se povečali tudi dobitki, ki jih daje v tujini investiran kapital, saj so se povečali za približno 25 milijonov dolarjev. Pač pa je slabši položaj v turizmu. Prav tako se je finančno ravnovesje poslabšalo v zvezi s tujo delovno silo, zaposleno v Franciji: tuji delavci so lani postali v svoje dežele kar za 275 milijonov dolarjev svojih dohodkov.

UKRADENA KARIKATURA

NATO — selivke: Angličji bi radi umaknili svoje čete iz Zahodne Nemčije domov, ker je tako pač ceneje. Američani bi jih radi preselili v Vietnam, ker jih pač tam potrebujejo, Francozi pa so pač že rekli svojo ... Skratka, ko da bi nekdanje okupacijske čete v Zahodni Nemčiji zajela nekakšna mrzlica potovanja na zahod. Karikatura: Hartung, »Die Welt«.

NEBEŠKO ZRCALO

Američani bodo skušali posnemati tisto, kar je po legendi uspešno Arhimedu: sovražnika bodo umčili (?) z zrcalom. Zvedelo se je namreč, da je NASA naročila družbama Boeing in Westinghouse, naj pripravita »poskusno vesoljsko zrcalo«. Gre za veliko zrcalo — premer več sto metrov — ki naj bi krožilo okrog Zemlje. Zrcalo naj bi odsevalo sončno svetlobo in tako razsvetljevalo določene dele zemeljske oble dvakrat močneje kot polna luna. Seveda naj bi zrcalo uporabili predvsem v vojaške namene in za kaj drugega kot Vietnam. Osvečevalo naj bi džunglo.

ANDORA

DAREŽLJIVA POKROVITELJA

V prihodnjih dneh bodo lahko Andorčani k tistim maloštevilnim listinam, ki jim jih daje njihova država, pridružili še izkaznico socialnega zavarovanja. To je najnovejša darilo obeh kronskega knezovine: generala de Gaulla in urškega škofa. Vsi zaposleni bodo odlej imeli pravico na dela prost dan v tednu, na dva tedna letnega dopusta in osemurni delavnik. Tako je sveltikane med »štirimaj malimi« (Monako—1,5 kvadratnega kilometra, San Marino — 60 kvadratnih kilometrov, Liechtenstein — 157 kvadratnih kilometrov in Andora 465 kvadratnih kilometrov) sredi svojega fevdalizma doživel »socialno revolucijo«. Stroške za socialno zavarovanje (deležno ga bo 4.000 delavcev in uslužbencev) bo krišla Francija in na precej čuden način: Andori bo vrnila polovico zaslužkov, ki jih je imela s prodajo andorskih znamk, ki jih je našla in tudi prodala kar sama. Gre za 350.000 frankov. Andora je pravzaprav še vedno fevdalna država, kateri vladata že od 13. stoletja dva kronska princa: šef francoske države in španski škof. Državno ozemlje je razdeljeno na šest župnij in v vsaki volijo šestčlanski svet (dva konzula in štiri svetnike), vsi sveti pa tvorijo generalni svet, ki rešuje vprašanja državnega proračuna, tekoče zadeve in hkrati tudi skr-

bi, da oba kronska princa dobita vsako leto po 960 frankov, ki jih zberejo med 11.500 prebivalci države. Glavni dohodek: turizem. Pa tudi prodaja raznih teničnih predmetov, ki jih pretihotopajo ali pa uvožijo v državo brez carin.

JUŽNOAFRIŠKA UNIJA

ŽIVI POKOPANI

Slepa justica Južnoafriške republike dosega žalostne rekorde. Po najnovejših podatkih je v deželi na temelju posebnih zakonov 493 ljudi, za katere pravijo, da so v deželi policijskega nasilja postali živi mrtveci. Gre za ljudi, ki so jim policijske oblasti odvzele svobodo gibanja in ne smejo zapustiti svojih hiš ves dan ali pa — kar je blažja oblika hišnega pripora — od mraka do zore. Ne gre za ljudi, ki bi bili obsojeni in ki bi se lahko branili pred sodiščem; gre za ljudi, ki jih je prišla policija brez sodne obravnave na podlagi zloglasnega zakona o zatiranju komunistov. Vsaka od teh žrtvej je dobila od policije pismeno sporočilo, ki točneje opredeljuje omejitve gibanja; prepoved udeležbe na javnih zborovanjih, prepoved zapuščanja hiše za ves dan ali prepoved

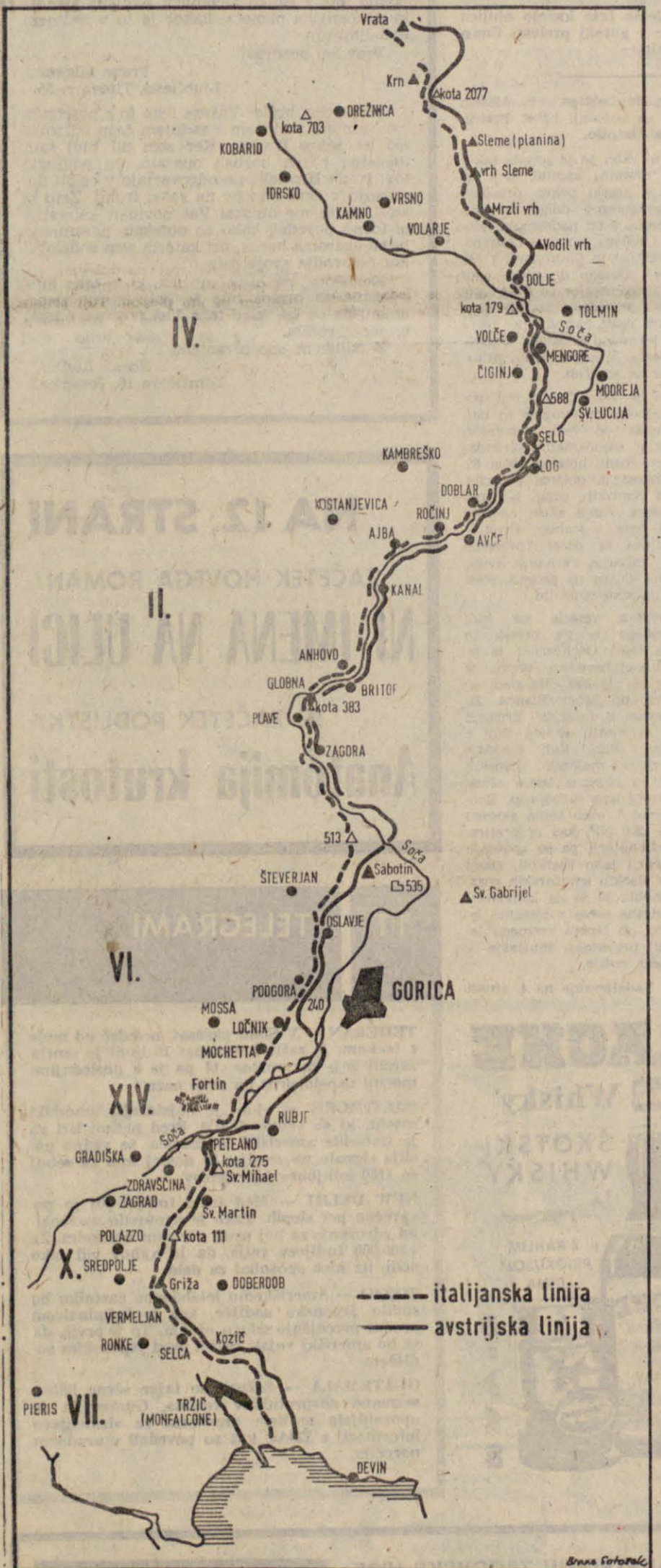
S STRANSKIH TIROV

SKROMNE POCITNICE. Princesa Margareta in njen lord Snowdon ne moreta biti izjeme, je menila angleška vlada, in tako bo tudi za to dvojico veljalo določilo, da lahko britanski turisti odnesejo v tujino samo 50 funtov. Pa so šle predvidene pocitnice po vodi in princesa in njen mož bosta deležna samo dveh tednov sonca na Sardiniji, kjer jima bo kot gostoma Aga Khana zadoščalo dovoljenih sto funtov.

NEPRIJETNA HVALA. Francoski študent, ki so ga zaradi levčarstva izgnali iz Španije, je povedal, da so se španski policisti hvallili pred njim, da so se poklicia izučili pri francoskih kolegih, ki so se »te meljito izpopolnili za časa vojne v Alžiriji«.

MILIJON. Združene države Amerike naj bi imele pod orožjem najmanj milijon ljudi, ki so razporejeni v kakih sto oporiščih. Podatki so sovjetski.

POPOTOVANJE. Kaže, da se bo predsednik Johnson končno že odločil za potovanje v Evropo, katerega napoveduje že toliko časa. Menda se je na njegovi mizi nabralo že precej vabil, predsednikov predstavnik za tisk pa je izjavil, da bi »lahko kaj hitro pripravil program za potovanje v Evropo in celo Azijo«. Menda se je predsedniku zahotelo potovanje zaradi rezultatov nedavnih anket, ki so pokazale, da njegova priljubljenost nevarno pada.

Tako je potekala fronta pred jesenskimi ofenzivami, ki so jo le malo potpisile na vzhod. A še tisto bore izglubljeno ozemlje so branilci po večini spet zavzeli s protinapadi konec leta 1915 in v začetku 1916. Rimske številke označujejo približna področja italijanskih korpusov.

IVAN HMLAK: PRED PETDESETIMI LETI SO DIVJALE HUDE BITKE NA SOŠKI FRONTI

GORICO SO UBRANILI

NA KRASU TRAJA SLAVA NAJVEČ EN DAN

Italijani so Gorico precej temeljito porušili. Granate niso izbirale, razbijale so zidove in zažigale strehe tako navadnih hiš kot cerkva, tako semenišč kot samostanov, spremenjenih v bolnišnice, in tako javnih stavb kot cerkvenih ustanov. Italijanski topničarji so v mestu svoje delo opravili dokaj dosledno. Pa še taka, vsa v ruševinah, iz katerih so se sukljali stehri dima in prahu, je ostala milijonom Italijanom simbol in ena najbolj zelenih cvetk v soppku končne zmage.

Ce so italijanske granate dobro opravile svoje razdiralno poslanstvo v mestu, pa so na drugih, nič manj pomembnih krajih odpovedale. Soški mostovi, te žile dovodnice in sapniki utrjenega goriskega mostišča, so ostali celi. Le redko kdaj jih zadene kakšna granata, a še tedaj škoda ni velika in jo branilci v nekaj minutah ali največ nekaj urah popravijo. Pro met čeznje teče skoraj nemoteno.

Italijani pa ne ostanejo samo pri obstreljevanju mesta. Prav tako zagrizeno tudi napadajo, čeprav vedo, da bi jih posest Gorice drago stala, če ne bi že prej ali vsaj hkrati zavzeli tudi utrjenih hribov Sabotina in Sv. Mihaela. Sicer so že v prvi ofenzivi (25. junija 1915) zažigali in porušili samostan in srednjeveško baziliko na Sv. Gori, vendar sta ostala druga dva hriba še zelo pomembni opazovalnici in topniški postojanki. In prav na teh dveh odsekah Italijanom nikakor ne gre spod

rok. Prav tako zaman pa se trudijo tudi pri Plavcih, kjer avstrijska obramba ne kloni pred vabljenimi poudmami sovražnikov, če bi se predali. Samo na doberhodskem odseku napredujejo. Z ogromno premočjo naskakujejo vsak meter bojišča in dobesedno zalivajo z množino vojaštva vsak jarek, ki so ga branilci izpraznili ali pa so bili v njem pobiti do zadnjega.

Toda branilci se vendar ne dajo. Do zadnjega se tepajo za vsak jarek, za vsako višino, za vsako jamo, ki jo je skopala granata. Italijani zavzemajo posamezne grebene, hribočke, groblje, toda še preden jim prinese noč vsaj trenutek oddiha, jih branilci navadno presenetijo s protinapadom — in jih najčestej preženejo. Količkrat prispe poročilo o zavzetju kakšne višine v štab brigade ali divizije komaj pol ure ali še manj potem, pa že ni več resnično: medtem so jo s protinapadom eni ali drugi spet izrgali sovražniku. Vsak dan je kakšen nov junak in pogovorih vajok, junak, ki je z nenavadnim junaštvom in požrtvovalnostjo zavzel s pešico tovarštev to ali drugo višnico, greben ali jarek. Toda že čez nekaj ur ga sovražne granate pobijejo s tovaršji vred in zbršile njegov spomin samo za to, da bi pripravile mesto za slavo njegovega naslednika.

SV. MIHAEL SPET TERJA KRVAVI DAVEK

V četrti ofenzivi prav Sv. Mihael spet pritegne vso jezo napadalcev. Kot ena

glavnih ovir za napad na Gorico je Italijanom že dolgo trn v peti. Zato tudi v tej bitki stresajo nanj ogenj in žeplo. Najprej udarijo ob vznožjih, da bi ga obkrožili z bokov in ga tako osamili ter laže naskočili. Vas Sv. Martin odnese največji tovor gorja, 23. novembra začne po neštetihi napadih prav pri tej vasi fronta nevarno pokati. Treba je bilo hitro nekaj ukreniti, kajti od mesta, kjer so hoteli Italijani prodrati, pa do vrha Sv. Martina je komaj kilometer. Zato so določili kar tri polke Madžarov in še en bataljon 7. koroskega polka, ki naj bi zadržali Italijane in zapolnili prve razpoke v frontni črti.

Primeren čas pa napoči šele naslednji dan. Ze ure in ure se upira 17. hnovedski polk italijanski brigadi Palermo, ki na vse načine poskuša prodrati pri Sv. Martinu. Madžarom pomaga nenavado številno obrambno topništvo, ki tako močno redči napadalčeve vrste, da na odseku zamisljenega prodora ne zmore niti koraka naprej. Toda šele ko se 24. novembra zdan, pokažejo avstrijski topničarji, kaj zmorejo. Streljanje zgostijo do nevzdržnosti in kmalu se začne pomikati jekleni pekel proti zahodu. Za to grmečo steno iz eksplozivnih granat pa prodira 61. polk iz Temešvara in v naskoku opravi z ostan-ki zdelani Italijanov. Toda šele po treh urah in pol utegnemo Madžari spet zavzeti vse v tej ofenzivi izgubljene postojanke južno od Sv. Martina.

Številni italijanski topovi tako močno, da le malo manjka, pa bi pod granatami izkrcvali 3. debreczniki hnovedski in 27. graški polk, ne da bi sploh videla italijanske pešce. In res zasedejo Italijani zvečer nekaj čez dvesto metrov kamnitih položajev, ki jih branijo samo še trupla nesrečnih branilcev tega kupa kraškega kamenja.

Stara zgodba se zdaj ponovi tudi tukaj: ponoci se prikrade en bataljon branilcev skoraj povsem do italijanskih novih položajev, se nenadoma dvigne in naskoči samo z ročnimi granatami utrjene Italijane. Ta protinapad prinese branilcem kar lep izkupiček: z enim samim na koncu zdesetkanim bataljonom so spet zavzeti izgubljeno koto 124 in s tem za zdaj spet rešili hrib Sv. Mihaela neposredne nevarnosti.

OSLAVJE JE ŠIRŠA TOČKA GORIŠKEGA MOSTIŠČA

Skoraj štirinajst dni po začetku četrte italijanske ofenzive se 11. armada končno resno zgame. Poveljstvo meni, da so branilci zaradi neprestanih napadov in močnega topniškega obstreljevanja dovolj »omehčani« in »zrelji« za naskok. Toda pri Podgori in Kalvariji, kjer so se junaki Dalmatinci krčevito upirali, oprti na dobra zakonišča, utrdbne in preskrbovališča pod zemljo, so se vsi napadi izjalovili. Drugače pa je bilo bolj na severu. Italijani so dobro spoznali občutljivost položajev pri Oslavju, zlasti na grebenu okrog cer-

ROBBOV VODNJAK V NAJLONU

So naši spomeniki res prepuščeni sami sebi? Volja je, samo denarja ni!

Tako piše o spomenikih v leksikonu. Tudi pri nas imamo spomenike. Pa še kakšne! In zavode za spomeniška varstva. Ti varujejo spomenike kot angeli varuhi. Zares, brez mističizma. Imajo veliko dobre volje in malo ali pa nič denarja.

Spomenikom resda ni treba vsak dan umivati zob ali čistiti čevlje, od časa do časa pa jih le mora kak restavrador malo »pooprijlati«. Dež, sonce, sneg in še kak človeški primerek, ki sicer nikoli ne bo imel spomenika, pa mu grede morada ravno zato drugi toliko bolj na živce...

● Robbov vodnjak je bil pred nedavnim precej poškodovan...

● Bronček v Tivoliju razbit...
● Valvasor je imel pred dnevi slavnika na glavi...
Noben dedek in nobena babica nista tako potrpežljiva kot, recimo, kak bronasti velmož sredi parka ali njegov kamniti kolega ob cesti, po katerem razigrano plezajo otroci, ga vlečejo za ušesa ali za karkoli, pa se sploh ne razburi.

Tudi mimoidoči se ne, ker preprosto niso pristojni: »Kaj me briga, saj ni moje!« — Pristojnih pa je tako malo, da je prava loterija, če jo prav takrat primaha mimo kdo iz spomeniških vrst.

Sliši se malo čudno, pa je res!

Predigra v Piranu

S tremi piranskimi fantiči smo se dogovorili za majhno akcijo. Sredi piranskega trga stoji bronasti Tartini v violino v rokah. Trije naši fantiči so torej zlezli na spomenik in se pol drugo uro lovili po njem.

Nič koliko ljudi je šlo mimo, pa se živ krst se zmenil ni.

Le vratar iz občine je zavpil, da jih bo našel, če bo kdo padel dol.

Kdo je torej pri nas neposredno odgovoren za čuvanje naših spomenikov. Čuvalji?

— Čuvalj za spomenike? se je začudil direktor Zavoda za ureditev stare Ljubljane. — Kje pa, saj še toliko sredstev nimamo, da bi po vseh vodnjakih vsaj voda lahko tekla...

S čuvalji torej ni nič! Kaj pa miličniki? Zvedeli smo, da tudi oni nimajo kakih posebnih pooblastil glede spomenikov. Je že res, da otroke, če jih ravno zalotijo na kakem spomeniku, odločno spodijo, toda... kaj pa odrasli in če imajo še delovne halje?

Dva na vodnjaku

Tako smo začeli z našo akcijo! Dva naša sodelavca sta si oblekla modre delovne halje in jo z vedrom, čopiči in še drugo kramo ubrala k Robbovemu vodnjaku pred Magistratom. Tam sta ročno zlezla na spomenik in se sukala okoli kamnitih možkov, ki drže v trdem naročju velike vrče, iz katerih neprestano teče voda...

Ce smo odnesli spomenik? Ne, ne, kje pa, je pretežak! Sicer pa bi ga morda lahko zares celo odnesli...

Lučaj stran se je sprehajal miličnik in skrbno pazil, da kak šofer ne bi parkirjal napak. Potem, čez čas, je stopil še do naših sodelavcev, ki sta se še kar naprej motala po spomeniku.

— Je kaj narobe? je vprašal službeno.

— Spomeniku je glava počila, pa jo moramo popraviti. Bo še restavrador prišel sta mimogrede odvrnila.

Miličnik je odšel, restavrador pa ni prišel nikoli.

Naša sodelavca sta potem enemu izmed štirih bradatih kipov poveznila na glavo najlonsko vrečko, jo skrbno namsila in zavezala, tako da je bila vsa glava v njej, obesila na molečo roko kamnitega

soseda napis SPOMENIK V REKONSTRUKCIJI in spodaj podpis UPRAVA S. V. Nato sta odšla.

To je bilo minuli četrtek. In potem je prišel petek pa sobota pa nedelja in ponedeljek, spomenik pa je imel še kar naprej svojo bradato glavo v komaj prosojni najlonski vrečki. Tudi napis o rekonstrukciji spomenika je še bingljal z roke kamnitega sosesa.

Zbali smo se, da bo v najlon zaviti spomenik dočakal zime, pa smo v uredništvu sklenili, da bomo v večernih urah sami sneli najlonsko vrečko in napis.

Pa nam ni bilo treba, kajti zvečer je bil Robbov vodnjak spet tak kot pred našo akcijo. Nekdo je najbrž le spregledal našo potegavščino. Stiri dni je potreboval...

Na Zavod za spomeniško varstvo v Ljubljani pa ni telefoniral nihče... Oglasili smo se sami.

— Naš zakon o zaščiti spomenikov je najmodernejši na svetu, so nam dejali, toda kaj, ko ni denarja, da bi ga lahko izvajali.

Omenjeni zavod ima v varstvu nekaj sto spomenikov v šestnajstih občinah, strokovnjakov pa komaj toliko, da bi jih zlahka prešel na prste ene roke. Povedali pa so nam, da je za Robbov vodnjak odgovoren neposredno Zavod za ureditev stare Ljubljane.

Tam smo zamočali našo akcijo. Direktor Zavoda se je pravkar vrnil iz Rima in nam razlagal, kako imajo te zadeve urejene v Italiji in da so v parlamentu na široko razpravljali o zakonu za spomeniško varstvo.

— Kako pa pri nas, imate čuvalje? — Niti za kakega penzionista ni sredstev, da bi vsaj enkrat na teden obhodil vse naše spomenike, kaj šele za strokovnjaka, čeprav bi ga prav za to zelo potrebovali.

— Opažate posledice vandalizma ozroma huliganstva na spomenikih? — Seveda, nekaj prijav smo dali tudi naprej javnemu tožilstvu. Toda takšne primere ponavadi zasledimo le slučajno, če gre ravno mimo kak naš strokovnjak.

— Sodelujete z notranjo upravo? — Posebnega dogovora z njimi nimamo.

Spomeniki so ogledalo kulture in kultura ogledalo naroda.

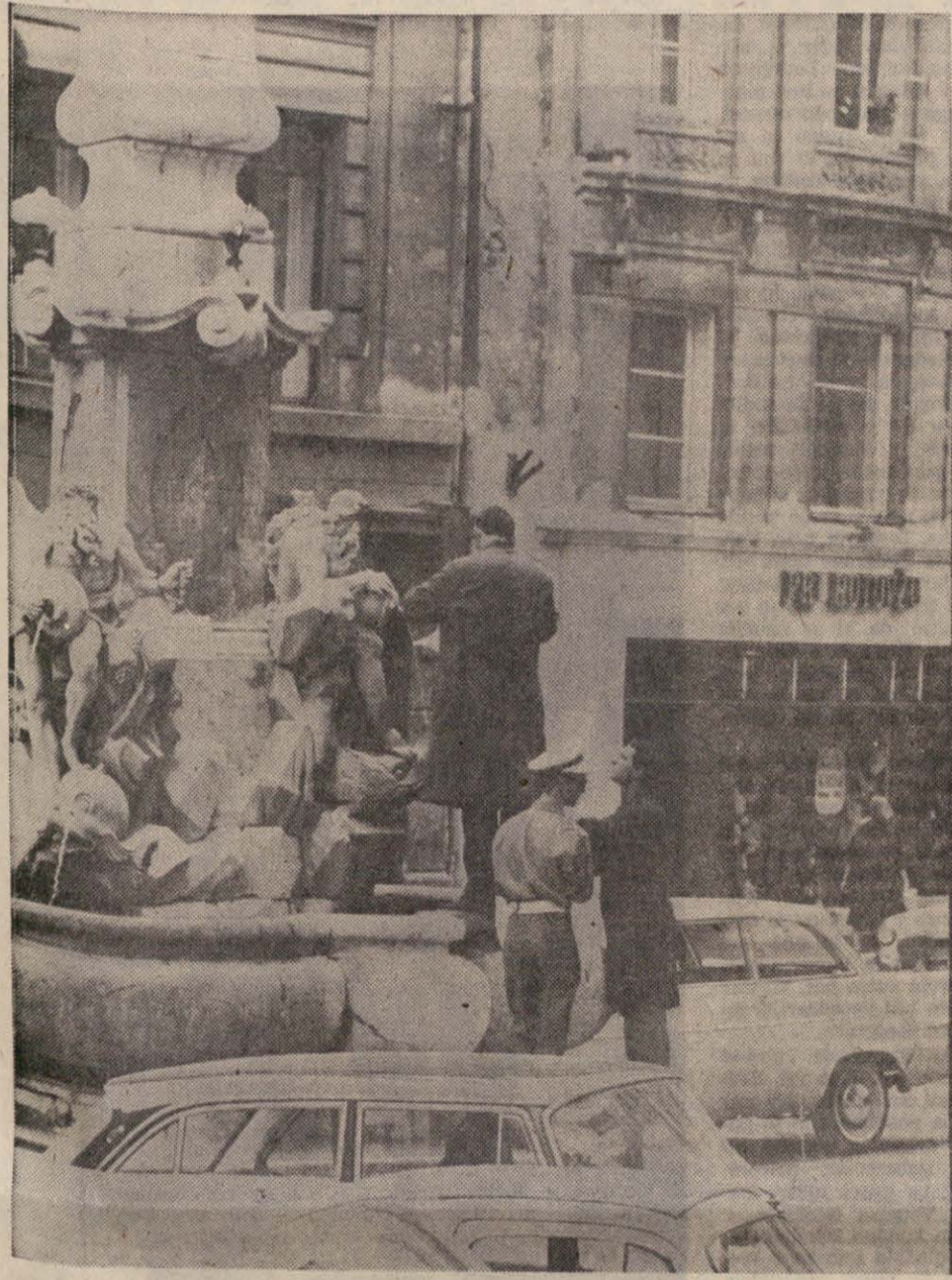
Mar na vse to pozabljamo? V zakonu o spomeniškem varstvu piše, da je spomenik dolžan oskrbovati lastnik. Lastnik vseh večjih spomenikov pa je naša družba. Torej...?

Morda nam bo marsikdo očital neresnost pri naši akciji, toda nekaterim smo hoteli prav z njo odpreti oči, da so naši in še kako dragoceni spomeniki le preveč prepuščeni samim sebi... Kaj lahko bi se tudi pri nas ponovila znana afera iz Pompejev, ko so se pred leti neznamci pripeljali v delovnih haljah s poltovornim avtomobilom, naložili dragoceni spomenik in ga odpeljali neznamo kam. Doslej še niso izsledili, kje je.

Se sreča, da je Robbov vodnjak tako velik...

— TONE FORNEZZI

Spomenik je likovno delo, kiparsko ali gradbeniško-kiparska kompozicija, postavljena v spomin na kak pomemben dogodek ali osebnost. Običaj, da ljudje postavljajo spomenike, je zelo star. Spomeniki dajejo s svojo obliko mestom in naseljem močan zunanji poudarek.

SLOVENEK OD ROJSTVA DO SMRTI

V GOŠČAVI ANTEN

Ceprav poslušamo radio v Sloveniji blizu štirideset let, se je število radijskih naročnikov pomembno povečalo šele v zadnjem desetletju. Deset let po začetnih oddajah, leta 1938, je bilo na Slovenskem komaj 17.000 naročnikov. Nasprotno pa se je televizija uveljavila dosti hitreje. Ni ji še 10 let, število naročnikov pa je preseglo 100.000. Po številu radijskih naročnikov smo v Jugoslaviji zadnji v Evropi, po številu televizorjev pa nikakor nismo na poslednjem mestu. Godi se nam tako kot tistemu, ki je čakal dolgo, pa zato kupil več in hitreje.

V Jugoslaviji je danes 2.800.000 radijskih naročnikov, to pomeni, da pride en radijski sprejemnik na sedem prebivalcev. V Sloveniji je 400.000 radijskih naročnikov, poleg tega pa je še 42.000 sprejemnikov, ki so začasno zapečateni ali pa oproščeni plačevanja naročnine (npr. sprejemniki slepih). Lahko torej rečemo, da ima v Sloveniji radijski aparat vsak tretji prebivalec. Po gostoti radijskih naročnikov se Slovenija uvršča pred Bolgarijo, Italijo, Poljsko, Romunijo in Španijo. Seveda pa smo še daleč od radijsko najbolj razvite države na svetu — v ZDA ima radio vsak prebivalec.

Pa tudi v Sloveniji radijski sprejemniki niso raztreseni enakomerno. Najbolj gosto omrežje radijskih naročnikov je v Velenju, Hrastniku, na Jesenicah, v Ljubljani, Radovljici, Trbovljah in Mariboru. Najmanj pa jih je v Smarju pri Jelšah, Lendavi, Sevnici, Sentjurju pri Celju, Lenartu in Murski Soboti.

Tretjino vseh naročnikov predstavljajo ročni delavci, drugo tretjino so uslužbenci in umski delavci, kmetov je med

naročniki le trinajst odstotkov, obrtnikov pa deset odstotkov.

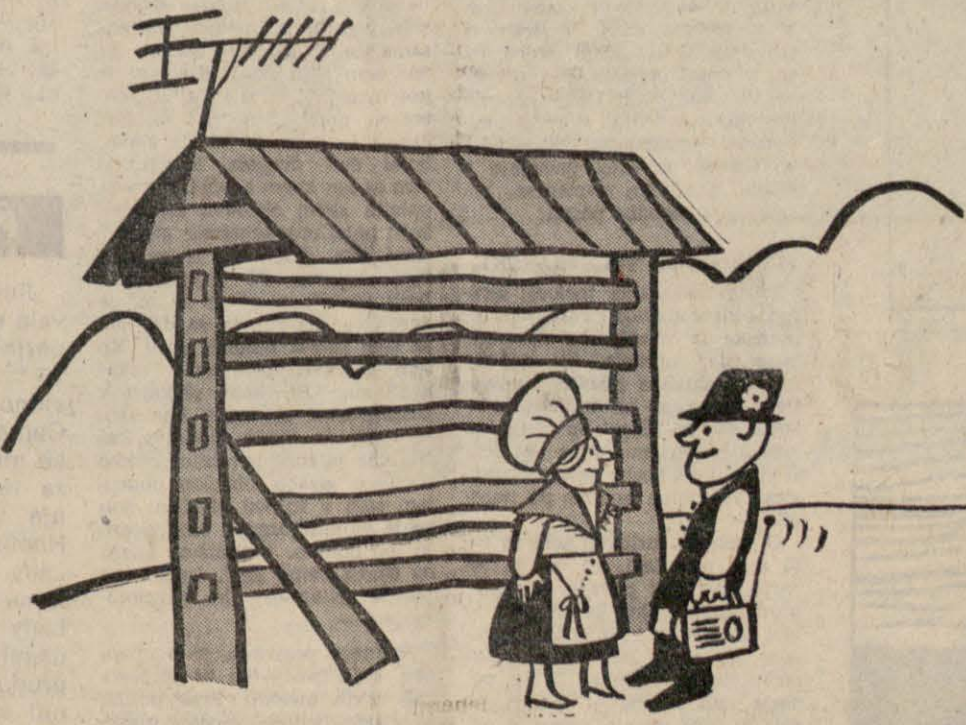
Večina ima sprejemnike s srednjimi valovi, le malo je takih, ki imajo UKV sprejemnike. To je zakrivila predvsem radijska industrija, ki je navkljub vsem opozorilom strokovnjakov, da bo v najbližji prihodnosti mogoče doseči nemoten program le z UKV sprejemniki, še naprej izdelovala in reklamirala cenene klasične sprejemnike s srednjimi valovi.

Pred nekaj leti so napravili med radijskimi naročniki obširno anketo in ugotovili, da posveti poslušalec radiu ob delovnih dveh in pol ure, v nedeljo pa ce štiri ure. Največ poslušalcev ima ogprto radio med osmo in deseto večerno uro, v dopoldanskih urah pa je radijski program skoraj v celoti rezerviran za gospodinjstvo.

Radio Ljubljana ima dve tretjini glasbenih in tretjino govornih oddaj. Med glasbenim programom je najbolj priljubljena narodna glasba — domači napevi in narodne pesmi, potem zabavna glasba s popevko, nato šele resna glasba. Med resno glasbo ima največ poslušalcev klasični jazz, nato operna glasba, najmanj pa komorna in simfonična glasba.

V anketi o množičnih komunikacijskih sredstvih je 45 odstotkov anketirancev odgovorilo, da zvedo za najpomembnejše dogodke po radiu. Nasploh se zdi, da ljudje poslušajo radio največ v času vzburljivih dogodkov (na primer potres v Skopju, četrti plenem ZEK na Brionih itd.), ker ne strpe, da izide časopis, čeprav sicer navadno zvedo novice iz časopisov.

Naposled naj še povemo, da poslušajo

radio bolj ženske kot moški in raje starejši kot mladina. V predvojni letih smo imeli na Slovenskem dve radijski reviji, danes, ko je število naročnikov dvajsetkrat večje in ko imamo tudi televizijo, nimamo nobene samostojne radijske revije, zadovoljiti se moramo s skromno časopisno prilogo ali pa kupovati zagrebško radijsko in televizijsko revijo.

Ce se je število radijskih naročnikov uneslo, pa zato televizija — cvete. Najbrž ne nazadnje zato, ker televizija ni nov medij, ampak le dokončno izpopolnjen radijski prenos. Nevidnemu zvoiku se je pridružila slika. Pa naj bo še tako vijugasta, trzajoča in stokrat prekinjena — ljudje jo imajo raje. Leta 1958 smo drhte pristavovali prvim poskusom, naslednje leto so začeli delovati v Jugoslaviji trije televizijski studiji. Danes je v Jugoslaviji 578.000 televizijskih naročnikov, na 34 Jugoslovanov pride en aparat, od tega je v Sloveniji 109.000 televizijskih naročnikov, ali en televizor na 14 Slovencev. Razen tega pa je še nekaj več kot tri tisoč televizorjev začasno zapečatenih.

Ne moremo se primerjati z ZDA, kjer pride na tri prebivalce en televizor, ali z Anglijo in Švedsko, kjer je razmerje podobno. Neprimerno slabše razmerje med številom televizorjev in prebivalci kot v Sloveniji pa je v Bolgariji in Romuniji, pa celo na Madžarskem, Poljskem, Španiji in v Sovjetski zvezi.

Jugoslovanstva televizija še odkljuje še po nočem. Imela je najdaljše poskusno obdobje — otil sedem let.

Pričakovali je, da se bo v Sloveniji število televizijskih naročnikov še nadalje

dvigalo s tako hitrico kot doslej. Se posebej zato, ker lahko Slovenci v različnih območjih gledajo tudi spored italijanske, avstrijske in madžarske televizije. Gozd televizijskih anten je vsak dan večji. Prvo navdušenje pa se je že poleglo, mnogi, ki so sprva gledali vse spored, sedaj skrbno izbirajo oddaje zase.

Slovenski naročniki televizijskega sporeda imajo v Jugoslaviji še eno prvo mesto — plačujejo najdražjo mesečno naročnino. Visoka naročnina je brzokone tudi najresnejša ovira za nove, manj denarne naročnike. Tisti, ki so določali to naročnino, so menili, da vidi naročnik večino sporeda. Pozabili so, da Slovenec predvsem dela, da se bo začetno navdušenje kmalu poleglo in da se naposled zadovolji gledalec z nekaj urami tedenskega sporeda.

Bržkone pa smo Slovenci tudi številčno najmanjši narod, ki ima svoj televizijski studio in svoj lastni televizijski spored. Marsikateri večji in bogatejši narod še danes nima lastne televizije.

Televizija je hudo draga reč. Vendar pri nas že na glas razmišljamo o barvni televiziji, ki bo še neprimerno dražja. V začetnem obdobju slovenske televizije so predlagali, da bi redke premožne naročnike, ki so lahko odšteli lepo vsoto denarja za nakup televizorja, pozdravili tako: »Dobro jutro, dragi obrtnik! S sprejemniki za barvno televizijo bodo po dotedajšnjih vesteh veljali tri četrt milijona starih dinarjev. Ne ve se še, koga bodo pozdravljali barvni napovedovalci. Obrtniki pravo, da njih že ne. Barvam ne bodo šli na led.

J. K.

Novost na tržišču!

mixal vam zagotavlja idealno avtomatsko in superavtomatsko strojno pranje.

mixal

PO NAŠI DEŽELI

NEKOČ IN DANES

● POKLONILI SO SE SVETLEMU NADVOJVODI

V četrtek je poteval svetli nadvojvoda Albrecht z velikim spremstvom višjih vojakov skozi Ljubljano na Laško. Na kolodvoru so se mu razun mnoge vojaške gospode poklonili gospod deželni glavar, milostljivi knezsko, gospod župan z mestnim odborom. Poslovil se je slavnj vojvoda od mestnega odbora s temi besedami: »Veselo je vselej priti v mesto, ktero se o patriotizmu tako odlikuje kakor Ljubljana.«

Novice, 15. avgusta 1866.

● SLAVJE OB 150 KILOGRAMOV TEŽKI RIBI

Stopdeset kilogramov težko ribo so pri zadnjem nohtu ujeli trnovski ribiči. Ogleda se jo lahko samo danes od 16. ure dalje na vrtni veselici »Edinosti« v Trnovem, gostilna Kolezija. Mislijo jo baje potem slovesno razdeliti med narvoče goste. Zatorej vsi, ki se niste videli tega velikana, posetite to prireditev. Na sporedu poleg godbe »ples, šaljiva pošta itd.

Jutro, 15. avgusta 1926.

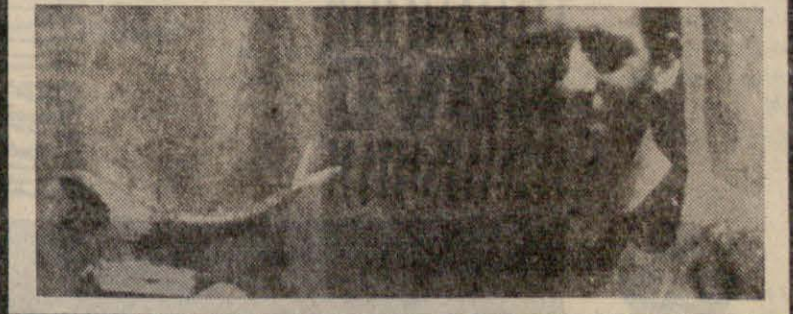
● MIČA DELA TISOČ IN ENO REČ

Dvaintridesetletni Sretan Josič, ki ga vsi poznajo le pod imenom Miča, se je v Funtani — med Vrsarjem in Porečem — naselil šele pred kratkim, ko je prišel iz Rovinja. Zena je zaposlena v ribji industriji »Skoljka« v Poreču, njemu pa žilica ne da miru. Nikjer ni v rednem delovnem razmerju, marveč privatizirak. Je kvalificiran pleskar in mizar, popravlja kolesa in motorje in kdove kaj še vse. Razen vsega tega tudi izdeluje svetilke iz govejih istrskih rogov.

— Dve svetilki izdelam na dan in kupci so predvsem tuji turisti. Tudi po šest na dan jih prodam.

Vsak mesec kupi kakih dvesto kilogramov rogov. Nato jih skuha v vreli vodi, naravna krive dele, odstrani notranjost; rog nato očisti z brusnim papirjem in še s koščkom stekla. Lusktne naredi z diletom, vstavi v ribje zobe in jo nato še polakira. »Ribam brez luči stane 2500, z lučjo pa 4000 dinarjev.

Naj so te ribe kič ali ne, v denar gredo dobro. Mičo je hvaljen nekemu tuberkuloznemu bolniku s Crvenega otoka pri Rovinju, ki ga je naučil te umetnosti.

TT ISČE GOSTILNE S 5 ZVEZDICAMI

Gostišče „Jež“ pri Radencih

Postavljeno je v lep bukov gozdč blizu Radencev. Do tja vodi asfaltirana cesta, pred gostiščem pa je več kot velik parkirni prostor.

Gostišče je predvsem paša za oči, saj je zgrajeno v prekmurskem kmečkem slogu, s slavnato streho, z lesenimi stropi in z lepo razporejenimi narodopisnimi predmeti, ki pomagajo ustvariti intimno vzdušje.

V toplejših dneh pa je na voljo velik vrt pa tudi plesišče. Gostišče je lepo uskladeno z gozdno okolico.

Natakarica je povedala, da strežijo predvsem z mrzlimi jedili, le kako juho, hrenovko ali kračo je moč dobiti tudi tople. Naročili smo okusno smetanovo juho z gobami, za glavno jed pa meso iz tunke (ponekod pravijo temu tudi meso iz kible), to je v lončeni posodi uležano svinjsko meso, ki ima poseben okus, predvsem pa je zelo nastljivo. Pili smo šipon in mineralno vodo, presenetili pa so nas veliki kosi rženega kruha, ki so navadno v restavracijah bolj piclo odmerjeni. Povedali so nam, da pečejo ta kruh posebej zanje in da velja kos samo dvajset dinarjev. Kosilo za enega nas je stalo 795 dinarjev.

Pripomba: iz gostišča v narodnem slogu »Jež« smo odnesli prav dobre vtise. Mimogrede pa smo ujeli na uho tudi godrnjanje nekaterih gostov, češ da je postrežba počasna. Treba je poudariti, da so godrnjali skoraj prej, preden so se usedli. Zdi se, da bi posamezniki v svoji nestropnosti želeli, da jih strežno osebe »Ježar« prička že pri cestnem odcepu.

ŽIVLJENJE ZA MUZIKO

KLOVN Z VIOLINO

POGOVOR Z RUDOLFOM RAVNIKARJEM

Pozno je že. Ura je enajst. Gost cigaretni dim se dviga pod strop in v modrikastih oblačkih poplesuje okoli oči. Kavarniško ozračje je zato. Sem in tja opaziš ljudi, sedeče pri mizah, kako spokojno pijejo svojo kavico. Tudi takih je mnogo, ki jim je glava zlezla med komolce in dremljejo. Vzdušje napolnjujejo vedri zvoki ciganskega napeva. Glas violine je jokajoč in otožen. Tudi kontrabas vleče svojo godrnjavo melodijo, vmes pa se oglašajo tolkala in klavir. Čardaš postaja vse hitrejši. Bliskovito ubirajo prsti strune, violina postaja prodorna in doneča. Orkester se razživljuje. Tudi gostje postanejo pozorni. Čardaš se spremeni v silovito drdranje vseh instrumentov. Še nekaj taktov in melodija je konec. Sledi kratkotrajno ploskanje, ki se kmalu poleže. Vzdušje je spet takšno kot prej.

Muzikantje so odložili svoje instrumente in se preselili za mizo, na kateri jih je že čakal teran. Izkoristil sem priliko in zaprosil violinista Rudolfa Ravnikarja za razgovor. Prijazno se je odzval:

»Naš ansambel obstaja že petnajst let. Upam si trditi, da podobnega sestava ni nikjer v Jugoslaviji. V našem orkestru so sami mojstri — solidno izobraženi glasbeniki z dokončanim konservatorijem. Resda je sestav klavir, harmonika, violina, bas in tolkala malce nenavadni, vendar upravičeni. Samo s takšno kombinacijo lahko izvajamo vsestranski repertoar. Morda edino je harmonika ne bi sodila sem, a nam nadomešča orgle, krije drugo violino, katere nimamo in pogosto igra partituro klarineta. Ob večernih urah prihajajo ljudje v kavarno predvsem zaradi glasbe. Tudi inozemski gostje se navdušujejo nad našim igranjem. Naročajo svoje narodne pesmi. Pred nedavnimi je bila tu skupina avstrijskih izletnikov, ki so navdušeno uživali v Straussovih dunajskih valčkih, trdeč, da se v rodni Avstriji kaj takega ne sliši več. Tudi Italijanom zaigramo, kar želijo, in to so največkrat napolitanske pesmi. Lahko rečem, da tuji prihajajo v »Slone« z edinim namenom, slišati svoje narodne pesmi.

PROGRAM JE VSESTRANSKI

Poleg vsakdanjih melodij igramo tudi romances, čardaše, romunske in madžarske narodne, popurije, operete in drobne umetne skladbe resnih skladateljev. Skorajda ni mojstra klasične glasbe, kateri ne bi bil na našem programu. Prav v tem vidim posebnost našega orkestra. Večinoma igramo po naročilu.

O vseh teh trditvah sem se tudi sam prepričal, ko me je tovariš Ravnikar povedel v majhno čumnatno poleg kavarne, ki je bila natrpana z notnimi gradivom. Na slepo sem izbral neko partituro in orkester jo je pozneje tudi zaigral — »prima vista« in brez napak. Zopet je povzel besedo violinist Rudi in nadaljeval: »V glavnem igramo na pamet, le na izrecno željo gostov poiščemo note, da si ob redkejši skladbi zopet osvežimo spomin. Tako gre noč za nočjo. Kadar pripravljamo kakšno novitost, nam basist najprej napiše aranžma, nato pa delo izvajamo prvi, največkrat šele pred gosti v lokalu.

IGRAMO TUDI V FILMIH

Razen filma nas do sedaj še nihče ni angažiral. V filmskem mestu na Tomačevem še ni bil posnet vester, v katerem ne bi nastopali. Vedno nam dajo vloge godbentikov, ki igrajo sredi zakajenih salonov, podobno kot tukaj v »Slonu«. Za nameček pa se ob zvokih divjih karbojskih viš še pretepaajo in strelejo. Sem pa tja jo je kateri tudi izkupil, vendar je bilo vse skupaj hroniziral nekatere dele filma smo dali tudi zvočno spremljavo. Spominjam se, da smo hronizirali nekatere dele filma »Ljubezen in moda«. Ne bi mogel reči, da smo ravno nepoznani, vendar nas prepogosto uporabijo prav za nizkotne honorarje. Imam vtis, da nas kljub kvaliteti potiskajo v stran, kajti ni koli ne uganjamo reklame.

ZIVLJENSKA ZGODBA

Na koncu sem ga poprosil, da mi kaj pove o sebi. Le stežka sem ga pripravil do tega.

VANESSA REDGRAVE - KDO JE TO? PREVELIKA ZA LJUBEZEN

»DOBER IGRALEC MORA BITI NEOZDRAVLJIV FANATIK«

Angleški film je letos dvakrat presenetil. Ni se še poleglo navdušenje, ko je bil Oscar podeljen Julie Christie, in je še druga angleška igralka dobila nagrado v Cannesu, kljub močni konkurenci Jeanne Moreau in Anouk Aimée. Stara je 29 let in velika, vitka, rdečelasa z zelo izrazitim obrazom in ime ji je Vanessa Redgrave. Izven kraljestva sicer še ni znana, toda njeno ime doma tako poznajo, kot npr. Barrymore v ZDA ali De Filippo v Italiji. Redgravi so že več generacij znana družina angleškega teatra.

Ustanovitelj dinastije je bil Redgrave, ki je igral na deskah v 19. stoletju, v času viktorijanske melodrame, pod psevdonom Fortunatus Augustus. Imel je sina Roya, ki je dominiral v gledališkem svetu v začetku stoletja. Poročil se je z igralko Margaret Soudamore in začela

se je prava umetniška kariera imena Redgrave. Ko je namreč njegov sin Michael (roj. 1908) imel 18 let, mu je mati rekla približno takole: »Življenje gledališkega igralca prinaša s seboj veliko zadovoljstvo, vendar tudi razočaranja. Utrudljivo je in ne dovoli stabilne eksistence. Svetujem ti, da študiraš in si poiščeš resen poklic.«

No, in ta obetajoči sin Michael je šel na univerzo v Cambridge, dobil diplomu in službo v soli, nato pa pustil vse skupaj in se napotil v londonski Old Vic. Prebrati je moral nekaj Shakespeareovih verzov in bil sprejet. To je bilo leta 1934 in potem je vsako leto igral vsaj v enem Shakespeareovem delu. Izven Anglije njegovo ime sicer ni bilo tako znano kot ime Laurencea Olivierja, s katerim pa ima mnogo skupnega — poklicno resnost, sposobnost igrati dramo in komedijo in naslov sir, ki mu ga je podelila angleška kraljica za umetniške zasluge. Nasprotno od Olivierja pa je zakonsko življenje Michaela Redgrava tiho in mirno. Leta 1935 se je poročil z igralko Rachel Kempson, ki mu je rodila tri otroke: Vanessa, Corin in Lynn. Nasprotno od Olivierja Redgrava ni imel nikoli priložnosti, da bi se uveljavil v filmu. Takrat, ko se je rodila Vanessa, je bil v gledališču in prvi, ki mu je sporočil veselo novico, je bil Olivier, ki je stopil pred zastor in povedal: »Gospo in gospodje, danes se je rodila nova igralka, Laertova hči. Vendar zakonec Redgrave nista mislila, da bo njuna hči igralka. Ko je bila stara 16 let, so jo poslali v Italijo, da bi se naučila italijanske. Nista je s tem hotela odvrtiti od gledališča, temveč le želela, da bi se naučila nečesa, s čimer bi se lahko preživljala.

»Vse življenje sem trdo delal in vem, kako važen je denar,« pravi sir Michael, »zato nisem hotel, da bi se moja hči znašla na cesti, če bi se izkazala za slabo igralko.« Italijanske Vanessa ni nikdar potrebovala. Njena prva vloga v Old Vicu je očarala občinstvo. To je bilo leta 1961 in po tem je Vanessa mirno nadaljevala svojo pot. »Dober igralec mora biti neozdravljiv fanatik,« pravi Redgrave.

Edini problem mlade Vanesse je njena postava. Kot vsi Redgravi, je tudi ona velika (180 cm) in ta fizična posebnost jo je postavljala v delikaten položaj, ko je igrala ljubezenske prizore. »Nekega dne,« pravi njena mati, »mi je Vanessa telefonirala. Jokala je in končno izjela — »Mama, pogledala sem se v zrcelo in nisem več videla svoje glave.«

Ze od leta 1962 je Vanessa poročena s slavnim režiserjem Tonyjem Richardsonom (Tom Jones) in ima dve hčerki, Natašo (tri leta) in Kim (eno leto). Materinstvo in družinsko življenje sta odvrtili Vanesso za nekaj časa od gledališkega življenja. Leta 1964,« pravi, »sem šla

z možem v Hollywood, kjer je režiral, in tam sem opazila, da nihče ne ve, da sem igralka. Spoznala sem, da bi mi bil potreben uspeh.«

Tony Richardson ji je razložil, da je najkrajša pot popularnosti na filmski sceni in ne v gledališču. Tako je lansko leto Vanessa Redgrave nastopila v filmu Morgan in po njegovi zaslugi prejela nagrado v Cannesu. Naklonjeni so ji bili filmski kritiki in gledalci. »Pri Jupiteru,« pravi, »me moram biti filmska igralka, hočem biti resno, brezbojni, da bi zapadla v zvezdnost ali da bi ugajala samo kritikom.«

Sprejela je sicer ponudbo W. Brosa in sicer vlogo kraljice

Geneviève v Camelotu, slavni Broadwayski glasbeni komediji. To pa je ni oviralo, da ne bi prisluhnila tudi bolj zahtevnim ponudbam. V Angliji so veliko govorili o Antonionijevi ponudbi, da bi igrala glavno vlogo v njegovem najnovejšem filmu, ki ga bo snemal v Angliji. Seveda je pristala. Celotno Redgrave je bil zadovoljen, čeprav je obžaloval, da je njegova hči zapustila Shakespeara; toda saj sta mu ostala še dva otroka, ki sta dorašala v gledališki atmosferi: Corin (26), ki mu je zelo podobna, in Lynn (22 let), ki je že poznatelj izredno naderjenost. Zdi se, da se bo tradicija Redgravo nadaljevala še nekaj generacij. (Ciné-revue)

PABERKI

Julie Andrews je zahtevala od producenta J. Warnerja milijon dolarjev in še 10% od dobička za glavno vlogo v glasbenem filmu Camelot, in to zato, ker se mu je hotela maščevati za takrat, ko je namesto nje vzel igralko Audrey Hepburn za film My Fair Lady. Julie je namreč igrala na Broadwayu v My Fair Lady več let in to z velikim uspehom. Seveda je moral producent J. Warner odkloniti s težkim srcem, kajti Julie Andrews prinaša zdaj producentom težke milijone dobička za film Svet glasbe.

Richard Burton, Peter Ustinov, Rex Harison so trije igralci, ki pridejo v poštev za glavno vlogo

Henrika VIII. Odločeno je že, da bosta med mnogimi ženami tega galantnega monarha dve Juliji, najslavnejši v filmskem svetu: Julie Andrews in Julie Christie.

Nečakinja Nathalie, novo Vadimovo odkritje. — Stara je osemnajst let. Ima sinje modre oči. Ima ji je Nathalie Lafaurie in je del slavne filmske družine Valdim — nečakinja Rogerja Vadima, francoskega režiserja novega vala.

»Kot moje tete Brigitte Bardot, Annette Stroyberg, Jane Fonda in Catherine Deneuve, ki bi skoraj bila teta, sem tudi jaz vedno sanjala o filmu,« pravi Nathalie. Potem ko jo je videl stric Vadim na malem ekranu v oddaji Dim-Dam-Dom, je vzkliknil: »Kako je foto-

genična!« Takrat je imela svetlo in temno lasuljo. In odločil se je, da bo nastopila v njegovem prihodnjem filmu. Da bi bolje spoznal njene sposobnosti, jo je Vadim vzel s seboj v Ankaru, kjer je bil v žiriji festivala kratkih filmov.

»Včasih me je skrbelo, da bom vse življenje ostala v Anvers sur-Oise, kjer imajo moji starši lep vrt in kjer sem se na moč dolgočasila. Zdaj sem zelo vesela. Stric Vadim je nenavaden človek. Ni govora o tem, da me bo odkril, kot je moje lepe tete, ki jih občudujem, kajti podobna hočem biti sebi. Njim nisem prav nič podobna. One so popolne, jaz pa sem deklica leta 1966. Ne morem jih oponašati. Naučiti se pa moram še, kako se moškimi mešajo glave. To delajo vse igralko.

ŠE ENA IZ PULJA ZAKAJ VAS NI BILO?

Zgodilo se je na festivalu v Pulju. Sto dvajset udeležencev srečanja filmske mladine Pulj 66 se je pripravljalo na pogovor z režiserjem Veljkom Bulajićem. Zeleli so se pogovoriti o njegovem najnovejšem filmu »Pogled v zenico sonca«. Režiser je obljubil, zmenili so se za datum in uro. Sto dvajset filmskih entuziastov se je zbralo od določeni uri. Čakali so, da mine akademska četrt in pol ure in ena ura in še ena ura. Potem so pisмено sporočili Veljku Bulajiću eno samo vprašanje:

»Tovariš Bulajić, zakaj niste prišli na pogovor, čeprav ste zadržano obljubili?«

Bulajić se je potem, ko je bilo to vprašanje objavljeno v festivalnem biltenu, javno opravičil. Vsekakor pa se zdi, da ga pogovor s filmsko mladino zanima manj kot pogovor s predstavniki tujih filmskih festivalov.

Rudolf Ravnikar, v kavarni Slon: obilje čustev... In v baru Slon: spomin na izseljenska leta

Tadej Bratok

ZAKAJ JE MATEVŽ HACE PISATELJ SAMOUK?

Skupaj z nekaterimi drugimi slovenskimi umetniki je dobil pisatelj Matevž Hace nagrado Vstaje slovenskega naroda za svojo lani izšlo knjigo »Ljubezni in orožje«. Pobrskajmo po spominu: ali ni Matevž Hace tisti partizanski komisar, ki tako preprosto in odkritosrčno popisuje našo revolucijo in

ali ne piše zanj v književnem priručniku, da je pisatelj samouk? Zakaj je sestavljavec priručnika čutil potrebo poudarjati njegovo samouštvo, ko pa je znano, da so vsi pisatelji samouki, saj zanje pač ni šol. Toda preprosto besedo samemu pisatelju!

Podcerkev je vasica v rebrni nad Starim trgom na Notranjskem. S starimi hišami, razgledom na gozdove, z zelenimi travniki, sadovnjaki, soncem in mironom človeku hitro priraste k srcu.

Matevž Haca sta naj počsem kar v vaški gostilni, pove njegova žena. Mesec dni je kosil goveda, pa se je šel za nekaj dni odpotat na morje. Pravkar se je vrnil z morja in sedaj se je šel odžajat.

Stopim po vasi do gostilne. En sam gost je v njej. Kar tako mi omenim nagrado in se razložim, da je to samo izgovor za obisk.

»To je prva nagrada za mojo osmo knjigo,« je povedal. »Nikoli doslej se nisem dobil nobene nagrade. Če povem po pravici, tudi te nisem pričakoval.«

Govori z odkritostjo v glasu, verjameš mu. Tršat je, pomislil, in malce nezavpljivo. Preveč je izkusil v življenju. Preden kaj reče, mi hoče pretpati obisti.

In preden se dotakneva današnje dne in njegovega pisateljevanja in njegove vasi, začne razlagati tisto, kar se mu zdi tregabno na vsem začetku poudariti: »Moja mati je bila zelo izobražena. Imela je enajst otrok, poznala pa je nemško literaturo, ruske in francoske klasike, vso slovensko klasiko, mnoge slovenske pesnike je znała na izust. Ko mi je bilo dvanajst let in mi ni bilo preveč mar branja, mi je rekla: Tisti ljudje, ki nič ne beró, so podobni mutastim psom. Za pisanje svojih knjig se lahko zahvalim edinole svoji materi Rozaliji in partizanstvu. Imela je čudovit spomin. Cesto je rekla: Tolstoj je v Ani Karenini na strani tej in tej zapisal to in to. Jaz takšnega spomina nimam, sem samo povprečen človek in povprečen pisatelj.«

Pa ima vseeno nadpovprečen spomin. Ko se česa spominja, vedno pove letnico, mesec in dan. Spominja se še časa, ko mu je oče rekel: »Matevž, h Kotnin na Laze boš šel za pastirja.« O pastirskih dneh pove: »Dve leti sem pasel. Pastirji smo se med sabo tepili s palicami. In ribe smo lovili, vsak dan sem jih moral prineseti gospodarju dva kilograma. Jeseni pa smo lovili polhe.«

Iz pastirja se je prelevil v opekarkega delavca, sušil in pekel je židake. Še pozneje pa je postal žagarški delavec na Marofu. Zaga je bila zanj velika šola.

»Obratovodja žage Jernej Dimec me je socialistično in komunistično vgojil. Rekel mi je: Ti fantalino, ni dovolj, da samo hlode vališ, treba je tudi brati, da bo nekaj iz tebe.«

Matevž jebral, veliko bral, vse, kar mu je prišlo pod roko. »To je bila divja sla po branju.« Načitanost mu je kmalu koristila. Leta 1936 je v njegovi sosednji občini zmagalo delavsko kmečko gibanje. Toda kruha ni bilo za vse.

Matevž je moral za kruhom v Francijo. V francoskih gozdovih je delal 14 do 16 ur na dan, pa še našel čas za ustanavljanje slovenskih delavskih društev in za organiziranje stavk.

»Takrat sem začel pisati članke o delavskem gibanju, o socialni in kulturni strukturi delavcev, o njihovem življenju. Objavljal sem jih v slovenskem izseljenškem tisku, pa tudi v francoskem. Honorarjev takrat nisem poznal.«

»Lagal ... oziroma govoril sem kot hudčič,« se zasmije. Gosposki pa ni postal. Tri leta je že v pokojku in odložil je dolžnosti. Le v postojnskem gozdarskem odboru je še. O vsem svojem poslanskem in predsedniškem delu pravi: »Kot komunist sem imel vedno občutek, da delam pošteno. Vedno sem šel med ljudi in se z njimi pogovaril.«

Kaj pa dela sedaj? »Končujem roman Korenine se trgajo in pripravim knjigo partizanskih novel.« Predvsem pa opazuje življenje ljudi v svoji vasi. »Rad bi napisal velik roman o naši slovenski vasi, o vasi na Notranjskem. Sem realist in želim ostati pisatelj realist. Življenje poznam tako in tako. Rad bi napisal še knjižico o lepih stvareh, ki so bile pred tridesetimi leti na Notranjskem, o ljubehni in poštenju, o intimnem življenju, ki ga sedaj ni več.«

»Po letu 1949 sem začutil, da histega pristnega tovarštva, ki je bilo med vojno, ni več. Tista intimnost je že leta 1947 izginila. Komunisti izpred vojne smo pričakovali velikansko sproščenost in poštenost.«

In še se povrne v leta tik pred vojno: »Jaz tako ljubim življenje. Če bi vedel, kako je bilo leta 1939. Jaz sem vasi je bilo sorošeno. Jaz sem zato, da bi bila vsaj še vas tudi naprej sproščena. Da bi se lahko vsak človek brez skrbi pogovarjal s sosedom, da se ne bi bal.«

Za konec: »Se to zapisište, kar vam reče star partizanski komisar: Poštenost in pravica vedno zmagujeta.«

Poslušalci v gostilni pokimajo. Matevž Haca se vrača po stanje v svojo rodno hišo, med svoje vnuke. Pisatelj samouk.

»Lagal ... oziroma govoril sem kot hudčič,« se zasmije.

Gosposki pa ni postal. Tri leta je že v pokojku in odložil je dolžnosti. Le v postojnskem gozdarskem odboru je še.

O vsem svojem poslanskem in predsedniškem delu pravi: »Kot komunist sem imel vedno občutek, da delam pošteno. Vedno sem šel med ljudi in se z njimi pogovaril.«

Kaj pa dela sedaj? »Končujem roman Korenine se trgajo in pripravim knjigo partizanskih novel.« Predvsem pa opazuje življenje ljudi v svoji vasi.

»Rad bi napisal velik roman o naši slovenski vasi, o vasi na Notranjskem. Sem realist in želim ostati pisatelj realist. Življenje poznam tako in tako. Rad bi napisal še knjižico o lepih stvareh, ki so bile pred tridesetimi leti na Notranjskem, o ljubehni in poštenju, o intimnem življenju, ki ga sedaj ni več.«

»Po letu 1949 sem začutil, da histega pristnega tovarštva, ki je bilo med vojno, ni več. Tista intimnost je že leta 1947 izginila. Komunisti izpred vojne smo pričakovali velikansko sproščenost in poštenost.«

In še se povrne v leta tik pred vojno: »Jaz tako ljubim življenje. Če bi vedel, kako je bilo leta 1939. Jaz sem vasi je bilo sorošeno. Jaz sem zato, da bi bila vsaj še vas tudi naprej sproščena. Da bi se lahko vsak človek brez skrbi pogovarjal s sosedom, da se ne bi bal.«

Za konec: »Se to zapisište, kar vam reče star partizanski komisar: Poštenost in pravica vedno zmagujeta.«

Poslušalci v gostilni pokimajo. Matevž Haca se vrača po stanje v svojo rodno hišo, med svoje vnuke. Pisatelj samouk.

JANEZ KAJZER

TOVARISA. Matevž Haca v pogovoru s čestitjem Francetom. Skupaj sta delala na žagi na Marofu, skupaj v francoskih gozdovih.

PISMO:

Pred 65 leti je umrl Slavko Grum

AKCIJA ZA SPOMINSKO PLOŠČO

V letošnjem avgustu poteka 65. leto od rojstva slovenskega dramatika in pisatelja dr. Slavka Gruma. Rodil se je v hiši, ki je bila tedaj last šmarjskega usnjarskega Franca Knafliča. Slavkov oče France Grum, po rodu iz Presejra pri Vrhniki, je bil po poklicu usnjarski. Usnjarski je dobil službo pri šmarjskem tovarnarju usnja Knafliču po posestovanju njegove žene, ki je bila doma z Vrhnike in je Gruma poznala kot vrhnjskega krajana in dobrega usnjarskega strokovnjaka.

Usnjarski France Grum je poročil Maričko Dolškovo, doma iz Jahianec pri Litiji. Dobila sta stanovanje v Knafličevi hiši, dotični za njegove namene. Grumovi so stanovali v prvem nadstropju in tu se jih je rodilo četrter otrok. Prvi sin France je padel star 13 let v prvi svetovni vojni. Hčerki sta bili dve, Marija se je primozila h Klemenčičevim v Novo mesto, imela je tovarno peči, najmlajša Olga pa je poročena s finančnim uradnikom Hladetom v Postojni.

Sin Slavko je bil tretji otrok. V rojstnih zasikih ima še prvotno ime Ignac; pozneje, ko je obiskoval novomeško gimnazij, ga je razrednik profesor Markič preimenoval v Boleslava in Ognjeslava. Grum pa si je sam vzdel ime Slavko, pod tem imenom ga pozna tudi naša literatura. Rojstva hiša pisatelja Slavka Gruma stoji še danes v malce zapuščenem stanju, nedaleč od tovarne usnje. V bližini je tudi zdaj naselje samskih delavcev. Nekaj samskih usnjarskev pa stanuje tudi v stari osnovni šoli nasproti šmarjske cerkve.

Majhni zasavski rod danes še skoraj ne ve več, da je šmarjski rojstni kraj ugodnega slovenskega pisatelja je speljalo očeta Gruma v mesto ob Kriki tudi freudovskih stopinjah. Napisal je vrsto imenitnih črtic, ki dokazujejo, da je bil Grum moč prefinjenega sloga in okusa. Izbral je nenavadno svojevrsne motive za pisateljsko obdelavo. Napisal je več novel in gledaliških del. Naš zna- ni slovenski kritik in esejist dr. Bratko Kreft, ki je bil prijatelj pokojnega Gruma, mi je v nekem razgovoru, ko sva se srečala v Slatinu Radenci in sva se zapletla v razgovor o Grumu, naglasil, da šteje pisatelja Gruma za enega največjih slovenskih dramatik piscev.

Slavko Grum pa se je z vsem srcem navezal na rodno Zasavje in je prihajal domov v Litijo in šmarjsko mesto, kot novomeški dijak, pa tudi pozneje, kot mlad ljubljanski in pozneje zagorski zdravnik.

KONSERVATORJI MLEKO IN ŽIVO APNO: ZDRAVILO ZA FRESKE

V tej hiši v Smartnem pri Litiji se je rodil Slavko Grum

V Koseču nad Kobaridom že četrto leto odkrivajo srednjeveške stenske slikarije

Čeprav še ni tako zelo stara, pa nastanek majhne cerkve v Koseču, vasi pri Drežnici nad Kobaridom, vendar že pojasnjujejo z legendo. Domačini pravijo, da so se že v zgodnjih krščanskih časih — na Tolminskem in v gornji soški dolini je bilo poganstvo nenavadno trdo živo in so ga pozno iztrebili — v tej cerkvi skrivali prvi tamkajšnji krščani. Da pa so cerkvi zidali na tem mestu zato, ker se je prav tam davno nekoč prikazoval skrivnostni mladenič v belem.

Znanstveniki pa si s tem seveda ne belijo glav, čeprav skrivajo take legende včasih dragocene namige na resnični izvor. Toda v tem primeru gre najbrž za preprosto resnico, da so zidali to cerkvo ob stari poti iz Tolminca čez hribe na Koseč. Drežnico in v Bovec v tistih časih, ko o kakšni cesti po Soški dolini še ni bilo predstavi niti v najdružnejši domišljiji. Da je stala na nekoč res prometnem mestu, dokazujejo tudi konjski sejni na tistem prostoru, ki so pojenjali šele s prvo svetovno vojno in se jih nekateri še spominjajo.

Koseč leži okrog 600 m nad morjem in je ob lepem vremenu greben Krna tako blizu nad njim, da bi ga skoraj lahko prijeli. Od Kobarida je po makadamski cesti do Drežnice kmaj 5 km, tam pa je kačipot, na katerem piše, da je do Koseča se 1,130 km. Da pa bomo šele prav nastanili, je potem še 200 metrov peš do cerkvice, nekoli ko skrivite na polici ob stari poti nad prepadnim in ob robovih porastim koritom potoka. Danes ima Koseč dvaindvajset hišnih števil in nekaj zaselkih — in neuporabno cerkvo.

vplive stavbinskih tipov z juga. Presbiterij so odkrili — strop in stene. Slikarje so bile že nekoliko poprskane z noži, ker so že prej nekateri radovedneži poskušali, če je kaj in kaj je pod ometom. Toda v celoti so slikarje v presbiteriju — rojstvo Jezusa, Marijina smrt, Marijino kronanje in štiri svetnice ter precej ornametov — najbolje ohranjeni.

Naslednje leto so te na grobo odkrite freske temeljito očistili vseh drobecev ometa, zlasti pa siže, ki se je zaradi vlage v zidovih močno nabirala po vseh poslikanih površinah v cerkvi. Po zadnji vojni pa je bila cerkev tudi ob streho. Potem so jo obnovili, a je nekaj časa prestrezala samo z zidovih obline pada vina v teh hribovskih krajih. Potem je tudi treslo v stari, gotski zvonik na preslico in ga podirli. Napravili so novega, iz betona. Zaradi neprimerne drevaže so zidovi nenavadno visoko vsrkavali talno vlago. To se je zboljšalo šele lani, ko so uredili drenažo in so se že do letos poslikane stene temeljito osušile. Vse te nadloge, ki so prišle nad to skromno gotško cerkvičo, so seveda pustile svoje sledove.

Z oboka presbiterija je viseli poslikan omet kot čunje: odstopen je od podlage in grozil, da se bo zdaj zdaj utrgal in zgrmel v vsem svojim zgodovinskem umestnostni bogastvom na tla. Nekaj zaplat ga je že manjkalo. Ko so prišli restavrirati — Polonca in prof. Rafko Nemeš — je bil res zadnji čas. Približno eno tretjino ometa v presbiteriju so morali spet pri-

lepti na obok. To so počeli s pomočjo kazeinskih injekcij. Injektilni so od spodaj navzgor skoraj poslikan omet, pa tudi od zgoraj navzdol s podstrešja skozi obok iz lehjaka. Ko so praznili in omet dobro prepeljali z lepilno emulzijo, so se tisto leto vrnil še tretjič in skupaj s še enim pomočnikom vse omejene omet podprli in ga pritiskali s primernim ogrodem nazaj na strop, da se je spet prilepil. Tako so porabili za približno pet kvadratnih metrov in pol poslikane ometa okrog sto litrov emulzije.

Stari narodi so v tisočletnem gradbenem izročilu zapustili kaj čudne recepte: nekateri so mešali v malto ali kakšno drugo vezivo sol, drugi jajčne beljake tretji kri, četrti ... Tudi v omet in razne barve je o različnih dobah sodilo marsikaj čudnega. In zato ni čudno, če je danes tudi zdravilo za te stare umetnine nekoliko nenavadno sestavljeno: kравlje mleko, posebno lepilo, živo apno in — siriček. To je kazeinska emulzija, ki je rešila freske v Koseču. Razmerja med sestavinami pa so zamenkrat še ožje podrođejo spomeniških konservatorjev.

Lani sta delo nadaljevala samo dva, zato je šlo nekoliko bolj počasi. Odkrila sta ves slavolok in tisto steno ladje, ki bi morala biti severna, če bi bila ta cerkva postavljena po srednjeveškem pravilu z vzdolžno osjo v smeri zahod-vzhod. Ampak v hribovski prostor včasih ni ravno primeren za spoštovanje togih pravil in tako ima zdaj ta cerkviča vhod na severu, presbiterij pa na jugu. Torej je stena, ki sta jo prof. Nemeš in njegova žena Polonca odkrila — vzhodna. Za letos — pomaga jim tudi profesor Vlado Hmeljak — sta jim tako ostali še zahodna in severna stena. Zdaj so se že pokazale zanimive freske povsod razen tam, kjer so zaradi poznejših dozidav (kor) ali razširitev oken razbili del stene. Tako lahko sedimo od vhoda zgoraj po vzhodni (levi) steni stvarjenje sveta, stvarjenje Adama, stvarjenje Eve, izvirni greh, izgon iz raja, spodaj pa bičanje, Abraham pelje Izaka na goro, prizor iz križevske pota (najbrž Simon in Cirene), angel prepriči žrtvovanje Izaka, križanje. Na slavoloku sta dva cerkvena patrona — sv. Miklavž in sv. Lucija, priprošnica za oči — zgoraj pa, kot je to pravilo za poslikavo naših srednjeveških cerkvic, Marijino oznanjenje. Od slavoloka proti vratom lahko na zahodni steni zgoraj sledimo kompozicijam v potu svojega obraza si boš služil kruh (ali po domače: ko je Adam kopal in Eva predla), nekaj zelo poškodovanega zaradi poznejše razširitve ometa, potem sledi zadnja večerja in še ena kompozicija, ki je še ni bilo mogoče odgonetiti. Spodaj si v isti smeri sledijo poljub Joakima in Ane, (verjetno) neki Kristusov čudež-ozdravljenje, še ena kompozicija, ki je ni bilo mogoče določiti, Poncej Pilat, Noetova pijanost. Na severni steni (vhodni) pa so samo na levi strani vrat ostanki poslednje sodbe. Patron cerkve je v dnu presbiterija — to je sv. Jošt (Just).

ZANIMIVOSTI PO JUS

PRAKTIČNO DARILO

Plenum Združenja filmskih igralcev Jugoslavije je dobil tudi nekaj pozdravnih telegramov, in to od tovarn Josip Kraš in Marijan Badel in od Tovarne tobaka Zagreb. Ta podjetja pa niso poslala samo abstraktnih pozdravov, ampak tudi svoje izdelke z željo, da na tak način pomagajo k uspehu plenuma. Eden izmed igralcev je dogodek komentiral: Naša industrija je končno spoznala, kako globok je žep — jugoslovanskih filmskih igralcev.

NAGRADA OBČINSTVA

Zagrebski VUS je podelil nagrado občinstva puljske Arene filmu Dušana Vukotiča »Sedmi kontinent«. Občinstvo je glasovalo na posebnih lističih, ki jih je dobilo vsak dan sproti pri vходу v Areno. Zanimivo, da je občinstvo izbralo film zagrebškega režiserja, ki je nastal v produkciji zagrebškega podjetja, v anketi, ki jo je organiziral zagrebški časopis.

Zanimivo toliko bolj, ker smo tisti, ki smo obiskovali Areno vsak večer, dobili v foke včasih tudi po dva ali celo pet glasovnih lističev hkrati.

OB VSAKI PRILožNOSTI IN ZA ŽEJO SAMO ...

Cerkviča sv. Jošta (Justa) v Koseču, 600 m nad morjem, hrani umetnostno bogastvo srednjeveških stenskih slikarj. Knjižnih ni Sloveniji. Sv. Miklavž in Rojstvo pa sta precej pogosti temi poslikav naših gotških cerkvic (zgoraj).

ČAS JE ZA-ZLATO KOLAJNO!

Waterpolo je ena od tistih redkih športnih disciplin, v kateri Jugoslovani še ne moremo in ne smemo obupati. V mnogih smo že. Odkar smo se prvič uvrstili med najboljše na svetu, se še ni zgodilo, da bi iz tega kvalitetnega vrha tudi izpadli. Res, razen šaha in v zadnjem času košarke je waterpolo skoraj edini šport, katerega se nam ni treba sramovati. Samo vse tako lepo spet ni. Nikoli se našim waterpolistom še ni posrečilo, da bi stopili na najvišjo stopnico odra za zmagovalce.

Čez štiri dni bodo spet poskušali srečo. Tokrat bi bilo treba postaviti tudi tisto piko na šah, ki je tudi sicer slabša za vse naše športnike od nogometašev do lokostrelcev.

Nad bazenom v Utrechtu na Nizozemskem je pripravljen jambor, na katerega bodo potegnili zastavo zmagovalca waterpoliske turnirja za prvenstvo Evrope. Mnogi že danes zatrjujejo, da bo to jugoslovanska trobojnica.

Bo res? Čas bi bil. Šest srebrnih in ena bronasta kolajna za evropskih prvenstev in olimpijskih iger je v vitrini Plavalne zveze Jugoslavije. Zlate še ni. Posebna vitrina je zdaj pripravljena za nizozemsko zlato. Pripravljena je že dolgo in upajmo, da ne bo spet ostala prazna.

Ze nekajkrat so poiskali ključek te vitrine, toda v zadnjem trenutku so ga spet spravili. Samo spominimo se olimpijskih iger v Rimu. Premagali smo že Nizozemce, po dolgih letih Madžare. Kapetan Ježić, eden najboljših igralcev na svetu vseh časov, je z eno nogo že stal na odru za zmagovalce. Toda ... Domačini so zmagali v tekmi, kakršne verjetno še ni bilo. Vsi upi še niso splavali po vodi rimskega bazena. Ostalo je srečanje s SZ. Naši so bili boljši, toda domačini so morali dobiti zlato kolajno. Sodnik odločilnega srečanja je to vedel in poraz (3:4) je bil za Jugoslovane neizbežen. Namesto z »zlato« so se naši vrtnili domov s četrtim mestom.

Tokio je bil še nesrečnejši. Po zmagah nad SZ in Nizozemsko ter remiju z Madžarsko je bila zlata kolajna že naša. Toda pike na »šah« spet nismo postavili. V zadnji minuti, nekaj sekund pred koncem srečanja smo bili spet ob prvem mestu. Jugoslovija je vodila 2:0, kar je bilo dovolj za najboljšo mesto. Tisto usodno sekundo pa so naši sosede dosegli edini gol. Zmaga je bila vseeno naša, toda koeficient doseženih in sprejetih golov je bil tako za desetinko slabši od madžarskega. S sklonjenimi glavami so naši waterpolisti sprejemali srebrna odličja ...

Utrecht – prekinitev tradicije?

V Utrechtu bodo naši waterpolisti enajstično vodili nastopili na tako velikem turnirju, kakor so evropska prvenstva in olimpijske igre. Cisto slučajno je to tudi XI. evropsko prvenstvo. Morda nam bo prav to končno le prineslo srečo. Vsekakor je čas za to.

Zmaga na evropskem prvenstvu je hkrati tudi prvo mesto na svetu, ker je Evropa še vedno daleč pred drugimi celinami. Šestkrat smo bili torej drugi na svetu, za kaj ne bi bili tokrat prvi? Številka 7 je pravzaprav naša narodna številka in morala bi biti odličnica ...

In še od ene sedmice bo precej odvisno, ali bo v naši vitrini

kmalu zlato ali ne. Zoran Janković, največerni strelca na svetu, ima na kapici številko sedem. Skupaj s klubskimi soigralcem Mirkom Sandićem sta prav gotovo eden najboljših napadalnih parov na svetu in na njiju je zdaj velika odgovornost. Odgovornost je zaradi tradicije toliko večja. Velika imena jugoslovanskega in svetovnega waterpola Kurtini, Ježić, Kovacic, Kacic, Arneri, Žuželj, Stakula, Grkinic, Radonjić so ostala brez zlatega bleksa. Sandić in Janković imata zdaj s svojimi tovariši veliko priložnost, da dosežeta tisto, kar mnogim do zdaj ni uspelo.

Prav gotovo imamo letos reprezentanco, kakršne še nismo imeli. Dve, morda celo tri generacije se prepletajo v današnji jugoslovanski vrsti. Kombinacija,

Jugoslavija in njeni nasprotniki na EP in OI

EVROPSKA PRVENSTVA	OLIMPIJSKE IGRE
Italija 3 3 0 0 15:10 6	Nizozemska 4 4 0 0 13:5 8
Nizozemska 4 2 0 2 14:11 4	Italija 5 3 1 1 12:9 7
SZ 3 0 2 1 6:7 2	SZ 4 2 1 1 11:9 5
Madžarska 4 0 2 2 11:14 2	Madžarska 5 1 2 2 10:12 4

ki bi morala uspeli. Tu so starejši, izkušeni Radan, Simenc in Stanišić, odlični zastopniki srednje generacije Trumbić, Sandić, Janković, Rosić in mlađji Bončić, Perišić, Stipančić in Lopatni. Res moštvo, kakršnega še nismo imeli! Tudi vsi tuji strokovnjaki menijo, da Jugoslovanom tokrat ne more uiti — zlato. Zaradi vsega tega bomo morda še teže čakali na rezultate iz bazena v Utrechtu.

Čakali bomo zlato. Zlato, ki bo pomenilo gotovo več kot vse srebo in bron skupaj. Več kot če bi podeljevali diamantne kolajne. Čakali bomo.

Čakajo pa seveda tudi Madžari, Italijani, domačini Nizozemci in peti član »velike peterke« — igralci SZ. Se bo tradicija ponovila? Bodo »zlato« madžarski wa-

terpolisti spet po zaslugi nekoga drugega prehiteli naše fantje? Tisti, ki bo hotel biti prvi, bo res moral igrati odlično. Čakali bomo, ali bodo to res naši dolgoletni asrebrniki fantje.

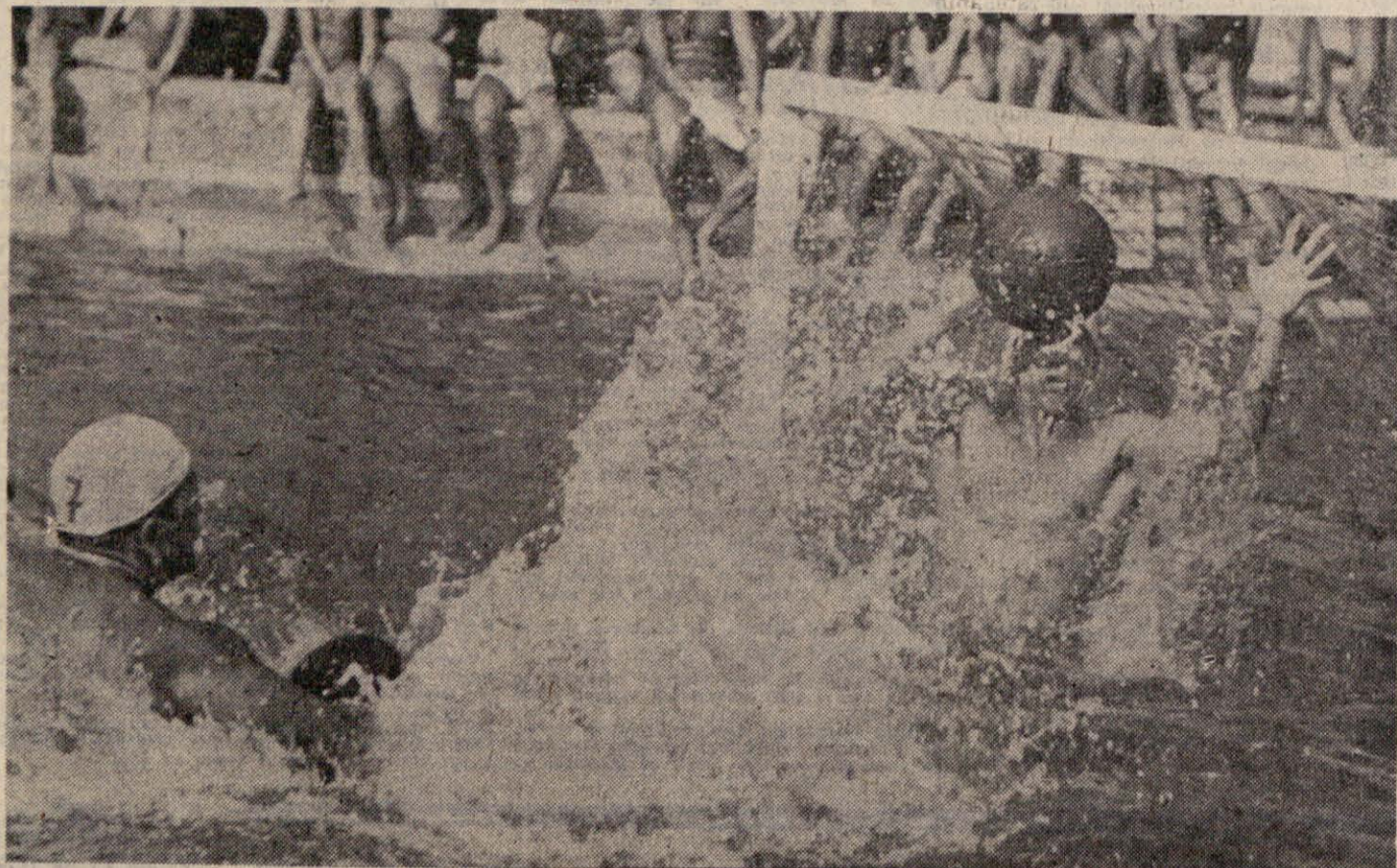
Upajmo pa, da bomo tudi dočakali.

Ne pozabimo. Enajstično nastopamo na tako veliki prireditvi, prvenstvo Evrope je enajsto po vrsti, šestkrat nam je spodletelo tik pod vrhom, »sedmice« Zoran Janković bi moral dokazati, da je res najboljši strelca na svetu. Enajst in še bolj sedem pa sta naši številki.

Eno zlato za sedem srebrnih in bronastih ...

Zlato Utrecht!

S. T.

SIN LONDONSKEGA MILIJONARJA ZASTAVLJA ŽIVLJENJE — ZA DENAR

MIKE HAILWOOD

Mike Hailwood bo prav kmalu petdeset let zmagal na dirkah za svetovno motociklistično prvenstvo. Toda še nikoli mu ni uspelo to, kar mu je nedavno na dirki za svetovno prvenstvo »Veliki nagradi CSSR« v Brnu: prvič mu je uspelo, da je dosegel motociklistični »hat-trick«. Trikrat je startal in trikrat se je moral povzpeti na najvišjo stopnico odra za zmagovalce, in sicer po nastopih v razredih 250, 350 in 500 ccm. Po tem podvigu tudi vodi — z velikim naskokom — v dveh razredih za letošnje svetovno prvenstvo (250 in 350 ccm). Na bližnjih dirkah za prvenstvene točke bo zmagal že petdeset let; morda bo tedaj osvojil tudi že svoj šesti naslov svetovnega prvaka.

Leta 1961 je bil prvi svetovni prvak, in sicer v razredu 250 ccm. Potem pa je preselil na najtežje motorje (500 ccm); leto za letom je krmaril MV — agusto italijanskega grofa Domenica Agusta od zmage do zmage na vseh dirkalnih progah sveta. V obdobju od 1962 do 1965 je štirikrat osvojil naslov svetovnega prvaka v politrskem razredu, torej prav talikokrat kot poprej Geoffrey Duke in John Surtees.

Mike Hailwood je sin angleškega milijonarja. Dirkanje z motorjem je njegov konjiček. ... zato, ker me veseli!

In pri vsem je še dobro zaslužil. V zadnjem letu, ko je tekmoval z MV — agusto, je bil najbolje plačani motorist — dirkač na svetu sploh. Z grofom Agusto se je namreč pogodil za približno 32 milijonov naše (starega) denarja za sezono, razen tega pa je pospravil v žep tudi vse (lepe) nagrade, ki jih je dobil na dirkah.

Letos tekmuje za japonsko firmo Honda. Prav gotovo je dobil vsaj toliko kot pri svojem dolgoletnem delodajalcu v Italiji, saj Japonci sivojijo, da — za učinkovito reklamo svojih proizvodov — ne skoparajo z denarjem. Koliko je iztržil, ve samo on in sloviti japonski tovarnar.

Mike Hailwood je mož, ki dirka z »občutkom«, če lahko za dirkača z motorjem sploh tako zapišemo. Ročice za plin nikoli ne navije povsem, marveč samo toliko, kolikor prisodi sebi in svojemu stroju. In to je precej, kajti dandanašnji dirkalni motorji

so »izstrelki«, ki jih zmajo krotiti samo redki dirkači na svetu.

Mike Hailwood dobro pozna glasbo; to je značilno tudi za nekatere slovite avtomobilske dirkače. Zlasti zaljubljen je v Beethovnov klavirske koncerte. To ne preseneča, kajti v prostem času rad sede za klavir in ne igra samo, temveč tudi sam komponira.

»Dirkač se mora sprostiti, pozabiti mora na razburljive dogodke na dirkalni stezi. Jaz se sprostim pri glasbi,« pravi Mike Hailwood.

Sicer pa negoduje, če ljudje o njem govorijo, da je milijonarjev sin.

»Na lastnih nogah stojim in se pozivam na milijone svojega očeta. Z njimi lahko dela, kar sam hoče, toda svoj denar bi si rad prislužil sam!«

Njegova druga »velika ljubezen« — za dirkalnimi motorji — so hitri športni avtomobili.

»Morda bom kdaj pozneje preselil na avtomobilski dirkalni sport,« ugaiba simpaticni Mike, ki je že večkrat poskusil srečo na dirkah z avtomobili »formule 2«. Na njih je že nič kolikor dokazal, da je zares prava korenina. Morda pa teži za nečim drugim, namreč, da bi bil absolutni rekord med motoristi. Če se bi želel okičati še s tem najbolj častnim naslovom, bi moral osvojiti deset svetovnih prvenstev; doslej namreč še vedno vodi Italijan Carlo Ubbiali, ki je bil kar desetkrat svetovni prvak.

KRATKO TODA NOVO

Prvi, ki so v Münchnu začeli misliti na olimpijske igre 1972, so razen vrhovnih organizatorjev gostinci in trgovci, ki hočejo izvesti disciplinarno organizirano akcijo, da bo bavarsko glavno mesto v olimpijskih dneh obdržalo kar se da realne cene. Pobudo za to zgodnjo reklamo je dal neki brivski mojster, ki se je lotil ustanovitve društva vseh tujih zasebnih lastnikov gostišč in trgovcev, da se bodo tudi takrat obvezno držali nezvišanih cen. Vse take lokale bodo gostje in domačini lahko prepoznali po posebni plaketki — seveda še s petimi olimpijskimi krogi. Med ustanovitelji tega društva je tudi znani namiznoteniški igralec in sedaj trgovec s športnimi rekviziti Conny Freundorfer. Članov se je že po nekaj dneh prijavilo več kot sto.

Podatek je zanimiv: pri dokončnem obračunu o letošnji nogometni sezoni se je izkazalo, da je na prvenstvenih tekmah čedalje manj gledalcev, medtem ko jih je čedalje več na pokalnih srečanjih. Na prvenstvene tekme je prišlo 438.188 ljudi manj kot lani, na pokalne tekme pa 243.874 več.

V ZRN se bodo 12. septembra letos v športni hali Duisburg-Wedau zbrali oskrbniki športnih igrišč, rekreacijskih površin in stadionov. Tri dni bodo ssejalni na temo vzdrževanja in nega športnih igrišč.

Vse tri skupine (A, B in C) na prihodnjem svetovnem prvenstvu v hokeju na ledu leta 1967 bodo igrala na Dunaju. Skupina A se bo spopadla v Stadthalle, ki lahko sprejme 13.000 gledalcev. Razred B, v katerem bo igrala tudi reprezentanca Jugoslavije, se bo merila v eni izmed velesejenskih dvoran, v kateri bodo do januarja uredili umetno plovke. Skupina C pa se bo zatekla v malo areno dunajske športne dvorane.

Angleška planalna zveza je sčlenila, da ne bo več dovolila tujcem startati na njenih državni prvenstvih. Na zadnjem takem tekmovanju za častne naslove so kar 18 prvih mest (od 21) zasedli Kanadčani in Afričani z juga. Malce nerodna stvar je že takle državni šampionat, na katerem romajo kolajne in tujnino namesto v vitrini angleških klubov, kajne?

ŠPORTNO PISMO IZ ANGLIJE PRED ZAČETKOM NOVE NOGOMETNE SEZONE

„KRALJ ARSENAL“ JE OBUBOŽAL

V mednarodnem nogometu ni kdove koliko klubov, katerih sijaj preživlja cele generacije. Rapid in Avstrija z Dunaja, velika praška »S« Sparta in Slavia pa tudi 1. FC Nürnberg in Schalke 04 ali pa naš Hajduk spadajo k njim. V zadnjih letih so se s to častjo okronali predvsem še Real iz Madrida, Inter iz Milana in Benfica iz Lizbone. Vse te klube pa je, kar zadeva popularnost po vsem svetu, nekoč prekašal neki angleški klub: Arsenal iz Londona.

»Gunners« (topničarji) iz Highburyja so nogometno zgodovino pisali z zlatimi črkami. Arsenal kot najuspešnejši angleški klub ni samo sedemkrat osvojil naslov državnega prvaka in trikrat na naslov pokalnega prvaka (ki v Angliji velja več kot pa prvo mesto v državnem prvenstvu), marveč je bil tudi zmeraj ob zibelki vsega, kar dandanes splošno imenujemo »sistem«.

Tej Arsenalovi časti je botroval nepozabni menažer Herbert Chapman. Ta mož je »iz našel« poveljence srednjega krilca, stoparja, in s tem tudi sistem WM. Z njim so »topničarji« dosegli velike uspehe, ki so jih ožigosali za najbolj obudovano enajsterico. Če bi nogometaši že takrat igrali za pokal evropskih državnih prvakov, potem bi bi

lo ime Arsenal London že večkrat »vgrvirano« v podstavek te lovrčke. Toda — slava je minljiva, tudi v nogometu. Arsenal je bilstev kot četrt stoletja. Dandanes pa znak Arsenal v nogometu ne označuje več kvalitete, marveč »odpadno roboto«. Leta 1935 so bili »topničarji« še zadnji angleški prvaki, potem pa je njihov voz začel drveti naglo navzdol ...

Absolutno najmočnejša točka je enajsterica dosegla prav po ukrepu, od katerega so si privrženci obetali, da bo mejnik: po angažiranju reprezentanta — rekordarja, ki je odigral za Anglijo največ meddržavnih tekem (105, kar je tudi svetovni rekord) — Billyja Wrighta za klubskega menažerja.

Billy Wright je prišel v Highbury, videl in — izgubil. Morda bo dobri Billy, katerega »stoparsko znanje« je nekoč pri Wolverhampton Wanderers in angleški državni reprezentanci veljalo za pojem popolne obrambne igre, čez leta morda najboljši dokaz, da sta prvotredni igralec in prvotredni trener dva različna para čevljev. Kajpak je Billy Wright pri Arsenalu imel tudi precej smole, držal je predvsem seveda, da si je z dvomljivimi in nerazumljivimi odločitvami zapravil za upanje klubskega vodstva, igralcev in ne nazadnje tudi privržencev kluba. Da Billyja niso obstreljevali že prej, pripisujejo zgolj mentaliteti angleških nogometnih gentlemanov; Billy je namreč nekakšen »nacionalni spomenik«. Toda v novi prvenstveni sezoni ne bo več krmaril ...

Billyjeva najbolj nepriljubljen poteza, da je namreč postavil »na hladno« reprezentanta Eesthama in Bakerja, ker sta se baje premalo prizadevala, se je izkazalo za bumerang. Vodja angleške

reprezentance Alf Ramsey je je namreč kljub vsemu vključil v krog državnih reprezentantov. To so v klubu izkoristili in obdoližili Wrighta tudi, da svojim ovčicam ni znal vcepiti prizadevnosti in poztvovalnosti. Vzor vsem prizadetim je bil seveda š zmeraj sloviti Herbert Chapman. Ker Eestham in Baker nista igrala v prvem moštvu, je Arsenal zdrknil na rep prvenstvene lestvice. Ma lo je manjkalo, pa bi izpadel iz lige. Nad to sramoto se je zgražal ves Highbury.

Privrženci Arsenala, nekoč »najbolj zvesto občinstvo na svetu splohe«, so reagirali seveda po svoje: na prvenstveni tekmi z Newcastle United je bilo samo 13.979 gledalcev! Pozneje so blagajniki, ki so bili poprej vavjeni številki okoli 50.000, iztržili še manj: na srečanje z West Bromwich Albion je prišlo samo 8738 gledalcev, kar je absolutni minimum v zadnjih 52 letih! Tak majhen obisk so imeli zadnjič 8. septembra 1913 na neki prvenstveni tekmi na domačem igrišču.

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA

RAZPISUJE

NAGRADNO ŽREBANJE ZA VLAGATELJE VEZANIH HRANILNIH VLOG,

ki imajo vloženi najmanj 2.000 novih dinarjev na odpovedni rok nad eno leto. Razpis velja od 1. maja do 31. avgusta 1966.

NAGRADE:

- 1 TRAKTOR
- 5 PRALNIH STROJEV
- 2 TELEVIZORJA
- 2 HLADILNIKA
- 10 KOLES
- 10 TRANSISTORJEV
- 10 MIKSERJEV

uaja pa nov razpis

NAGRADNEGA ŽREBANJA ZA

STANOVANJSKE VARČEVALCE,

ki varčujejo, ali se bodo vključili v varčevanje do 31. dec. 1966 za nakup, gradnjo, dograditev ali obnovo stanovanj, kovanjalnih naprav, garaž in počitniških hišic.

NAGRADE:

GRADBENI MATERIAL

v vrednosti 5.000,00 N-din

STANOVANJSKA OPREMA

po izbiri — v vrednosti 2.500,00 N-din

INSTALACIJSKA OPREMA

po izbiri — v vrednosti 1.500,00 N-din

80-LITRSKI BOJLER

ELEKTRIČNI ŠTEDILNIK

Poleg razpisanih nagrad pa pridobite še kredit v višini od 50 do 300% na privarčevano vsoto.

VAŠI DEVIZNI POSLI BODO PRI NAS V STROKOVNIH ROKAH

ODKUPUJEMO TUJE VALUTE, KREDITNA PISMA IN CEKE, PRODAJAMO TUJE VALUTE, CEKE IN KREDITNA PISMA ZA SLUŽBENA, PRIVATNA IN TURISTIČNA POTOVANJA TER ODPIRAMO DEVIZNE RACUNE ZA SEBNIKOM.

Vezane hranilne vloge in vloge stanovanjskih varčevalcev sprejemajo vse poslovne enote KREDITNE BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA, in sicer:

- v Ljubljani: OSREDNJA POSLOVNA ENOTA, Suhičeva 2 in Dalmatinova 2; MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA, Copova 3; BEZIGRAD, Tliva 55; MOSTE, Vide Pregarčeve 8; STARA LJUBLJANA, Mestni trg 16; SIŠKA, Celovška cesta 99 in VIC, Tržaška 36.

- zunaj Ljubljane: CRNOMELJ, DOMZALE, GROŠUPLJE, HRASTNIK, KAMNIK, KOČEVJE, LITVA, LOGATEC, MEDVODE, RAKEK, RIBNICA, TRBOVLJE, VRHNIKA in ZAGORJE.

GARANCIJA BREZHIBNEGA DELOVANJA MOTORJA

S 225 E 2 za AMI - 6
S 225 E 2 za FIAT 750
S 240 E 2 za MOPEL
S 175 E 2 za OPEL
S 175 E 2 za VW
AVTOELEKTRO
TOLMIN

avtoelektro · tolmin

PARIZ

DEVET DNI V JARKU OB CESTI

Le malo je manjkalo, pa bi se zgodilo tisto, kar bi se najbolj sodilo med tragične sče verjameste ali nek: sedemnajstletni Christian Leguen je s poškodovano nogo preživel osem dni in devet noči v jarku ob eni najbolj prometnih cest Francije in v neposredni bližini velikega kampinca, ne da bi ga kdorkoli opazil. Ko so ga končno našli, je bil že na koncu moči. Seveda, vsega je spet kriva prometna nesreča. Leguen se je s prijateljem Yvonom Jeannicom odpeljal z avtomobilom na počitnice. Ko sta vozila ponoči, ju je vrglo s ceste. Ljudje so sicer hitro opazili prometno nesrečo, toda v temi so videli le razbit avtomobil in v bližini nezavestnega Jeannica. Nezavestnega Leguena, ki je ležal na dnu precej globokega jarka nekoliko od ceste, pa ni nihče opazil. Mladenič se je sicer potem proti jutru, ko so že odpeljali njegovega nezavestnega prijatelja pa tudi razbiti avtomobil, zavedel, toda zaradi lažjega pretresa možganov pa tudi zaradi boleče poškodbe na nogi ni potem ves dan zmogel dovolj moči, da bi priklical pomoč. Naslednje dni pa je bilo še slabše. Preplah je pravzaprav dvignil sele Jeannic, ko se je iz bolnišnice vrnil domov. Presenetilo ga je, da ni od prijatelja nobenega glasu, pa je telefoniral

na policijo. Tam so bili precej presenečeni. Sredi noči se je tako prometna patrulja še enkrat odpeljala na mesto nesreče in po slabi uri iskanja res tudi našla Leguena, ki je bil spet nezavest. Zdravnik je ugotovil, da bi lahko mladenič v jarku preživel samo še nekaj ur. Toda v bolnišnici so potem že naslednji dan zagotovili, da mladenič ni več v smrtni nevarnosti in da tudi s poškodbo na nogi ne bo nobenih težjih zapletov.

TOKIO

MRTVI PILOT PRI KRMILU

Veliko potniško letalo, ki je minuli teden pristalo na tokijskem letališču Haneda, se je le za las izognilo katastrofi. 53 potnikov najrazličnejših narodnosti je sele iz častnikov zvedelo, da je glavnega pilota letala DC-8 nizozemske letalske družbe KLM prav med pristajanjem zadela srčna kap. Katastrofo je preprečil drugi pilot, ki je pravočasno opazil, kaj se dogaja s poveljnikom letala, in je pravočasno prevzel krmilne naprave v svoje roke. Letalo je doseglo točko, ki je bila samo kilometer od točke, določene za pristanež, in je bilo le še petdeset metrov nad zemljo, ko je poveljnik letala G. H. Groot, 41 let, omahnil v svojem sedlu. Sedemindesetletni drugi pilot De Jager je takoj opazil, da s poveljnikom nekaj ni v redu. Skupaj z radiotelegrafistom sta obvestila kontrolni stolp v Hanedi o nesreči, nato pa je De Jager dvignil letalo nad letališče ter čakal ponovno dovoljenje za pristanež. Ta čas so skušali pomagati poveljniku s kisikom, vendar je bilo prepozno. Kasnejša ekspertiza zdravnikov je pokazala, da ga je zadela srčna kap. Po približno dvajsetih minutah je kontrolni stolp v Hanedi sporočil letalu, da lahko pristane. Letalo je normalno obstalo ob letaliških paviljonih. Potniki so izstopili, ne da bi vedeli, da se jih je dotaknila roka smrti. Za dogajanje niso vedele niti stewardese. »Ko sem videla, da se letalo spet dviga, je dejala ena izmed njih, ssem mislila, da je dobil pilot nova navodila iz kontrolnega stolpa. Nikoli si ne bi mislila, da se je pripetilo kaj tako strašnega, pa tudi med potniki ni bilo videti nobenih znamenj nemira.«

TO SE PRIPETI SAMO...

... V CORNWALLU: Dvajsetletni turisti Ken Gurgess se je za šolo udeležil lova na morske pse. Vsi so bili presenečeni, ko je ulovil največjega psa, ki je tehtal kar 500 funtov. Ze leta in leta so si člani britanskega kluba lovcov na morske pse prizadevali, da bi zboljšali dosedanj rekordni ulov; najtežji pes, ki so ga ulovili doslej, je tehtal samo 480 funtov.

... V SOMERSETU: Na novo priseljene gospodinjstvo so se čudile, zakaj njihovi možje tako radi hodijo meso nakupovat. Mesar Denning ima edini v Angliji tudi točilnico. Zdravljena obrata že nekaj generacij odlično uspevata.

... V LONG ISLANDU: Tolpa, ki je lahko naročniku nabavila katerikoli avtomobil z najrazličnejšimi dodatki, so sgrabilili potem, ko je neki v civil preoblečen kriminalist naročil zlat Cadillac. Voz je bil o pravem času na mestu, policija tudi.

LONDON

SLUŽBA IN SKODELICA ČAJA

Raymond Ashbee sodi med najstarejše upravniške signalnih naprav na britanskih železnicah, hkrati pa je tudi hudo navezan na otoške običaje. Po petdesetih letih vzornega službovanja je Ashbee pred dnevi padel v položaj, ko ni več mogel uskladiti svojih dolžnosti uslužbenca britanskih železnic in dolžnosti državljanca, ki spoštuje angleške tradicije. Ashbee namreč upravlja signalne naprave na slovitim železniškem vozlu Brighton-Portsmouth-Bognor, skozi katerega gre dnevno več vlakov kot po vseh francoskih železnicah skupaj. Lepega dne ob petih popoldne se je v Ashbeeu vzbudila duša podanika britanske krone — neznanško si je zazel tradicionalne skodelice čaja. Zelji se je nekaj časa upiral, ko pa je videl, da njegovega namestnika ni od nikoder je prižgal rdeče luči na vseh progah in se odpravil — kot vsa Britanija ob tej uri — na skodelico čaja. Ko se je čez uro spet vrnil na delo, so bile proge natlačene: pred signali je čakalo sto petdeset vlakov in z vseh postaj so prihajali obupni klici na pomoč. Ashbee je mirno odprl signale ter po koncu dela odšel domov. Zanimivo je, da Ashbeeu javnost ne očita malomarnosti. Na britanskih železnicah je izredno malo uslužbenecov, ki bi delali pri signalnih napravah, njihovi delovni dnevi pa so zato dolgi in naporni.

MOSKVA

KRIMINALKA NA SOVJETSKI NAČIN

Sovjetska zveza je, kot vse kaže, dobila svojega komisarja Maigreta. Njegov (duhovni) oče je nekdanji šef sovjetske kriminalistične službe L. Sejnin, ki je zdaj upokojen, zgodba pa je iz srede leta 1941 in govori o deklici Tamusji, ki je bila pri devetih letih silno pomorna na to, da je bila članica pionirske organizacije. Toda devetletniki imajo svoje težave. Tudi Tamusja jih je imela: ruščino. Njena učiteljica Anastazija Jegorova ji je zato pred vsemi učenci naredila lepo pridigo, rekod, da ji bo njen slabi uspeh v ruskem jeziku pokvaril tudi ugled, ki si ga je pridobila z delom v mladinski organizaciji. Oštevanje je deklico zelo prizadelo. Ko se je vrnila domov k dedu Ivanu Šarapovu — Tamusja je živela z njim, potem ko so ji umrli starši — je odšla v svojo sobico. Ko je ded čez nekaj časa pokukal k njej, jo je našel, kako se pripravlja k pisanju. Tamusja je pojasnila, da piše nalogo. Naslednje jutro so, ko so odprli vrata njene sobe, zagledali truplo deklice, ki je viselo s trama v stropu sobe; na mizi je bilo pismo s priznanjem, da je naredila samomor, ker jo je učiteljica s pridigo tako prizadela. Zarečenski (ime je izmišljeno, menda zaradi varnostnih razlogov, ker se je podobna zgodba v resnici pripetila v SZ leta 1941) je bil ves na nogah, ko se je

MAČEK FELIKS JE BIL TOKRAT MUC TABBY

Dogodek, o katerem pripovedujeta naši fotografiji, bi kaj lahko sodil v risanke o nesrečnem mačku Feliksu, ki vedno kaj zagode in najpogosteje tudi kar lepo skupi za svoje porednosti. Junač fotografije je majhen progast maček Tabby, za katerega njegovi lastniki plačujejo davek avstralskim oblastem. Muc se je odločil za izlet po okenskem napušču stanovanjskega poslopja v Sydneyu, potem pa ga je zamikal, da bi videl, kaj se pravzaprav skriva v pločevinasti kadi. Pa ga je rado-vednost potegnila na neprosto voljno in petnajst metrov dolgo potovanje po žlebu navzdol. No, pristanež na dnu žleba niti ni bil tako lud, kot bi pričakovali. Muc je začel samo pridno in seveda precej obupano mijskati. No, v Sydneyu so pač tako kot v drugih mestih navajeni, da žlebovi pokajo, škripajo, da se tresejo, toda da bi mijskali... Pa so mimoidoči poklicali policijo. Ko so se policisti spremenili v kleparje (fotografija levo), je muc kaj hitro spet zagledal luč sveta.

KRASOPREMA
DUTOVLJE PRI SEŽANI
Proizvaja pohištvo najboljšje kvalitete.

POZOR! POZOR!

ZELITE TUDI MED DOPUSTOM PREJEMATI NAŠE ČASOPISE? Izpolnite vsaj dva dni pred odhodom naročilnico in jo pošljite na naslov: ČP DELO, Ljubljana. Titova 1 ali pa najbližji podružnici našega lista.
NE POZABITE! NE POZABITE!

DELO
teden se začne 7. 8. 1966
ZVITOREPEC
to va ris

Pošiljajte od do
časopise

STALNI NASLOV:
Ime in priimek:
ulica h. št.
kraj pošta

POČITNIŠKI NASLOV:
ulica h. št.
kraj pošta

(podpis)

POZOR! POZOR!

DEBELEGA MOŽA
VELIKA KILA

DOKTOR X: »KO PREGLEDUJEM TA DNEVNA POROCILA, KI JIH JE ANN NATIPKALA, ZVENI VSE TO V RESNICI TAKO, KOT DA JE KIRURGIJA ENO SAMO REZANJE NA TEKOČEM TRAKU. ZA STAŽISTA RES. VSE, KAR SEM DOBIL PRED OČI, SO GOLA DEJSTVA KIRURŠKIH POSEGOV IN KRATKO OBDOBJE POSTOPERATIVNEGA ZDRAVLJENJA. V RESNICI PA JE KIRURŠKI PRIMER MNOGO OBSEŽNEJSI. ZAČNE SE PRI PRVI UGOTOVITVI, DA BO TREBA NEKAJ OPERIRATI, IN SE KONČA V ZADNJEM STADIJU OKREVANJA, ČESAR PA SPLOH NE VIDIM.«

NEDELJA, 6. NOVEMBRA
V petek popoldne so pacientki dr. Harlowa amputirali nogo. Malone skrivali so jo. Počasi je noga dobivala nekoliko rožnato barvo, vendar ne dovolj rožnato. Cel spodnji del noge je postal nekrotičen, zato mislim, da je Harlow končno opustil reševanje. (Nekroza: odmiranje tkiva.)
Zdaj gre za to, ali bo cirkulacija krvi v štrclju — nogo so odrezali na polovici meč — dovolj močna, da tudi tam ne bodo nastale nekroze, ko bo začela hoditi s protezo. Skušali so amputirati kolikor mogoče nizko, toda domnevamo lahko, da bo treba nogo v naslednjem letu ali dveh letih še odrezati, po kosih, dolgih 5 cm.
Zanimiv primer je prišel prejšnji teden, resnično strašljiv. Bil je to nevrokirurški pacient dr. Cornella. Pri dvainpetdesetih letih je ta mož nenadoma dobil Jacksonove napade, posebno vrsto krčev, ki so se pri njem pojavljali zgolj v desni roki.
Sedel je in bral, nenadoma pa mu je palec začel trzati, nato dlan, slednjic nart in cela roka. Čez nekaj trenutkov se je roka spet nehala tresiti, toda tresenje se je ponovilo čez kako uro na enak način.
Cornell ga je pregledal na polikliniki in je bil prepričan, da napade povzroča hitro rastoči možganski tumor, ki bi ga bilo nemara lahko operirati. Toda potem je rentgenska slika pljuč pokazala, da ima mož velik tumor v desni polovici pljuč.
Zato je Cornell pritiskal na zavore; stvar je bila vi-

deti kot velik pljučni rak, najbrž bronhialni karcinom, pri katerem pride pogosto do zasevov in možganih. Cornell je pritegnil Lea Richardsa in v sredo zjutraj je Richards možu odprl prsi. Res je našel bronhialnega raka in odstranil desna pljuča, z rakom in vsem skupaj.
Richards trdi, da je malo primerov, ko bi bila v možganih ena sama metastaza. Ne-ven; bronhialni karcinom je eden najhujših, hitro raste in se širi na vse strani. Enostavno ne morem si predstavljati, da bi se odločila ena sama celica in se ugnezdila v možganih, ne da bi jo druge celice posnemale. Toda v drugem primeru, če mu ne operirajo možgan, ni njegovo življenje vredno niti počenega groša.

TOREK, 8. NOVEMBRA
Bolničarko v drugem nadstropju, ki je kradla opiate, so končno odpuštili. Bolnišnica je upala, da jo bodo zasacili pri poslu, ampak ni se jim posrečilo. Končno so bili mnenja, da tvegati se dije ni pametno, zato so žensko vrgli ven.

CETRTEK, 10. NOVEMBRA
Danes zjutraj sem asistiral Boggsu in Olsenu pri ginekološki eksploraciji, ki ilustrira, kako neverjetno neumni so lahko pacienti in kako težko je verjeti, kaj ti povedo. Ta ženska se je brezuspešno trudila dobiti otroka in naredili so rentgenske posnetke s kontrastnimi sredstvi, ki so pokazali, da ima oba jajcevodna zamašena. Pri posegu naj bi ugotovili, zakaj, in res smo ugotovili. Ko je Boggs odprl, se je izkazalo, da so ji že nekoč naredili obojestransko tubarno ligaturo. Pred leti so ji podvezali oba jajcevodna — dejstvo, ki ga je punčka pozabila omeniti! In če si tja natančneje pogledal, si res vidiš komaj zaznavno brazgotino, ki je ni bil prej nihče opazil.
Boggs je torej izrezal spodvezani košček obeh jajcevodov in ju skušal odpreti s polietilenskim katetrom. Rekel je, da je to približno isto, kot če bi skušal zgorel most zgraditi spet z istim hodom, izgleda da so kvečjemu 1:100, se pravi, da najbrž ne bo nič pomagalo, ampak ko je že zaven, lahko pač poskusi.

PETEK, 11. NOVEMBRA
Slater je imel zjutraj smolo, pri izpraskanju je s sondo predri steno maternice. To se lahko torej pripeti tudi najboljšemu kirurgu. Nič drugega ni potem počel, kot ves dan z Argusovimi očmi bedel nad njenim krvnim pritiskom. Če je sonda našla večjo žilico, potem bo moral pacientko vnovič odpreti, toda kazalo je, da ji gre dobro.
Ko sem s Hankom in Fredom opravil kirurško vizito, sem odšel ob pol šestih domov na večerjo.
Z Anno sva se pogovarjala, da bova morala najljne izdatke nekoliko omejiti, zakaj piskala sva na poslednjo

luknjo. Ona zasluži na mesec čistih 250 dolarjev in to ni veliko, celo če pristejemo še mojih 125 iz bolnišnice.
Najin avto bo v naslednjih dneh izpuštil dušo, tako kot tukaj sedim, in kako naj bi kupila novega, ne vem. Mislim, da sva oba že vsega sita in tudi nekoliko maldodušna. Tako daleč je že, da bi morala premisliti, ali si lahko privoščiva kino, in za bencin ob koncu tedna morava stiskati tri mesece.
Vem, Anni že preseda tipkati ta rokopis ob večerih, ko sem v bolnišnici, prav tako pa ji tudi preseda moje narekovanje ob večerih, ko sem prost.

PONEDELEK, 14. NOVEMBRA
V soboto smo z vizito nehali sele ob tri četrt na enajst in potem tok ambulantičnih pacientov sploh ni usahnil. Neka visoka debeluška je postopala, ki ji je skušal suniti torbico, hotela eno primazati, izgubila je ravnotežje, padla in z glavo udarila ob cestni kamen. Kaj vse se zgodi.
Rentgenolog je ugotovil za las tanko lomno črto v zatilnici, zato smo dekle položili v posteljo, da bi opazovali, če se bodo pojavile intrakranialne krvavitve. Njeno desno oko je bilo že modro in bila je tako besna, da sem moral vedno znova ustaviti reko kletev, preden sem zvedel, ali jo boli ali ne.
V soboto zvečer so poliklinični zdravniki in njihove žene povabili bolnišnične zdravnike na večerjo v poliklinični hali.
Ann je prišla v bolnišnico malo prej, preden naj bi se začela zabava, in je morala počakati, da sem si ogledal še nekega ambulantanega pacienta, starega moža, ki je govoril samo nemško.
Mož je sele prejšnji dan prišel iz Nemčije na obisk k sinu, ki živi v tukajšnjem mestu, odprl vrata, ki jih je imel za kopalnico, in padel po stopnicah v klet. Nobenih resnih poškodb, toda iz vse te nemščine zvedeti, kaj se je pravzaprav zgodilo, je bilo sila težko in tako sva prišla z Anno eno uro prepozno na zabavo.

Nedeljsko popoldne se je začelo ob pol dveh. Pogledal naj bi možkega z zagodeno brazgotinsko kilo. Pred štirimi leti je ta mr. Horner prišel v bolnišnico s kilo sredi trebuha. Takrat je tehtal dva centa in poskušali so vse mogoče, da bi ga pregovorili, naj shrinja, toda ni se hotel omejit pri jedi. Slater je izjavil, da ga ne bo operiral, preden se ne znebi vsaj 22 kilogramov sala.
Zdaj je bil spet tukaj. Velika kila mu je štrlela iz bliazine maščobe, ki je morala biti vsaj 15 centimetrov debela. Bil je majhen in je ležal na postelji kot polomljen klovček. Skozi vse njegovo salo sem lahko otipal hernio, veliko kot melona, ki je bila zelo boleča in občutljiva na pritisek.
Moral sem ga plosko potisniti na rentgensko mizo — sam se s svojo težo ni mogel skobacati nanjo — in napravil posnetek kile v ležečem položaju. Potem sem ga

v kraj pripeljal »sovjetski Maigret« in špektor Plotnikoš. Temu se je zdelo zelo nenavadno, da bi si devletna deklica vzela življenje. Med pogrebom je učiteljica povedala, da so bili njeni odnosi z dedkom vedno dobri in prijateljski. Ded pa, ki je nad krsto preliv obilne solze, si je dobri opomogel že nekaj minut po pogrebu: misleč, da ga nihče ne vidi, si je prižgal cigareto in potegnil nekaj olajšujočih globokih dimov. V Plotnikošu se je zganil sum. Odpravil se je k dedu, ki se je razglasil za obupanega in neutolajšivega, in preiskal hišo, da bi našel trdne dokaze za svoj dotlej neutemeljeni sum. Potem, ko ni našel ničesar, je sedel za delovno delovno mizo, da bi napisal poročilo o preiskavi. Da bi udobneje pisal, je skušal potegniti k sebi mizo — toda, glej, spaka — miza je bila pribita k tlem. Plotnikoš je dovolj radoveden in dovolj je v njem policista, da je pogledal, kaj je z nesrečno mizo, in ugotovil, da je iz noge napeljana v tla žica. Kakšna žica? Seveda — žica, ki vodi do radijskega oddajnika v tleh. Potem se je zadeva začela razpletati. Ivan Sarapov, ded dekleta, se je v rešnici imenoval Hans Speier, človek iz dobre nemške družine, ki so ga v Rusijo poslali z vojnimi nalogami leta 1913, pozabili nanj in se pred drugo svetovno vojno spet spomnili, ko jim je sam ponudil povod za dekličino smrt: dekletu je ušlo deda prav v trenutku, ko je imel opraviti z radijskim oddajnikom. Preplašen je Sarapov aliaz Speier deklicino zadavil in inšceniral samomor vključno s pismom, v katerem je obdolžil učiteljico, da je Tamusija s

strogostjo poglala v smrt. Zgodbe se ni konec. Speierja so zaprili brez obravnave, da Nemci ne bi zvedeli, da so ostali brez enega izmed svojih najpomembnejših vohunov, na njegovo mesto pa je stopil agent sov. protivohunske službe Sergej Mihajlovič Amosov, ki je nemško vohunsko službo naravnost zasipaval z na videz točnimi, vendar pa neresničnimi poročili. Plotnikoš pa je seveda odšel, da bi raziskal novo zapleteno zadevo.

CANNES

NOVA INAČICA TABLET »BLAŽENOSTI«

Policija na Azurni obali ima te dni opraviti z novim valom uživalcev mamili: v nekaj dneh se je v različnih krajih v Mentonu, Nizzi, Cannesu in Marsellu oglasilo v bolnišnicah kar petindvajset mladih ljudi, ki so kazali znamenja zstrupitve z mamili. Vseh petindvajset je povedalo, da je njihovih težav kriva tableta, ki jo menda prodajajo kar brez recepta v lekarnah. Pristavili pa so, da je niso kupili sami, marveč iz rok mladih angleških beatnikov, ki so jih slučajno srečavali na kopališčih. »Poskusite toles, so baje prigovarjali beatniki, učinek je čudovit: zdelo se vam bo, da letite.« Vse žrtve so opisale enake simptome: ugodno in veselo razpoloženje, občutek lahkot-

VIENNE

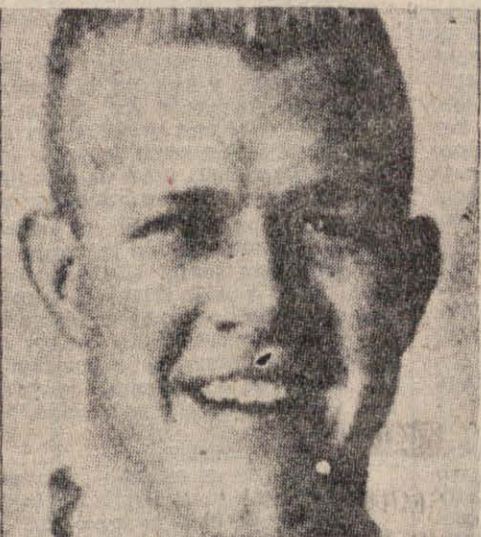
DEZERTER PRI VDOVI

Michel Pecherel je zagledal nebo po osmih letih in enajstih mesecih prostovoljnega zapora, pa še to le za nekaj minut. To je bilo dovolj, da ga ne bo videl še nekaj let. Pecherel, ki se je bojeval v Alžiriji, je septembra 1957 v trenutku potrtosti pobežnil iz kasarne v Vienni. V tem kraju se je pred tem spoprijateljil s skoraj sedemdesetletno Marie Humbert; ko je zapustil kasarno, se je odpravil k njej, in sprejela ga je z materinsko ljubeznijo, ne da bi ga karkoli vpraševala. Privolila je, da ga bo skrivala v podstrešni sobici v svojem stanovanju. Pecherel je v skrivališču ostal skoraj devet let, ne da bi kdorkoli od stanovalcev karkoli posumil. Z nikomer ni

Merx KAVA mesanica

95 MILIJONOV skodelic

te prvovrstne kave se je popilo v letu 1965

POKOLI: NALEZLJIVI KOT OŠPICE

Bil je prototip »dobrega Američana«, marljiv in lepega vedenja, iz dobre družine, skavi in ministrant, pišejo ameriški listi. Bil je ambiciozen in vljuden kot študent in »preklet dober vojak« pri marincih, ki so mu zapisali v knjžico, da je bil »izjemno prvovrsten strelce«. Toda nedavno se je zgodilo, ko so popustile pregrade, ki so kanalizirale njegov odnos do družbe. Charles J. Whitman (desno na sliki), 25, je splezal na stolp univerze v Austinu in Teksasu, da bi obračunal s svetom. S srhljivo natančnostjo je zapisoval postaja svojega amokovega teka: »Ob 0,30 mati že mrtva. Ob 3.00 žena in mati mrtvi. S smrtno natančnostjo je 90 minut streljal s puškami in revolverji na ulice pod seboj in ko so ga policaji zadeli, je ležalo na ulici pod njim 12 mrtvih in 31 ranjenih. Kriminologi in psihiatri so pretekli teden po vsem svetu diskutirali, kako je moglo priti do te blazne moritve in kako še lejos moritve osmih bolničark v Chicagu. Odgovora niso našli.« »Dokler bodo strata polovica človeške psihe ostala v temi, je senca grozot vseh znanosti,« piše Times. Nepreravnostjo kot naravne katastrofe, je zapisano v kriminalistični zgodovini, se navidežno mirni državljani iztrgajo iz socialnih vezi in morijo, kot bi jih gnali demoni. Klasični primer v psihiatrični literaturi je nadiučitelj Ernst Wagner (levo slika) iz švabskega Degerlocha, ki je jeseni 1913 pobil najprej svojo družino, poravnal vse neplačane račune in se nato odpravil v vas Mühlhausen na Enzi, kjer je z dvema

pištolama ubil 14 ljudi, 12 pa ranil. Cudna podobnost z Whitmanom je v primeru 28-letnega Howarda Unruha (srednja slika) iz East Camdensa v ameriški državi New Jersey: septembra 1949 je ubil v svoji ulici čevljarja, potem frizerja in njegove stranke, šestletnega fantka, ženo sosednjega krojača, mehanika in potnike v avtomobilu. Tudi Unruh je bil doleten miren državljani, dober vojak (in strelce) in je pridno prebral biblijo. In kot Whitman je začel nenadoma čutili odpor do družbe. Unruh, sin iz ločenega zakona, je pisarji materi vsak dan dolga pisma. Whitman, zgodaj sovražno razpoložen do svojega očeta, je oboževal mater, ki jo je potem »iz usmiljenja« prvo ubil z nožem in pištolo. Unruh je že pred meseci čutil, kako se v njem nabirajo sovražnosti, trgali strani iz beležnic, kjer je imel napisana imena prijateljev. Whitman pa je lejos marca zaupal psihiatru dr. Heatleyu med edinimi obiskom pri njem: »Z mano se nekaj dogaja. Mislim, da nisem več jaz. Mislim, da bom nekoč šel na stolp in z lovsko puško streljal na ljudi.« Toda psihiatra ne zadene noben občutek. Zdravnik zaradi take izjave ne more sprejeti človeka na kliniko. Mnogi se s takimi besedami samo petelinijo. Važen je samo »močan afektni pritisk«, ki ga pa Whitmanov zdravnik ni opazil. Zdravnik tudi ni vedel, da se je natanko tak zločin zgodil — v literaturi: 1962. je izšla knjiga »Odprti trg«, kjer se nekoč prav tako povzpne na stolp, vzame s seboj kuhaliček in kavo

pa kup orožja in strelja kot blazen na ulico... Pri obdukciji so našli v Whitmanovih možganih za oreh velik tumor. Torej je Whitman dejansko moril pod pritiskom tumorja, ki se je nemara nasešil ob kontrolnem organu za moralne funkcije v možganih, četudi pa se ni bil, so bile bolečine dovolj hude, da so lahko sprožile njegovo blazno dejanje. Izvetni pa ne gre niti domneve, da je Whitman užival mamila. Kajti v njegovem žepu so našli tablete dexedrina, sredstva za poživljanje, podobnega nemškemu preludinu. Ni pa mogoče vse take primere blaznega pobjanja pripisati psihičnim konfliktom, ki bi jih okoliča lahko slutila: 1965 je v Kaliforniji nek 16-letni skaut Clark na vsem lepem sedel v očetov avto, vzel njegovo lovsko puško in dve uri in pol streljal s hriba na avtomobile, ki so vozili mimo: 3 mrtvi in 11 ranjenih. Ko ga je policija obkrožila, si je sam pognal krogljo v glavo. In nobenih opaznih psiholoških namigov ni bilo za to, da je kolinski upokojenec Seifert 1964, napadel šolarje in učitelje z metalcem plamenov; 2 učiteljici in 8 otrok mrtvih. Dr. Wertham, znani ameriški strokovnjak za sodno medicino, meni, da je umor nalezljiv, kot so ošpice. Pokol študenta Whitmana je po njegovem posledica pokola bolničark. Sledili da bodo še drugi taki pokoli. Napoved se je uresničila: dan po zločinu v Teksasu je kalifornijska gospodinja Jeanette Euart, 32, z lovsko puško ubila moža in tri otroke, nato pa še sebe.

imel stikov in tudi svoji družini ni pisal; domači so mislili, da je mrtev. Vojško sodišče ga je v odsotnosti obsodilo na tri leta zapore. Obsodba bi zastarela, če bi Pecherel svoj prostovoljni zapor podaljšal še leto dni. Toda njegova dobrotnica je nenadoma zbolela in Pecherel je sklenil poklicati zdravnika. Odpravil se je ven, poklical zdravnika, nato pa je odšel na policijsko postajo in se predal. Mladenci ne bo videl svoje zaščitnice, ki je hudo bolna. »Ne povejte ji, da sem dezertel,« je dejal policistom Pecherel, »tako zelo je imela rada dobre vojske.«

PAVIA

KOT JAJCE JAJCU

Bili kot jajce jajcu podoben svojemu bratu dvojčku, je včasih tudi donosno. Soferski učitelj ene od pavskih voznih šol je dolgo časa začuden opazoval reakcije svojega učenca, dvaindvajsetletnega Angela Cannattija, ki se je pred nekaj meseci prijavil k soferskemu tečaju in plačal predpisano — precej visoko — pristojbino. Mladenci se je namreč odlično spominjal vsega, kar so ga naučili pred dvema dneva, skoraj ničesar pa ni vedel o tem, kar so ga vozniki učitelji naučili dan pred tem. Angelo Cannatti je, govorec z besednjakom elektrotehnikov, dojemal snov po načelu izmeničnega toka: prvi dan vse in drugi dan tako rekoč nič. Učitelj se je začel vzmernirati in je več kot enkrat izgubil potrpljenje, dokler ga končno ni prevzel sum. Telefonski razgovor in policija, zahteval spisek državljanov in kaj hitro odkril resnico. Učenec ni bil en sam, marveč sta bila dva: Angelo in njegov brat dvojček Sabino Cannatti. Oba sta se želela naučiti sofiranja in da bi bili stroški šolanja kar najmanjši, sta si izmislila majhno prevaro ter tečaj obiskovala izmenično. Oba so zdaj prijavitelj zaradi prevare in zaradi uporabe lažnega imena. Hkrati je prišlo na dan, da dvojčka tudi sicer nista tako nedolžna. Policija ju namreč obtožuje tudi tatvine motorka.

MLADEGA ZDRAVNIKA (13)

moral privesitati in podpreti, medtem ko je motor dvignil rentgensko mizo za stojeci posnetek.

Vse skupaj me je spominjalo na stare Frankensteinove filme, ko se pošast dvigne z mizo vred, da bi stopila. Če bi gospod Horner lesona odočkal in rekel: »Hu, ubijem vas!«, potem bi bila predstava popolna, toda rekel je samo: »Ah, moj bog, moj bog.«

Ponedeljek se je začel s smolo. Vse je šlo narobe. Gospod Horner je bil prvi na programu, toda pri vsem diranju z odvzemom krvi je Hank pozabil na križno preizkušnjo in naročil kri za operacijo.

Slater pri njem ni hotel začeti, preden ne bo kri v operacijski sobi, torej so naročili tri konzerve v krvni banki in medtem so začeli drugo operacijo, žolčnika. Ta zamuda je Slaterja neznanosno jezila in ves dan ni Hanku dal nobenega dela.

Ko je kri prišla, smo bili že sredi operacije žolčnika in ta žolčnik je bil poln majhnih kamnov in zdroba, zato je bilo treba preiskati se žolčevod, kar je bila tako rekoč druga večja operacija in kar je pomenilo, da so morali priti v operacijsko dvorano rentgenologi s premičnim aparatom in sterilno pokritimi ploščami in med operacijo s posnetki ugotovili, ali so v žolčevodu kamni ali jih ni, preden človeka spet zasliho.

Vse to je trajalo do pol dvanajstih in ves čas je gospod Horner ležal na mizi v prostoru II in molel svoj trebuh v zrak.

Končno smo prišli torej h gospodu Hornerju, ga odprli in našli približno štiri in pol funta vneta črevesa, zagozdenega v kilii — kos tankega črevesa, približno pol metra dolgega — in Slater je preklinjal in divjal, da bi ga morali vzeti včeraj zvečer in da bo moral zdaj narediti črevesno resekcijo, pri tej masti pa da bo gospod Horner zagotovo skupil infekcijo rane.

Anestezist je bil stari Trdi trebuh — pardon, dr. Trdi trebuh — in nekaj ni bilo v redu z narkozo, zato se je Slater začel pripraviti z njim in je končno zahteval, naj pride Don Morehouse, ampak Don je bil zaposlen ravno nekje drugje in mislim, da ni bil ravno pravi dan, da bi Slaterja dražili, zakaj zabil za iglo stran in rekel, prekletu nazaj, ali bo prišel Morehouse ali pa bo on, Slater, vse skupaj pustil, dokler ne pride Morehouse. Končno je Don prišel in je bil hvala bogu dovolj pameten, da ni odprl ust in tako smo končno ob pol treh nehali.

tipkala, zveni vse to v resnici tako, kot da je kirurgija eno samo rezanje na tekočem traku.

Za staziža je res. Vse, kar sem dobil pred oči, je coup de grâce, so gola dejstva kirurških posegov in kratko obdobje postoperativnega zdravljenja.

V resnici pa je kirurški primer mnogo obsežnejši. Začne se pri prvi ugotovitvi, da bo nekaj treba operirati, in se konča v zadnjem stadiju okrevanja, in tega sploh ne vidim. Predvsem se vse, kar je treba narediti pred operacijo in velik del kasnejšega zdravljenja, opravi v ordinaciji poliklinike. Zato je kirurgija samo z mojega stališa ena sama neskončna vrsta negibnih, narkotiziranih teles, ki jih z ene strani potiskajo v operacijsko sobo, na drugi strani pa spet iz nje.

TOREK, 22. NOVOEMBRA

Slater nam je postregel s tragikomediijo, kakršne še nisem doživel. Koliko se asistent lahko nauči, je pred-

BARII V TREBUHU

Odkar je fizik Wilhelm Conrad Röntgen leta 1895 odkril rentgenske žarke, so le-ti eno najpomembnejših diagnostičnih pomagalo moderne medicine. Rentgenski žarki malone nevirano prodrejo skozi mehke dele človeškega telesa in na zaslonu, filmu ali fotografski plošči so vidne ostre sence okostja. Na rentgenskih posnetkih so vidni tudi obrisi pljuč: pljučno tkivo in zrak v bronhusih in pljučnih mehurčkih različno močno absorbirata rentgenske žarke. Od pljuč se odraža svet kompaktna, s krvjo napolnjena srčna mišica. Srce pa se komajda odraža od nekoliko spodaj ležečih jeter in rentgenski posnetki trebuha dajejo le nejasno podobo obrisov in strukture notranjih organov.

S fizikalno preprostim, medicinsko pa seveda težavnim postopkom lahko rentgenolog posname tudi tiste mehke dele telesa, ki najbolj prepuščajo žarke: v organe, ki jih hoče preiskati, spravi tako imenovano kontrastna sredstva, ali substance, ki ne prepuščajo žarkov, ali pa pline, kot so zrak, dušik in kisik, ki zlahka prepuščajo rentgenske žarke. Tako zaužije pacient, kateremu je treba rentgenološko preiskati prebavni kanal, poprej kašo iz barljevega sulfata. Da bi bile krvne, žolčne in sečne poti, vravnica in jetra vidne, uporabljajo zdravniki topilne organske jodove spojine, ki jih organizem lahko s krvnim obtokom spet izloči. Drugače kot ta za žarke nepropustna kontrastna sredstva učinkujejo plinska diagnostična pomagala. Zrak kot kontrastno sredstvo uporabljajo na primer pri rentgenskih preiskavah hrbtničnega mozga, pa tudi možgan, ki jih je z rentgenskimi žarki zelo težko napraviti vidne.

vsem odvisno od tega, če dosti sam dela. Idealno je, če kirurg pri tem prevzame prvo asistenco.

To pa pri Slaterju ni preprosto. Če mora gledati, postane živčen, in kadar se asistentu le za hip kaj zatakne, ga Slater enostavno odrine in sam konča zadevo.

Nedavno je Fred Olsen prošil za nekaj primerov. Slater prepusti včasih Hanku kakšno operacijo, pri Fredu pa se zmeraj izgovarja in mu ne da dela.

No, v ponedeljek je Slaterja bolela roka, udaril se je bil s kladivom, in prepustil je Hanku operacijo kile od začeta do konca, se sam ni niti umil, ampak je prišel samo v operacijsko sobo in kramljal.

Med to operacijo je Hank omenil, naj bi Slater dal več dela Fredu, da je Fred sposoben in marljiv v operacijski sobi pa skrben pri vizitah in tako naprej. In Slater je potem rekel, ja, ja, da ve, kako bi mu moral dati več dela, ampak vsakokrat da postane neraven in ne more drugače, ko da vzame stvar med potekom v svoje roke.

Vsekakor je moral Slater o tem razmišljati, medtem ko je Hank šival kile in pripravil žolčnik v drugi sobi. Slater in Fred in jaz smo se ravno umivali, ko je stari začel nenadoma na dolgo in široko pripovedovati, kako ga boli roka, in ko smo prišli v sobo, da bi si ogledali zavo, je rekel: »No, Fred, naredite tole, če hočete, jaz bom ostal tukaj samo zato, če bi imel težave.«

Torej se je Fred smel lotiti žolčnika, toda Slater mu ni šel za prvega asistenta. To sem bil jaz in Barra so poklicali za drugega asistenta.

Slater se je usedel na stol ob strani in sedel tam med vsem posegom, v halji in z rokovanicami, in ves čas obračal hrbet operacijski mizi. Zgrbljen je sedel tam, srh ga je obhajal po hrbu in pot ga je polival, in lahko bi prisegel, da je preživljal pekienske muke, ampak Fredu je pustil stvar opraviti od začeta do konca.

Nekoč, ko je bil Fred že tako daleč, da bi odstranil žolčnik, je Slater pristopil, si ogledal operacijo in pripomnil, kako čedno je vse, in potem se je spet umaknil na svoj stol.

Gospod Horner se je imenito počutil do ponedeljka zvečer, potem pa je sestra poklicala, češ da je dobil vročino. Hanku to nikakor ni ugajalo. Bil je celo precej vzmernjen. Vprašal sem, zakaj je vzmernjen, saj je samo zvišana temperatura, in rekel je: »No, saj ste videli tistih petnajst centimetrov maščobe, ki smo jo morali prerezati, da smo prišli do kile? Če se ta rana inficira, nas čaka še marsikaj.«

Prihodnjic: Tekočina v trebuhu — Gospodu Hornerju se obrne na bolje — Zdravnik kot pacient — »Sreča, da je že mrtev« — Več dela v smučarski sezoni

MED DVEMA TEČAJEMA

BUČNO VESELJE

Na prihodnji svetovni razstavi v Montrealu bodo obiskovalcem med drugim predstavili tudi prvo »svetolsko simfonijo« za medplanetarne instrumente. Gre za naslednja glasbila: »soba sputnik«, iz katere prihajajo melodični bip-bip-bip, »flauta eksploziva«, iz katere prihajajo radijskim signalom iz satelitov podobni zvoki, pa še »lunafona«, ki ponazarja šume »peščenega viharja« na Lunici (!). Nenavadna glasbila bo podprli še »medplanetarni zbor«.

SAMO SPOMNITI SE JE BILO TREBA

Lastnik enega izmed neštetihih londonskih klubov nima nobenih težav s čistočo v svojem lokalu. Edina posebnost nenevadnega kluba je namreč pošastna umazanija. Lokala sploh še niso pometli, čeprav so ga odprli pred dobrih letom, in gostje se navdušeni nad »izvirnim vzdušjem«, darsi vse skupaj že kaže lepo smrdi.

NEVAREN PRECEDENS

Nedavna odločitev zahodnonemškega sodišča je verjetno zaskrbelo marsikaterega moža. Sodišče je namreč obsodilo očito no precej jezikavo žensko, ki je v nekem prepiru obsula svojega moža s kakimi petdesetimi posvkami in žaljivkami, na 750 mark globe. Ker ženska ni v službi, bo seveda mož moral plačati globo.

MILIJARDE V STEKLENICAH

Računajo, da je v kletih in shrambah Zahodnih Nemcev vsaj 192 milijonov praznih steklenic. Se pravi, da so se ljudje odpovedali kakim dvajsetim milijardam starih dinarjev. Toliko bi namreč dobili, če bi vrnil steklenice.

»OBOGATENO« PIVO NEVARNO?

V Quebecu (Kanada) in Omahi (ZDA) je v zadnjem času umrlo osemnajst in šestnajst ljudi za srčno kapjo. Ker gre za znane pivske brate, so se za te smrti začele zanimati tudi oblasti. Ni namreč izključeno, da so srčne kapi izzvale kobaltove soli, ki jih primestajo pivu, da bi se bolje penilo. Dokler ne bo preiskava ugotovila, kako je z zadevo, je kanadska vlada pre povedala bogatenje piva s kobaltom.

DEVET LET ZA CENTIMETER

Devet let se je Renzo Giavina iz Novare pravdal za en centimeter. Šele pred dnevi je vrhovni sodni organ Italije odločil, da je Giavina res visok 170 centimetrov in 5 milimetrov in ne samo 169 centimetrov in 5 milimetrov, kot so namerili takrat, ko se je prijavil za službo poljskega čuvaja. Predpisi namreč pravijo, da lahko tako službo dobi le človek, ki je visok vsaj 170 centimetrov. Pa se je Giavina devet let pravdal in meril pred različni komisijami.

ZENSKI GLAS POVELJUJE PODMORNICARJEM

Po nasvetu psihologov se je ameriška mornarica odločila, da bo najvažnejša povelja (ko gre za preplah, zapuščenje ladje, požar in podobno) v podmornicah posredovali posadkam na magnetofonski trak posneti ženski glas. Izkazalo se je namreč, da zlasti podmorničarji pozorno poslušajo vse, kar pove »topel in mil ženski glas«.

VSAK ČETRTEK

NOVA ŠTEVILKA SLOVENSKEGA TEDNIKA S STRIPI

ZVITOREPEC

ZA VAŠE RAZVEDRILLO STRIPI HUMOR

POTRPEŽLJIVA PRIJATELJA

Seznani sta se v hiši, kjer je bil on upravitelj, ona pa sobarica. Njuni odnosi so bili že od vsega začetka pristrani. Zatem sta drug drugega seznanila s svojimi skrivnostmi. On je v odlomkih opisal svojo preteklost. Zakoračil je med štiridesetletnike in minilo je več kot deset let, odkar je zgubil ženo, ki je bila iz iste stroke in s katero se je seznanil pet let poprej, ko sta delala pri istih ljudeh. Zdelo se je, da sprejema svoje vdovstvo in da se je sprijaznil z usodo in da se mu sploh ne muči z novo ženitvijo. Misli, da je v dvoje težje najti zaposlitev kot posamič.

Tudi ona se mu je izpovedala. Vendar ni zabredla v podrobnosti. Vedeti mu je dala, da je v svoji prvi mladosti (dopolnila je trideset let) doživela nekaj prelepih let. Sodeč po njenih besedah bi danes, če bi bile okoliščine srečnejše, stanovala v svoji hiši in bi ji stregli, namesto da zdaj sama streže.

Zal pa so se nekega dne sprideli nepričakovanih izgub pri gospodarskih poslih morali izdati v hiši skriti do najmanjše mere. Gospa se je potrudila in jim razjasnila položaj. Oči so se ji zasolile. Zlahka so se sporazumeli, da bo zaposlila to službo.

Octave — imenuje se Octave — je ne preveč prepričljivo rekel, da upa najti zaposlitev, tako da bi ju oba sprejeli, saj se tako dobro ujemata,

in to je prav koristno pri delu. Ona — imenuje se Emilija — je smehljaje se odgovorila, da želi prav to, vendar je poudarila, da je le malo možnosti za uspeh.

Več hiš je iskalo oskrbnika z gospodinjo, vendar ni nihče želel sprejeti ljubeznega para služabnikov, da bi doživela kakšno nesrečo.

»Če se ne poročiva,« je nekega dne rekla Emilija s šaljivim prizvokom, »vdovim, da bova kje skupaj uspela. Ko bi bilo vsaj kaj med nama.«

Zares, med njima se ni nič »zgodilo«.

»Draga moja Emilija, menda ste opazili, da sem vam zelo... zelo naklonjen. Vendar vas tudi zelo spoštujem. Molčaj sem, kajti če bi kaj ponudil osebni, kakršna ste vi, bi se čutil dolžnega, da vam takoj ponudim zakon. Toda to se mi ni zdelo praktično za nikogar. Zjaj vam moram povedati, da bom osamljen, ko vas ne bom več videl. Toda če bi oba našla zaposlitev v Parizu, nama ne bo nihče onemogočil, da bi se tu in tam videla. Zelo dosti mi je do tega.«

Bila je ginjena in malce presenečena.

Našla sta zaposlitev, on v štirinajsti, ona v sedmi četrti. Razdalja je bila velika, vendar ju ni ovirala. Domenila sta se za sestanek na prvi prosti večer v kavarni na Bulvarju Saint Ger-

main. Noč sta preživela v hotelu in on jo je vprašal:

»Mar kdo opazuje, ko se vračate?«

Odgovorila je, da sosedje očitno niso vajeni oprezati za drugimi in da, če se vrne zjutraj, ni treba nikomur odgovarjati.

Naslednji mesec sta se sešla samo dvakrat: prvič popoldne za pol ure, naslednji dan pa drugič, pri kosilu.

»Se ti ne zdi takole žalostno?« mu je rekla. Soglašal je, vendar se je pretvarjal, da gleda na vse z modrim nasmehom.

»Tako se drug drugega ne bova naveličala. Kadarkoli mi delo dovoli, da si oddahnem, mislim nate. Tako mi ugaja in mi ni do stokanja.«

Na nesrečo je prišlo do spremembe v njegovi zaposlitvi. Gospodar, še mlad človek, je podedoval vilo v bližini Saint Germaina in ugovaril, da mu bolj ustreza, če se preseli tjakaj, svoj apartma v štirinajsti četrti pa je sklenil prepustiti prijatelju.

Očitala mu je, zakaj si ne najde druge zaposlitve.

»Iskal sem,« je rekel, »vendar mi niso ponudili nič slavnega. Toda povsial mi bo plačo, zato ker je zdaj težje. Nisem človek, ki hlepi po denarju, in ta vsotica ni bila pomembna, vendar nisem hotel, da bi se mu zdel človek, ki ne razume njegove dobrote.«

»Slednjic, če tebi ni težko, sama nimam kaj reči,« mu je rekla.

Priznati je treba, da se njuna srečanja skoraj niso zredčila. Vendar so bila zdaj krajša.

In zatem je, po šestih ali sedmih mesecih, Octavov gospodar napravil nov raspored. Razen vile je podedoval lepo meščansko hišo v majhnem mestu v Champagni. Ustrezalo mu bo, če bo od tam nekajkrat na leto dopotoval v prestolnico in preživel nekaj vikendov v dobrem hotelu v Ulici Rivoli.

Ko je Octave pravil o tem Emiliji, je govorila z glasom človeka, ki razlaga primer, povzročen po višji sili. Letega je mogoče obžalovati, ni se mu pa mogoče izogniti. Le malo, pa bi mu bila rekla: »Vidim, da ti je več do gospodarja in tistega kraja kot do mene. To sem že zdavnaj slutila.«

Toda preden je izgovorila tako grenko besedo, je pomislila, kako ji Octave ni nič obljubil in nikoli ni zlorabil njenega zaupanja. Kdo drug bi jo po nekaj nedeljah zapustil in osvojil kakšno lepoticco, ki bi mu bila pri roki. Najin položaj je očitno nenavaden. Tudi on je nenavaden fant. Toda njegovo prijateljstvo je dragoceno. Ne morem si zamisliti, s čim bi ga nadomestila. Pomaga mi, da je življenje lažje prenašati. Prepričana sem, da tudi njemu osti pomenim. Večkrat govorijo o parih, ki so bili dolga leta ločeni, v vojni... To ni v napoto njihovi ljubezni, če obstaja.«

GUSTAV STRNIŠA AFORIZMI

- Ce si zdrav, se ne pokrivaš z mrliškimi prtom.
- Ce se prepira modrec z bedakom, sta oba bedaka.
- Aj dov kruh je dober, čeprav je črn.
- Blazine misli se porajajo tudi v glavi pametnega.
- Brivec, ki brije brado, še ne zna variti čokolade.
- Blazniki so ljudje, ki se jim je genij izneveril.
- Brez krivice bi ne poznali naziva pravice.
- Ce kuhaš v kotlu, ne prezri lonca.
- Ce znaš prav hoditi, je vsaka pot prava.
- Ce si umit, še nisi obrit.
- Ce klepetulje spleto iz nitke vrvi, se ne prijemaj zanj, ko greš čez brv.
- Clovek brez znanja dolgačas oznanja.
- Ce razbiješ gosli, plakajo strune.
- Ce si se zameril vragu, se še nisi prikupil bogu.
- Ce se z bedaki bratšiš, si lastno pamet kratiš.
- Cloveške nadloge so življenja naloge.
- Ce ujamješ kresnico, še nimaš zvezde.
- Ce imaš moč samo v pesteh, težko ločiš od pohvale zasmeh.
- Ce kmet dolgo leži, mu pšenica zaspi.
- Cim višje ptic leti, tem manj ga opazi oči.

Ce mlatic preveč misli na štruklje in vino, rad udarja v praznino.

Včasih opazimo v neznamiti nezgodi, kako se izognemo težki usodi.

Ce se rad vozi pravdat kmetiček, zapravlja nazadnje tudi vozček.

Ce osel preskoči plot, razruga svojo slavo povsod.

Ce je drevo zdravo, je jabolko lahko piškavo.

Ce iščeš prijatelja, se slabo obleci.

Ce ti žena laže, ti sinček osle kaže.

Ce uporabljaš zlato namesto jezika, ni mutec, ki govoriš ne z na.

Clovek vedno išče sam sebe.

Clovek brez značaja je mljin na veter, danes je Pavel, jutri je Peter.

Duhovno sorodstvo je najboljša zlahta.

Pravi šaljivec se lastnim šalam ne smeje.

Dolgočasje si ustvarjajo ljudje sami.

Domača kokoš je boljša kot tuja gos.

Delo je moč življenja.

Dan se vsiljuje, noč se umika.

Fraze so nepotrebni okraski.

Gube na obrazu so brazde življenja.

Glušec se ne boji grmenja.

Gos, ki vedno kriči, se slabo redi.

Godba na pihala še ne bo skrbi pragnala.

Grozdove jagode so viničarjeve znojne kaplje.

Hišo uniči požar, nje temelje pa sovrastva vihar.

Hvaležnost plačuje najlepše obresti.

Izdajalec domovine prodaja sam sebe.

Ironija je strelca, ki se rada ob tebi odbija.

Izkustvo je nagrada za prestano trpljenje.

SLOVENSKI PREGOVORI

Dobra trgovina ne išče kupca

SLOVENSKI pregovori in reki

taka kot nekdanj. Bilo je, ko da bi si že takoj hotela privoščiti nekaj tistega normalnega življenja, pravega življenja, ki so ji ga zdravniki obljubili za čas po operaciji. Poročila si je ustnice, se skrbno počesala, potem pa je v novi obleki odšla z možem v holcombsko šolo, kjer sta navdušeno ploskala odrski prireditelj »Toma Sawyer«, ki so jo pripravili dijaki in v kateri je Nancy igrala Becky Thatcher.

Mr. Clutter je bil srečen, ko je videl, kako se Bonnie, sicer živčna, toda kljub temu nasmejana, pogovarja z ljudmi. Oba sta bila zelo ponosna na Nancy; bila je odlična, nikdar se ji ni zataknilo in res je bila, kot ji je potem oče rekel za odrom, kratko malo »čudovita, draga, prava južnjaška lepoticca.« Ko je Nancy to slišala, se je zaigrala južnjaško lepoticco; priklanjala se je v kraljini in zaprosila očeta za dovoljenje, da gre v Garden City. V State Theatre zaradi petka in trinajstega predvajajo nekakšen »film groze«, in vsi njeni prijatelji si ga gredo ogledat. Kakšnega drugega dne mr. Clutter gotovo ne bi dovolil. Njegovi zakonci so bili zakoni. Eden izmed teh je veval, da morata biti Nancy in Kenyon vse dni v tednu doma ob desetih zvečer, v soboto pa najkaj seneje do dvanajstih. Srečni dogodki tega večera pa so ga tako omejevali, da je takoj privolil. Toda Nancy se je vrnila domov šele ob dveh po polnoči. Slišal jo je, ko se je vrnila, in takoj jo je poklical. Zakaj čeprav ni bil moč, ki bi se pogosto jezil in povzdigoval glas, se mu je zdelo, da ji mora takoj in naravnost povedati, kaj misli; pa ne toliko zaradi pozne ure, kolikor zaradi fanta, ki jo je spremil do

doma. Bil je to košarkarska zvezda šole Bobby Rupp.

Mr. Clutter je imel Bobbyja sicer kar rad in menil je tudi, da je fant za svojo starost (17 let) vreden vsega zaupanja in zelo lepo vzgojen; toda odkar je pred tremi leti dovolil Nancy, da se druži z dečki, je ni videl nikdar s kom drugim, pa čeprav je bila ljubka in zato ves čas v središču pozornosti fantovskega sveta. In čeprav je mr. Clutter vedel, da se mladina sedaj rada druži v pare, mu Nancyno shajanje z Bobbyjem ni bilo všeč, ker je pred časom zalotil hčerko in Ruppovega sina, ko sta se poljubljala. Tedaj je svetovljina Nancy, naj »toliko ne videva Bobbyja«, in jo opozoril, da bo počasen umik gotovo manj boleč kot nagla ločitev, do katere bo šel ko prej moralo priti. Ruppovi so bili katoliki, Clutterjevi metodisti, in nobene možnosti ni bilo, da bi se Nancy in Bobby kdaj poročila.

Nancy se je pustila prepričati — vsaj ugovarjala ni — in tako ji je mr. Clutter tisto jutro še enkrat izsilil obljubo, da bo počasi pretrgala z Bobbyjem.

Prav zaradi tega nočnega pogovora je mr. Clutter legel veliko kasneje kot druge dni, ko je šel v posteljo že okrog enajstih zvečer. Zato se je tudi v soboto, 14. novembra 1939, zbudil šele, ko je ura kazala že precej čez sedmo. Zena je vedno spala, kolikor je mogla. Toda ko se je bril, prhal in oblačil, se mu ni bilo treba bati, da bi jo zbudil; še dolgo nista več spala v isti sobi. Mr. Clutter je spal v veliki spalnici in pritičju enonadstropnega poslopja s štirinajstimi sobami, mrs. Clut-

ter pa se je že pred leti za stalno naselila v nekdanjo Eveannino spalnico, ki je bila v prvem nadstropju, prav tako kot Nancy na in Kenyonova.

Hišo — načrte je v glavnem pripravil kar mr. Clutter in se tako izkazal kot preudaren graditelj z veliko okusa za dekoracijo — so zgradili leta 1948 za 40.000 dolarjev (sedaj je vredna kakih 60.000 dolarjev). Prebivalci Holcomba so radi kazali nanjo, ko je vsa bela in mogočena stala na koncu drevoreda in sredi skrbno negovanega travnika.

Clutterjevi niso imeli služinčadi. Postrežnica je prihajala samo ob delavnih dneh, in tako se je mr. Clutter po odhodu starejših hčera in zaradi zvine bolezni hoče nočes moral oprjeti tudi kuhne. Zadnje čase je družniške obede sicer največkrat pripravljala Nancy, toda mr. Clutterja je kuhar kar vesela! — nekaj njegovih jedi je celo slovelo daleč naokrog — pa čeprav ni bil kdove kak jedec.

Tisto jutro si je privoščil za zajtrk samo jabolko in kozarec mleka: ker ni nikdar pil ne čaja ne kave, se je navadil na hladne zajtrke. Sicer pa je bil proti vsakršnim poživilom, celo najbolj nedolžnim. Ni kadil in, seveda, tudi pil ni; pravzaprav sploh ni vedel, kakšnega okusa je alkohol, ljudem, ki so to vedeli, se je najraje ognil, vendar pa to ni bilo toliko zožilo kroga njegovih znancev, kot bi lahko pričakovali, zakaj med znanec in prijatelj mr. Clutterja so sodili predvsem člani prve metodistične cerkve v Garden Cityju — skupaj jih je bilo 1.300 — od katerih jih je

bila večina prav takšnih abstinentov, kakršne si je želel. Čeprav mr. Clutter svojih načel ni vsiljeval drugim, je veljalo, da jih morajo spoštovati družinski člani in ljudje, ki delajo na farmi. »Pijete?« je bil pri sebi iskat delo, in četudi je ta zagotvil, da ne, je moral podpisati delovno pogodbo, v kateri je bilo tudi določilo, da bo delovno razmerje razvezano takoj, če se izkaže, da delavec na skrivaj uživa alkohol. Prijatelj — stari pionir Lynn Russell — mu je nekoč rekel: »Brez usmiljenja si, Herb. Roko bi stavil, Herb, da bi ti takoj odslavljal delavca, če bi ga videl, da pije. In prav vseeno bi ti bilo, če bi njegova družina umirala od lakote.« Toda to je bil verjetno tudi edini očitek, ki si ga je Clutter prislužil kot delodajalec, saj je bil drugače znan kot mož, ki ni muhast, ki je dobre duše in ki svoje delavce plačuje dobro in jih tudi pogosto nagradi: ljudje, ki so delali zanj — včasih jih je bil tudi osemanjst — niso imeli velike vzrokov, da bi se pritoževali.

Ko je mr. Clutter popil mleko, je vzel jabolko in šel pogledat, kakšno je jutro. Izredno bela svetloba je prihajala izpod najčistejšega neba. Vzhodni veter je pozibaval še poslednje liste na drevju, ne da bi jih odtrgal. Jeseni so poplačala Kansas za vse tegobe, ki so mu jih prinášali drugi letni časi: za divje zimske vetrove iz Kolorada in za snežne zamete, ki so ubili že kdove koliko ovc, in za poletja, ko celo krovkarji iščejo senco. Šele septembra se podnebje spremenilo in potem je tako včasih vse do božiča. Mr. Clutter si je ogledoval ta čudežni letni čas, potem pa

je pritekel pes Teddy. Z njim je zlagoma odšel k prvemu od treh skednjev, ki jih je imela farma.

Eden izmed skednjev je bila pravzaprav velika baraka ameriške vojske, polna žita, v drugem pa je bila gora prosa, ki je veljala okroglo kar sto tisoč dolarjev. Samo ta številka je pomenila štiri tisoč odstotkov več, kot je mr. Clutter zaslužil leta 1934, ko se je poročil z Bonnie Fox in se preselil iz rojstnega Rozevala v Garden City, kjer je dobil mesto pomočnika okrajnega referenta za kmetijstvo. Značilno je, da je tedaj potreboval le sedem mesecev za napredovanje, se pravi, po sedmih mesecih je dobil mesto svojega šefa.

Leto, ko je bil v tej službi — od 1935 do 1939 — so bila najbolj sušna, odkar se je belec naselil v teh krajih. Clutter se je izkazal kot nadvse uspešen posredovalec med vlado in kmeti, ki so bili pred prodromom. Toda to ni bilo delo zanj. Kot kmetiči sin si je ves čas želel le svojo kmetijo. Tako je po štirih letih odpovedal in s sponosnim denarjem najel zemljo, okrog katere je kasneje zrasla farma River Valley. No, ime farme je bilo bolj upravičeno zaradi bližine reke Arkansas kot zaradi kake doline, ki bi jo zamen iskali v okolici. In novo pečen farmer je uspeval, sprva tudi zato, ker je delal po osemanjst ur na dan. Po desetih letih je imel mr. Clutter že osemsto juter lastne zemlje in še kakih tri tisoč juter v najemu. Skratka, kot so priznavali drugi farmerji, »kar lepo posevost«. Pšenica, proso, krma. Tudi drobnica in govedo.

Mr. Clutter je pozdravil moža, ki je prišel izza skednja, Alfreda Stoeckleina, edinega delavca, ki je stanoval na farmi. Stoeckleinova sta s svojimi tremi otroki živela v hišici, ki je bila od glavnega poslopja oddaljena slabih sto metrov. Drugače pa ni bilo kilometrov naokrog nobenih drugih sosedov. Stoecklein je vprašal: »Imamo danes kako posebno delo? Veste, bolezni je v hiši. Punčka. Skoraj vsi noč z ženo nista spala. Mislim, da bi jo odpeljal k zdravniku.« Mr. Clutter mu je sočutno rekel, naj si seveda vzame prost dopoldine in naj takoj sporoči, če bi jima lahko žena ali pa on kaj koristila. Potem pa je stopil proti jugu, proti polju, ki so bila takrat, po zetvi, svetlo pozlačena. Tam za polji je telca reka, ob strmih bregu pa se je raztezal sadovnjak: breskve, hruške, češnje in jablane. Stari domačini so zagotavljali, da bi lahko pred petdesetimi leti en sam drvar v desetih minutah posekal vse drevje Zahodnega Kansasa. Tudi sedaj tod uspeva le drevje, ki lahko želi kljubuje kot kaktus. Pa čeprav, kot je rad ponavljal mr. Clutter, bi le nekaj kapelj dežja več zadostovalo, da bi se »sedežla spremenila v pravi raj na zemlji«. Majhen sadovnjak od reki je bil sad naporov mr. Clutterja, da bi si tudi brez dežja ustvaril ta raj z dišečimi jablanami, o katerem je sanjari. Njegova žena je nekoč rekla: »Njegovo sadno drevje mu je bolj pri srcu kot otroci.« In vsi v Holcombu so se spominjali tistega dne, ko je med breskve padlo majhno letalo. »Herb je kar ponorel. Pomislite, letalski vijak se je še obratol, kjo je Herb že tožil letalca.«

SATIRA NE POZNA MEJA

FELIKS DERECKI — POLJSKA

BAMBINO

Komaj so akrobati končali svoj nastop, je prišel v areno klovn Bambino. Pravzaprav ni prišel, marveč se je prikotatil. Gledalci so ga sprejeli z navdušenim aplavzom. Potem se je v uspehom lotil veletoca. Ko je tako razgaljal gledalce, je začel poradirati metalca diska. Ko je vrgel imaginarni disk, se nikakor ni mogel odbržati na eni nogi in med nebrzdanim kričanjem gledalcev je teblenil po tleh, kot je bil dolg in širok. Ko pa je v zadnji točki tekel po areni in oponašal tekmovalca na kratke proge in se pri tem udarjal s petami v zadnjico, ga je spremljal huronski krič navdušene množice.

S klovnom Bambinom in njegovo umetnostjo smo imeli največ problemov.

— Kaže, da vam vaša osebnost ni prav nič mar. Glede na to, da živite v našem stoletju, bi bilo bolje, če bi v areno vstopili, ne da se vanjo kotilate! — smo mu rekli.

Pri naslednjem nastopu je Bambino prikorakal v areno in publika se je začela smejati šele pri njegovih parodijah.

— Sicer pa — smo po krajšem posvetovanju ugotovili med seboj — je vprašanje, kakšno vlogo lahko opravi oponašanje na račun sporta. Naši tekmovalci se ponašajo v tujni in zasluženo slavo in celo olimpijske medalje se si priborili.

— Toda ljudje se temu smejejo, — se je branil Bambino.

— Ljudje se smejejo za prazen nič. To vaše branje v zadnjico, oprostite, da se moram tako izraziti, pa je popoln škandal. Vse, kar delate, mora imeti svoj smisel. Saj vendar niste abstraktni klovn, delujete v

določenih, splošno-političnih krogih in za določeno publiko.

Bambino je upošteval naše napotke in se sportnim točkam odpovedal. Zjaj je igral farmaceutva, ki je v skladiu s splošnim varčevanjem izdelal namesto kdove koliko tablet eno samo, ogromno. Ljudje so sprejeli to popolnoma nekritično, nam pa nikakor ni bilo do smeha.

— Vaša ustvarjalnost je popolnoma deficiitna, — smo razlagali Bambinu. — Mladina se nezadovoljna vpisuje na farmacijo, na terenu se čuti pomanjkanje farmacevtskega kadra. Vaša točka je s splošnega stališča neverjetno škodljiva. Intelektualnega humorja sploh ne gojite. Gledalec vašega nastopa ne more podoživeti. Res je, da se vam smeje, toda ko zapusti cirkus in se skuša spomniti, zakaj se je smejal, bi se najraje razjokal.

Kmalu nam je Bambino zmagoslavno sporočil, da je pripravil novo točko. Ni treba posebej zagotavljati, s kakšno radovednostjo smo pričakovali njegov naslednji nastop.

No, slednjic je nastopil klovn, oblečen tradicionalno, v obleki pestrih barv, kot nekoč njegovi predniki. Dih nam je zamrl, ko smo opazili, da drži v rokah plastično lobanjo. Tudi gledačem je zastal dih. Bambino je začel recitirati:

»Biti ali ne biti, to je zdaj vprašanje...«

Ko so zamrle zadnje besede Hamletovega monologa, je tišina zajela množico. Toda Bambino se je le molče priklonil in odšel k izhodu.

Se zdaj ne vemo, ali je to storil premišljeno, ali se ga je preprosto držala smola, kajti nenadoma se je zapletel v široko, mahdrave hlačnice in se stemgnil po tleh, lobanja mu je zdrknila iz rok in se zakotalila po areni.

Salva smeha je preplavila množico.

— Norec, popoln norec, — se je oglašil nekdo izmed nas. — In če pomislimo, da je bil samo korak do uspeha.

Spilant kamnik

Kravate - terital

— Hej, kje ste, reševalci?

Brez besed

— Kaj piše na tistem kartonu, natakak?
— Da je prepovedano dati napitnino.

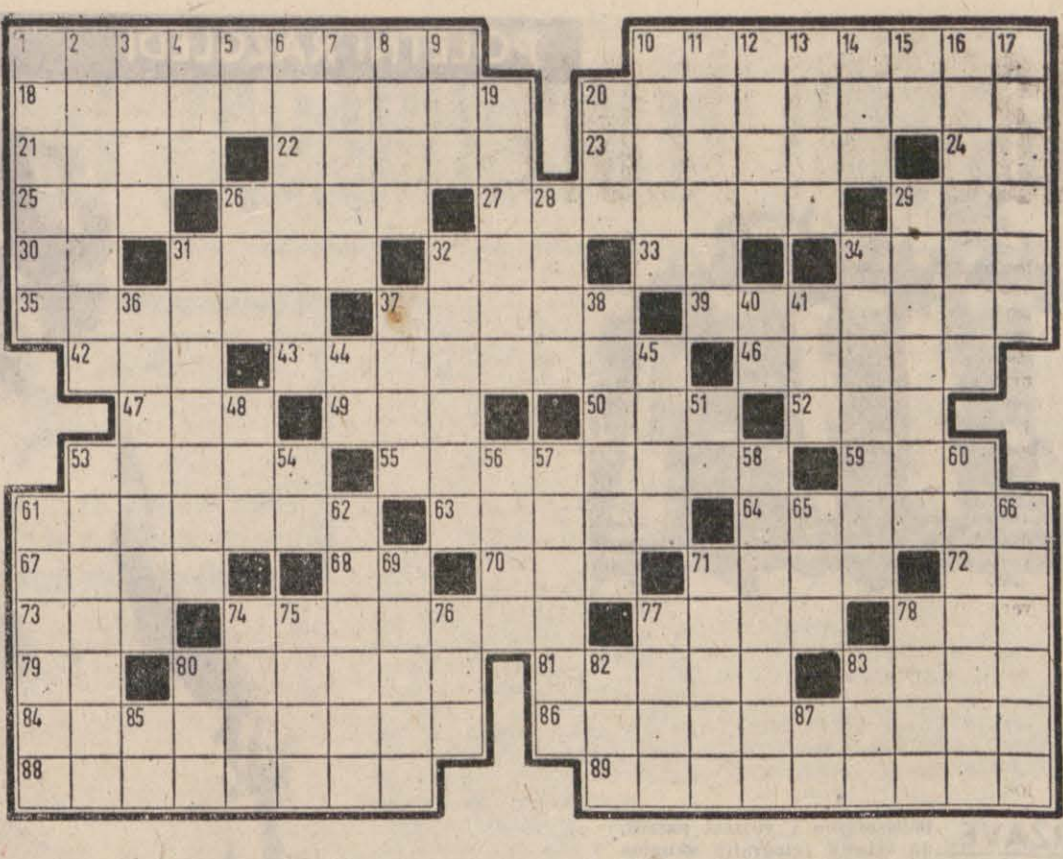

— Nikar ne pretiravaj, Lojze! Se deset minut časa imava.

TEDNIK

Izdaja in tiska CP »Delo« v Ljubljani — Galvni in odgovorni urednik Zoran Jerin — Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva 3/II, p. p. 150-III, tel.: 23-322 do 23-325 — Prodajni oddelki: Narodna založba N. din 38 — ali din 3.600, polletna N. din 18.— ali din 1.800, četrtletna N. din 9.— ali din 900, mesečna N. din 3.— ali din 300. Za inozemstvo plačana v Jugoslaviji letna N. din 60.— ali din 6.000, mesečna N. din 5.— ali din 500; plačana v tujini — celoletna: v USA dolarjih 6,4 dolarja, v britanskih funtih 2 funta 3 šilinge, v zahodnonemških markah 26 mark, v švedskih kronah 33,5 krona, v italijanskih lireh 4.000 lir — Oglasi oddelki: Ljubljana, Tltova 1, tel.: 21-896. Štev. žiro računa SDK 501-1-167 — Rokopisov ne vračamo.

VODORAVNO:

Vodoravno: 1. življenjski praznik, jubilej, 10. mesto v severni Italiji jugovzhodno od Milana, 18. v marksizmu filozofska znanost o zakonih gibanja vsega na svetu, 20. ustanovitelj staroperzijske vere, ki jo vsebuje knjiga Avesta (imenovan tudi Zaratuštra), 21. srbski veliki župan iz sredine XII. stoletja, ki se je uspešno bojeval z Bizancem, 22. indijski fizik, Nobelov nagajenec leta 1930, 23. cestni zavoj, 24. kemični znak za litij, 25. pripadnik staroslovenskega rodu, 26. pristanišče, 27. osnovna sestavina številnih barv in zdravil, 29. grška boginja zemlje, 30. ljudska pritožnica, 31. fino obložena ženska, 32. naša kratka velike države v Severni Ameriki, 33. avtomobilska oznaka Reke, 34. priimek dveh velikih nemških pisateljev, 35. del Hamburga, 37. največje mesto v Afriki, 39. jezerska postroj, 42. fizikalna enota za delo, 43. pogumnost, neustrašenost, 46. mlada ameriška filmska igralka, ki se vse bolj uveljavlja (Jane), 47. grški otok v Egejskem morju, 49. angleško svetlo pivo, 50. otok v Irskem morju, 52. ime angleškega pisatelja in komediografa Jonsona (1573—1637), 53. ime novega sudanskega premiera el Mahdija, 55. mlajša doba v razvoju zemlje, formacija terciara, 59. čeden, 61. kermatičen predvojni jugoslovanski leksikon, 63. naznanilo, sporočilo, 64. prvi lektor v grški mitologiji, 67. obdobje v grški mitologiji, 68. avtomobilska oznaka Novega Sada, 70. nekdanji turški dostojanstvenik, 71. minus, 72. raz-

NAVPIČNO:

Navpično: 1. emisija, 2. preditev ali razstava, ki se prireja vsako drugo leto, 3. lastina, 4. ime mladinske pisateljice Peroci, 5. kemični znak za telur, 6. bivši ganski premier, ki ga je odstavil general Anikrah (Kwarne), 7. po Homerju Odisejeva domovina, 8. klica, pogajanje, 9. pristanišče v Izraelu, 10. trst, loček, 11. zelo trda kovina, ki se uporablja za zlitine s platino (znak Ir), 12. prebivalci starodavne Beocije, 13. glavno mesto francoskega departmaja Calvados, 14. reka v severovzhodni Angliji, ki se vzhodno od Whitbyja izliva v Severno morje, 15. začetnici jugoslovanskega izumiteljstva na polju elektrotehnike, ki delovali v ZDA, 16. zeleno obravnavano steklenico, 17. tuje žensko ime (naslov romana francoskega pisatelja Clauda Aneta), 19. čez 1100 km dolga reka v vzhodni Sibiriji, 20. svet, zarja, 26. industrijska rastlina, 28. barva igralnih kart, 29. nekdanja popularna ameriška filmska

igralka srednje generacije (Ava), 31. doživlja, 32. vrsta jedline masti, 34. spartanski kralj, ki mu je Paris ugrabil ženo Heleno, 36. ime dveh dvorcev v Versaillesu pri Parizu, kjer je bilo sklenjenih več mednarodnih pogodb, 37. unsek, obraba, 38. mešanje tekočin in plinov skozi luknjasto steno, 40. glasbena nota, 41. del ust, 44. kemični znak za radij, 45. živalska noga, 48. mlečni izdelok, 51. nikalnica, 53. sol silicijevke kisline, 54. okrajšava za tisoč voltov, 56. ime slovenskega pisatelja Tavčarja, 57. velik, hrust, nenavadno velik predmet, 58. reka v Severni Ameriki, ki pada z znamenitimi slapovi, 60. odrastek Centralnih Alp v severovzhodni Sloveniji, 61. kužilo, 62. vetrni jopček, 65. orientalski prašek za barvanje las, 66. moški v pozni življenjski dobi, 69. dan v tednu, 71. gorski masiv severovzhodno od Splita, 74. obljava, 75. naselje na otoku Cresu, 76. mlada kravica, 77. dvoživka, 78. upravno središče Zvezne republike Nemčije, 80. vzdevek, naziv, 82. marmelada s kosi sadja (angl.), 83. tuje moško ime, 85. avtomobilska oznaka Libanona, 87. začetnici slovenskega pisatelja narodopisne smeri (»Bajke in povesti o Gorjančih«).

RESITEV PREJSNJE KRIZANKE

Vodoravno: 1. Gandhi, 7. hruska, 13. prekap, 19. slavist, 21. Vernon, 22. luerna, 23. para, 24. Hrvat, 26. Karpas, 28. Ota, 29. Art, 30. Dinara, 31. artist, 32. Anam, 33. NM, 34. trakt, 35. Dion, 36. trola, 37. Pless, 38. predal, 40. Burns, 42. Stern, 44. vrata, 45. testo, 46. o., 48. Lams, 49. klasa, 51. Sparta, 53. pri, 54. Ami, 55. Rialto, 56. Lolita, 57. vete, 58. Miklavž, 60. Anžara, 62. Avrelji, 64. Assisi, 65. nitrat, 66. askaza.

BERITE PO KOSILU

»In zdaj mi natanko povejte, kaj se je zgodilo,« pravi sodnik obtožencu.
»Takole je bilo: mirno sem sedel v gostilni, ko mi je Franci benadoma vrgel v obraz zobotrebce, nakar sem mu jaz za šalo briznil v obraz malo sifona. Potem mi je on razbil na glavi steklenico piva, jaz pa sem storil isto s stolom. Tedaj je Franci po-

grabil mizo in me z njo napadel. Ali je kaj čudnega, če je potem izbruhnil prepir?«
Pogovarjata se dva jakirja, udobno zlekjena na deskah s konicami žebčev.
»Jutri moram iti k zobozdravniku. Nekaj plomb mi mora narediti,« pravi prvi.
»Veš kaj,« mu odvrne drugi. »Zdi se mi, da že pretiravaš... Samo na užitke misli!«

»Oprostite...hk... kje pa sem...hk?«
»Na trgu pred postajo. Tamla na vogalu je...«
»Trenutek...hk... prihranite si področnost...hk... rad bi samo vedel, v katerem kraju?«

Gost čaka že celo večnost, da mu natakak prinese naročeno. Končno se primaje s skodelico kave in reče:
»Čudovita kava! Uvozili smo jo iz Brazilije.«
»Tako?« se začudi gost. »Ne verjetno... in topla je šela.«

Slavka je vsa besna, ko izve, da se je Marko zaročil z njeno znanko Meto. Ko jo sreča, ji pravi:
»Slišala sem, da si se zaročila z Markom! Najbrž ti ni povedal, da je bil prej zaročen z mano!«
»Ne,« odgovori Meta, »res mi ni. Rekel mi je samo, da je ožslej storil že mnogo neumnosti, ni mi pa povedal, kakšne.«

INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA

Izum strojev in industrijska revolucija, ki je zaradi tega nastopila, je v marsičem prikrajšala ženo za dela, ki jih je dotlej opravljala. Namesto nje so zdaj delali stroji. Predenje, tkanje in šivanje, ki je bilo njena glavna ekonomska naloga v družini, se je mehaniziralo.
Začela je hoditi na delo v tovarne, njen položaj pa je bil za postavljen vse do prve svetovne vojne. Njeno delo je predstavljalo anomalijo v družbenem razvoju. Čeprav se vedno ni bila enakovredna moškim vrstnikom, so postale njene materinske dolžnosti veliko bolj cenjene.
Na ta vzhajajoči položaj pa so ženo postavili moški sam. Pripadniki močnejšega spola so začeli neke vrste psihoško igrjo. V viktorijanski dobi so moški žensko poveljali s sentimentalnostjo. Trdili so, da je ženska preveč čista in preveč dobra, da bi jim bila zgolj partnerica za spolno zadovoljstvo. Mislili so, da žena prenaša svojega moža samo zato, ker pač otrok ne prinašajo štorklje, mož pa si še vedno želi potomca, ki bi nasle-

ZACETEK 20. STOLETJA

Na začetku 20. stoletja se je žena rešila tudi svojega dvomislepnega položaja. Njene predstavnice, »feministke« in »sufrazetke«, kot so jih takrat imenovali, so vodile križarski boj za državljanske pravice, za popolno svobodo, boljše delovne pogoje in za večje možnosti izobraževanja in poklicev. Potrkale so na vrata v trenutku, ko je vojna od leta 1914—1918 zmanjšala družbeni pritisk, ki jih je zapostavljal.
Ob koncu prve svetovne vojne so žene še postrle svoj boj za pravice. Pribrile so si voilino pravico. Tako se je končala doba tabujev in prepovedi, začela pa se je nova doba, v kateri lahko žena skrbi sama zase in živi, kot ji ugaja. Veliko se je razpravljalo o »svobodni ljubezni« in »svobodni veri«, vendar je tedaj le malo žena sprejelo tak način življenja.
Žene so izpolnjevale svojo enakopravnost le na ta način, da so se hotele po svojem izgledu približati nasprotnemu spolu. Zelele so bare in tako kot moški na dušek pile velike čaše gina. Začele so zahajati v moške klube, v katere do tedaj niso imele vstopa.

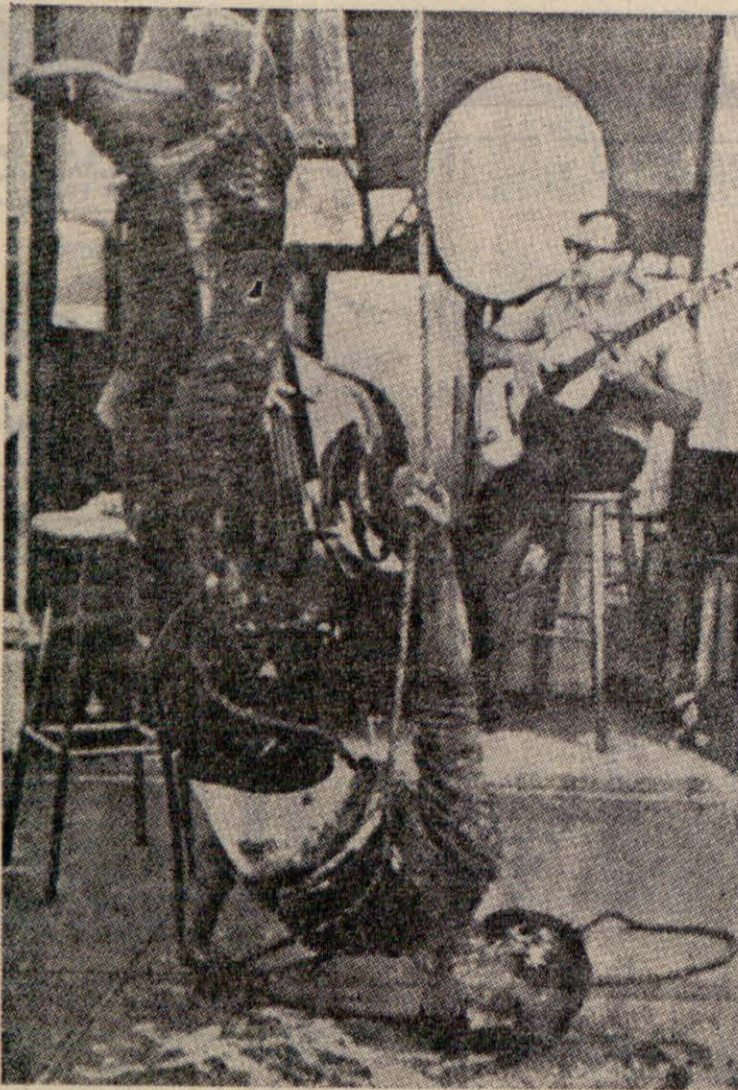
To je bila samo prehodna doba.

Pariški krojači so oznanili njen konec z geslom: »Povratak k ženskosti!« Podaljšali so krila in prsi so spet dobile svojo prvotno obliko. Ekonomska kriza je zavrla nadaljnji razvoj.
Žene v tridesetih letih našega stoletja so pozabile na svoje pravice in enakopravnost. Sama potreba jih je naglala, da so začele misliti, kako naj te pravice tudi praktično uporabijo.
Danes mlade žene zelo površno poznajo dobo osamosvajanja žene. Pomeni jim samo zgodovinsko dobo. Dekle, ki danes obiskuje univerzo, težko razume svojo mater, ki ji pravi: »Oh, kako so današnje generacije konzervativne!« Ko pa stara mati prične svojo pripoved o veliki borbi za svobodo, in o veliki zmagi, je skoraj nihče več ne posluša.
Vendar je veliki zar dvasjetih let pomenil začetek nove dobe za žensko. Žena se je lahko nemoteno zaposlila in ni bila več samo gospodinja. Nihče se zato ni več razburjal. Tudi če se ni poročila, ni bila obojena na nevzdričen položaj služkinje s hrano in stanovanjem v svoji rodbini. Lahko je zastuhla sama, živela sama in sprejemala prijatelje. Prav tako je poročena žena dosegla novi ugled in ustrejni položaj, ker se je zakon bistveno izpremenil.

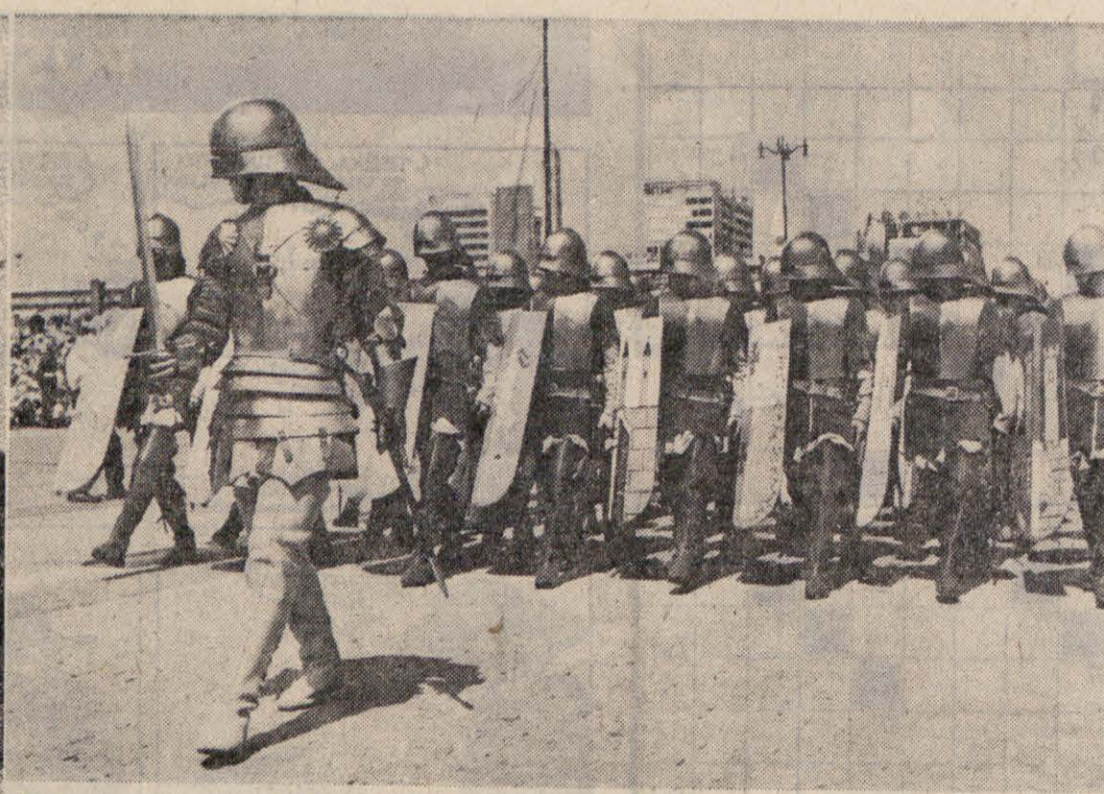
PUSTOLOVŠČINE CISCA KIDA

(Nadaljevanje prihodnjih)

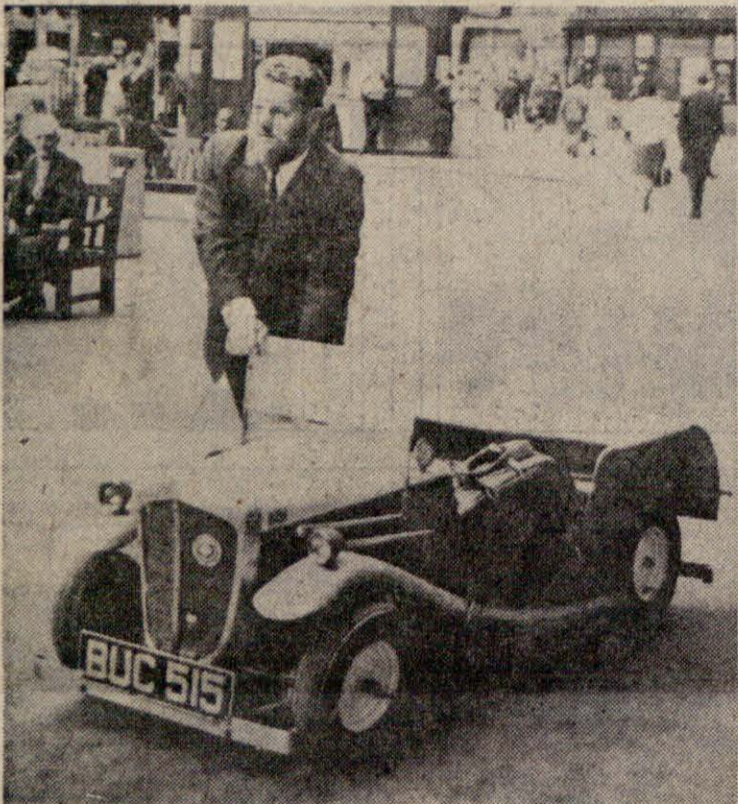

POLICIJA ni dovolila slikarju Patu Paulsonu, da bi na odru nekega vancouverškega zabavišča (Kanada) dokončal sliko »Zadnji dnevi Mussolinija«. Slikar je namreč, obesen za noge, »slikal« z glavo.

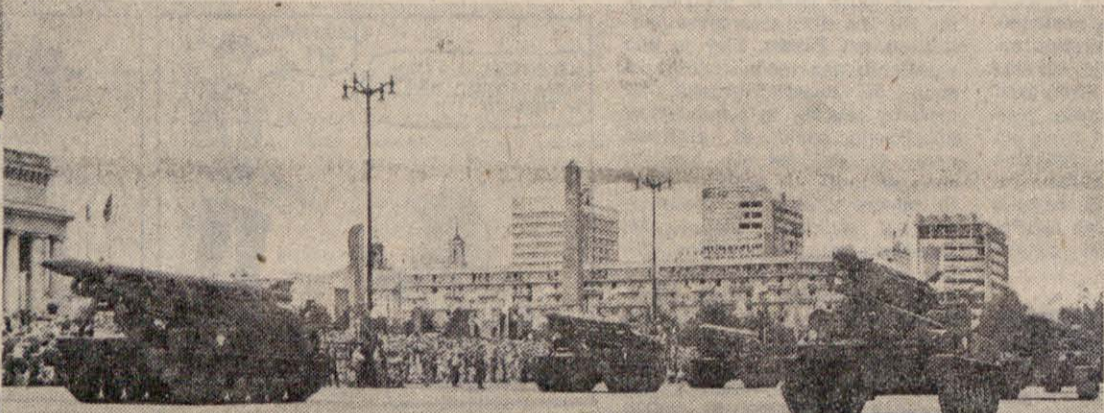
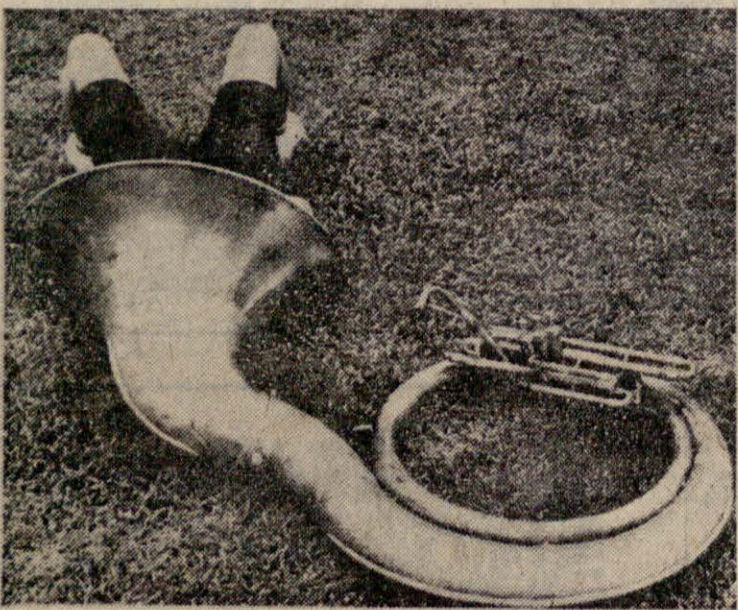

TISOČLETJE RAZVOJA POLJSKE DRŽAVE, ponazorjeno v vojaški paradi: vojakov, oblečena v verne kopije »uniform« iz časov pretomnice tisočletja, na zgornji fotografiji skupina pa raketne enote sodobne poljske armade. Obe fotografiji sta nastali na istem prizorišču ob veliki vojaški paradi, s katero so počastili tisočletnico obstoja poljske države.

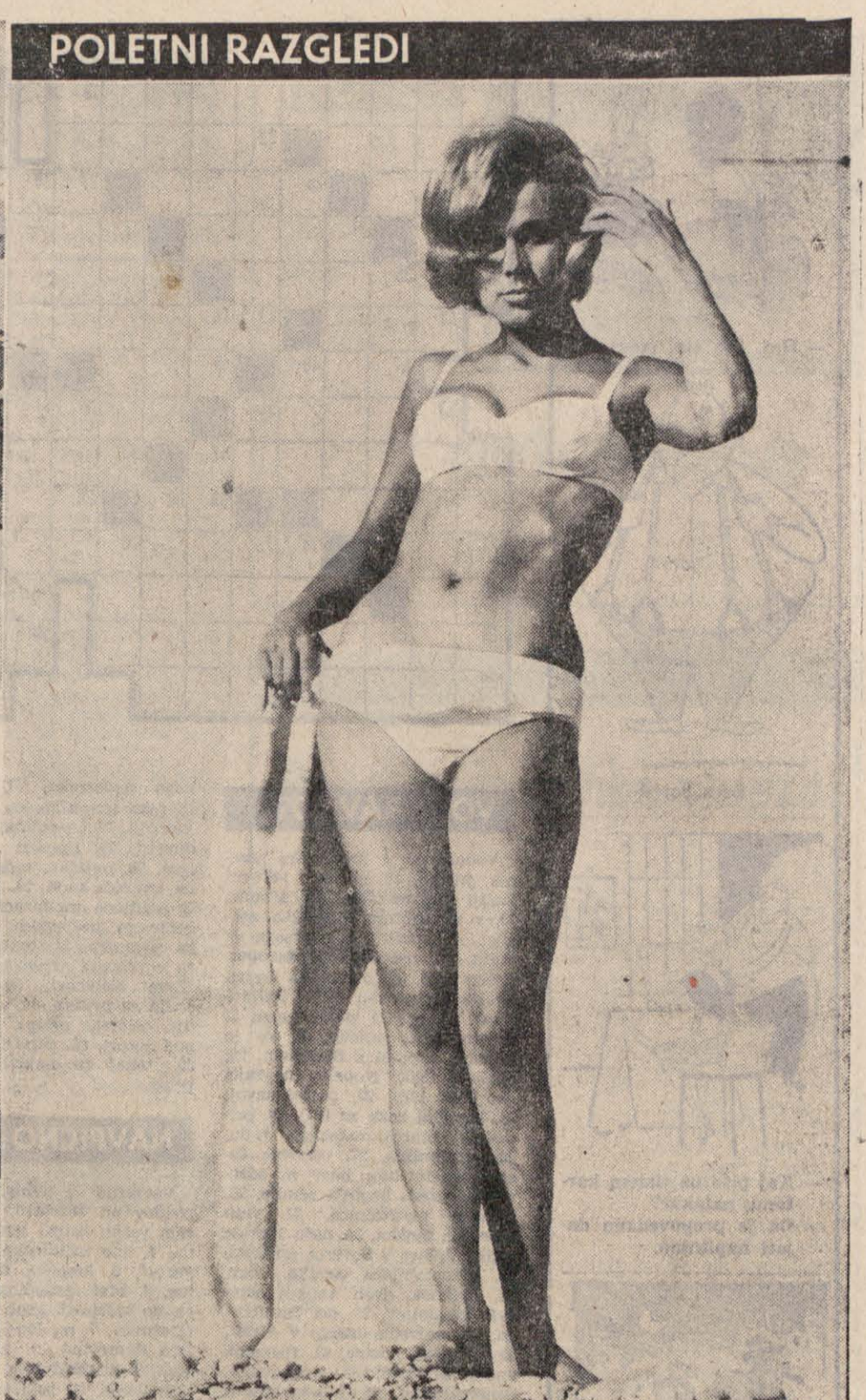
33-LETNI Jim Parkinson si je privoščil precej nenavadno popotovanje po svetu. S svojim le devetdeset centimetrov širokim in dva metra dolgim avtomobilčkom, ki ga poganja motor s slabimi šestimi konjskimi močmi (hitrost 16 kilometrov na uro), je v 14 mesecih prevozil 23.000 kilometrov.

VEČJA TROBILA iz godbe na pihala so lahko, vsaj tako kaže fotografija s Floride, očitno precej praktična v pasjih dneih.

ŠE EN (NEPOTREBEN) SVETOVNI REKORD: poskus je uspel, in domisli, da bodo mogoče prodali še več »mini-minorjev«, če mu uspe v avtomobilček natlačiti petnajst deklet, je verjetno zatvojen. Novi rekord so postavili v Londonu, kar bi mogoče lahko sklepali že po fotografiji, na kateri je videti, da mimoidoče niti ni preveč zanimalo, kako se poraja, bolj na silo, nov rekord. Da bi bil učinek boljši, je bilo seveda vseh petnajst deklet oblečenih v mini-krila, da bi pa laže dosegle rekord, so bila dekleta nekoliko bolj suhljata.

GALATOR

A comic strip titled 'GALATOR' consisting of 12 panels. The characters are in Roman-style costumes. The dialogue is as follows:

- Panel 1: "SAM CESAR?... KAKŠNA ČAST!"
- Panel 2: "POZDRAVLJENI!"
- Panel 3: "TO STA TOREJ JVA ČRNA GAJUSA?... NO, KATERI JE PRAVI?"
- Panel 4: "TISTI, KI ZMAGA V JVOBOJU!"
- Panel 5: "...POTEM PA! KAR NA JELO... PRIZNIMO!"
- Panel 6: "GAJUSA STA SE SPOBDILA..."
- Panel 7: "HM... V FILMIH SE TAKLE REČ PREČES BOLŠ PREPROSTA, KOT SE V RESNICI."
- Panel 8: "KAKŠNO JE TVOJE MNENJE, TIBURČIŠ?"
- Panel 9: "TA S ČERNIM ŠLEMOM NIMA POZMA O BORBI"
- Panel 10: "BRANI SE VENDAR! KAM BEŠIŠ?"
- Panel 11: "HU! TO POT JE MALO MANJŠALO..."
- Panel 12: "POPOLN ZAGETNIK! STAVIM, JJA GA BO ONI SEŠELJAL, PREDEN PREŠTEJEZ DO PET."
- Panel 13: "KDOJA GA JE... TALEGA POZERUHA NE BO VEČ..."
- Panel 14: "ZARŠ SI MOŠ, BRATEC!"